

KONRAD RACZKOWSKI

POLSKIE PERSPEKTYWY GOSPODARCZE

TRENDY I SCENARIUSZE

Warszawa, czerwiec 2023

POLSKIE PERSPEKTYWY GOSPODARCZE

TRENDY I SCENARIUSZE

KONRAD RACZKOWSKI

POLSKIE PERSPEKTYWY GOSPODARCZE

TRENDY I SCENARIUSZE

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Warszawa 2023

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2023

Partner wydania: Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji

Partnerzy merytoryczni: ExMetrix, POLASIK Research

Publikacja recenzowana

Zespół badawczy: Konrad Raczkowski, Julia Huk, Piotr Komorowski,
Michał Polasik, Andrzej Meler, Mariola Makowska, Weronika Sadzik,
Zbigniew Łukoś, Ryszard Łukoś

Korekta językowa: Jolanta Sheybal
Projekt okładki: Monika Stradecka
Projekt typograficzny i łamanie: Vita

ISBN 978-83-8281-291-6 (druk)
978-83-8281-292-3 (ebook)

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
01-815 Warszawa, ul. Dewajtis 5, tel. 22 561-89-23
e-mail: wydawnictwo@uksw.edu.pl
www.wydawnictwo.uksw.edu.pl

Druk: Printing House

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	7
WSTĘP	9
WNIOSKI	11
1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE	13
1.1. GLOBALNY POLIKRYZYS GOSPODARCZY	15
1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH	29
2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI	47
2.1. POPYT, PRODUKCJA I CENY	49
2.2. POLSKI RYNEK HANDLU I USŁUG DETALICZNYCH	60
2.3. ROLNICTWO	65
2.4. EKONOMIKA ZIELONEGO ŁADU	71
2.5. JAKI SYSTEM GOSPODARCZY?	76
3. STABILNOŚĆ MAKROEKONOMICZNA POLSKI	79
3.1. ISTOTA STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ DLA BUDOWANIA TRWAŁEGO WZROSTU GOSPODARCZEGO	81
3.2. CZYNNIKI POMIARU STANU STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ	83
3.3. MODEL POKRYZYSOWEJ STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ	84
3.4. REZULTATY ESTYMACJI STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ W OPARCIU O MODEL PREDYKCYJNY	91
4. DYPLOMACJA O POLSKIEJ GOSPODARCE I HANDLU	93
4.1. CYPR (AMBASADOR REPUBLIKI CYPRYJSKIEJ W POLSCE J.E PETROS T. NACOUZIS)	95
4.2. WĘGRY (AMBASADOR WĘGIER W POLSCE, J.E. ORSOLYA ZSUZSANNA KOVÁCS)	97
BIBLIOGRAFIA	99

PRZEDMOWA

Raport pt. *Polska gospodarka 2023. Trendy i scenariusze* powstał we współpracy Polskiej Organizacji Handlu i Dystrybucji z Centrum Gospodarki Światowej UKSW pod kierownictwem prof. Konrada Raczkowskiego. Publikacja przedstawia analizy bieżącej sytuacji gospodarczej i geopolitycznej na świecie oraz perspektywy rozwoju polskiej gospodarki na tle gospodarki światowej. Raport określa ramy, w jakich będzie funkcjonować gospodarka i sektor handlu w nadchodzących latach oraz identyfikuje kluczowe wyzwania. Jako organizacje branżowe, tj. POHiD i EuroCommerce, rozumiemy doskonale, jak duża zmiana zachodzi w europejskiej i światowej gospodarce, i jak trudno jest właściwie odczytywać i interpretować zjawiska ekonomiczne. Dlatego z tak dużym zadowoleniem i uznaniem należy powitać publikację, która może być w wielu obszarach drogowskazem realizowanych lub zmienianych strategii handlowych i inwestycji, będąc jednocześnie kompendium wiedzy dla polityki gospodarczej.

Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji zrzesza 18 największych międzynarodowych sieci handlowych działających w Polsce: Auchan, Carrefour, Castorama, Decathlon, E.Leclerc, IKEA, Biedronka, JYSK, Kaufland, KiK, Leroy Merlin, Lidl, MediaMarktSaturn, OBI, Pepco, Schiever, Transgourmet, Żabka. Misją POHiD jest wsparcie handlu w Polsce i zaangażowanie w prowadzenie etycznego biznesu z poszanowaniem zasad wolności ekonomicznej i swobodnego dostępu do rynku wszystkich podmiotów gospodarczych.

Sieci handlowe zrzeszone w POHiD są od ponad 30 lat istotnym elementem krajobrazu gospodarczego Polski, stanowiąc siłę napędową handlu i całej gospodarki. Zainwestowały w naszym kraju ponad 60 mld euro, stworzyły ponad 250 tys. miejsc pracy, współpracują z ponad 5 tys. polskich dostawców i producentów produktów rolnych oraz oferują 95% polskich produktów w asortymencie. Podejmują od lat działania, które otwierają ponad 250 polskim producentom i dostawcom drogę na międzynarodowe rynki. Wartość eksportu polskich produktów poprzez zagraniczne oddziały koncernów handlowych wynosi 20 mld zł rocznie.

Utrzymujące się ograniczenia związane z COVID-19, wojna w Ukrainie, największy od lat 70. XX wieku kryzys energetyczny oraz galopująca inflacja przyczyniły się do spowolnienia globalnej gospodarki. Polski handel mocno odczuwa skutki światowego kryzysu gospodarczego, mierząc się z jednej strony z wysokimi kosztami działalności, a z drugiej – ze znacznym spadkiem konsumpcji.

PRZEDMOWA

EuroCommerce i POHiD podejmują szereg działań na rzecz łagodzenia negatywnych skutków inflacji, zarówno w Polsce, jak i w Europie. Jak wynika z raportu McKinsey, przygotowanego we współpracy z EuroCommerce, ceny żywności w Polsce należą do najbardziej konkurencyjnych w skali Unii Europejskiej. Polityka antyinflacyjna skutkuje zwiększoną presją na i tak niskie marże w handlu. Dodatkowym wyzwaniem dla sektora są nakłady w obszarach zrównoważonego rozwoju i cyfryzacji, jak również rosnące koszty wynikające ze wzrostu cen energii, rekordowej inflacji, zakłóceń w łańcuchach dostaw i wojny w Ukrainie. Według raportu sektor handlu na poziomie europejskim wymaga transformacji do 2030 roku w zakresie zrównoważonego rozwoju, cyfryzacji, umiejętności i talentów, na którą sektor poniesie nakłady w wysokości około 600 mld euro. Inwestycje te są warunkiem *sine qua non* dla utrzymania przyszłego wzrostu i konkurencyjności rynku handlu detalicznego w Europie i Polsce.

Sieci handlowe zrzeszone w POHiD w istotny sposób oddziałują na stabilność cen na polskim rynku. Wysoka konkurencyjność w obrębie sektora w Polsce wpływa hamująco na wzrost cen produktów. W efekcie ceny żywności w Polsce są znacznie niższe niż w krajach ościennych. Handel zainwestował ogromne środki, aby nie przenosić całej podwyżki cen zakupu towarów u producentów na klientów. Dzięki skali biznesu, dużym wolumenom zakupowym, poprawie efektywności energetycznej oraz niskim marżom ceny detaliczne utrzymywane są na możliwie najniższym poziomie.

Od początku pandemii, a zwłaszcza od wybuchu wojny w Ukrainie, sieci handlowe prowadzą politykę cenowo-promocyjną mającą na celu wsparcie polskich rodzin zmagających z negatywnymi skutkami inflacji. Znaczne spowolnienie konsumpcji jest konsekwencją malejącej siły nabywczej konsumentów. Według danych GUS z marca br. mamy do czynienia ze spadkiem sprzedaży o 7,3% r./r. Sondaże niezależnych ośrodków badawczych wskazują, iż 70% Polaków ogranicza wydatki na życie, w tym na żywność. W grupie osób o najniższych dochodach oszczędza na jedzeniu już 66%

Firmy członkowskie POHiD absorbują koszty obniżek cen, m.in. w ramach obniżki marż, unikając przenoszenia kosztów na dostawców czy konsumentów. W ten sposób skutecznie chronią polskie rodziny przed ubóstwem żywnościowym, w wielu przypadkach zapobiegając stygmatyzacji oraz wykluczeniu społecznemu.

Istotnym czynnikiem ryzyka dla stabilności cen detalicznych jest otoczenie legislacyjne. Handel mierzy się z podatkiem handlowym i wieloma obciążeniami fiskalnymi. Sieci handlowe znajdują się w gronie największych płatników CIT, plasują się na drugim miejscu pod względem wielkości uiszczanych danin. W 2021 roku wpływy do budżetu państwa wyniosły łącznie 5,7 mld zł, z czego 3,1 mld zł stanowił podatek CIT, a 2,6 mld zł podatek handlowy. W 2022 wartość podatku handlowego wzrosła do 3,3 mld zł.

Wzrost cen surowców i nośników energii pociąga za sobą wzrost kosztów w łańcuchu dostaw, stanowiąc dla branży ogromne wyzwanie. W obliczu kryzysu energetycznego i rosnących cen prądu, sieci handlowe prowadzą politykę oszczędzania energii. Inwestują także w odnawialne źródła energii. W ten sposób nie tylko ograniczają koszty zużycia energii, ale zmniejszają także ślad węglowy.

*Renata Juskiewicz
Prezes Zarządu POHiD
Vice-President EuroCommerce*

WSTĘP

Od czasu oficjalnego ogłoszenia w 2018 r. wojny handlowej Stanów Zjednoczonych z Chinami, pandemii Covid-19 i wreszcie wojny zastępczej pomiędzy Rosją, a Ukrainą, globalna gospodarka doświadczyła wielu szoków jednocześnie. Synchronicznie zacieśniana polityka monetarna kiedyś osiągnie swój cel, niemniej koszt utrzymywania wysokiej inflacji zwłaszcza w kontekście spadku płac realnych, strat na aktywach o stałym dochodzie, czy stosowanej luźnej polityki fiskalnej – wprowadzają dość znacznie różnicowanie beneficjentów rzeczywistych. Oznacza to, że bilansowania realnej wartości długu publicznego pożądanym nominalnie wzrostem gospodarczym, przy ciągłym niedopasowaniu deficytów budżetowych, będą stałym i rosnącym problemem w najbliższych latach. Rządy będą zobligowane do poszukiwania nowych dochodów budżetowych lub mniej popularnego cięcia wydatków. Przedsiębiorcy i handel wejdą w coraz bardziej zaawansowany, ale powolny proces porzucania Chin, jako globalnej fabryki świata, przenosząc produkcję zwłaszcza do Indii, Bangladeszu, Indonezji, Malezji, Tajlandii, Wietnamu, Meksyku oraz do Polski – której skumulowany wzrost realnego PKB w latach 1990-2020 wyniósł aż 857%¹ (za niedościgłymi Chinami i przed bardzo liczebnymi Indiami). Chiny jeszcze przez pewien czas będą wytwarzały globalny skumulowany wzrost gospodarczy większy, niż państwa G7 razem wzięte, ale trend ten będzie się zmieniał.

Polskie perspektywy gospodarcze – trendy i scenariusze to przedstawienie Polski w globalnej perspektywie, wraz z towarzyszącymi jej wyzwaniami rozwojowi. To pokazanie nowego modelu stabilności makroekonomicznej, czy wyrażonych opinii J.E. Orsolya Zsuzsanna Kovács Ambasador Węgier w Polsce, czy J.E. Petrosa T. Nacouzisa Ambasadora Republiki Cypryjskiej w Polsce – przygotowane specjalnie do niniejszej publikacji, za co szczególnie dziękuję.

Za współpracę nad niniejszą publikacją dziękuję zespołowi badawczemu, z którym miałem okazję współpracować, jak Julia Huk, Piotr Komorowski, Michał Polasik, Andrzej Meler, Mariola Makowska, Weronika Sadzik, Zbigniew Łukoś, Ryszard Łukoś, a także firmom ExMetrix oraz

¹ Report for Selected Countries and Subjects, IMF, October 2020.

WSTĘP

Polasik Research. Przedkładane analizy, trendy i scenariusze nie tylko mogą być mapą drogową dla decydentów (nie tylko w Polsce), ale szczególnie służyć przedsiębiorstwom, zainteresowanym układaniem biznesu w nowym układzie sił i trendów globalnych.

prof. dr hab. Konrad Raczkowski

WNIOSKI

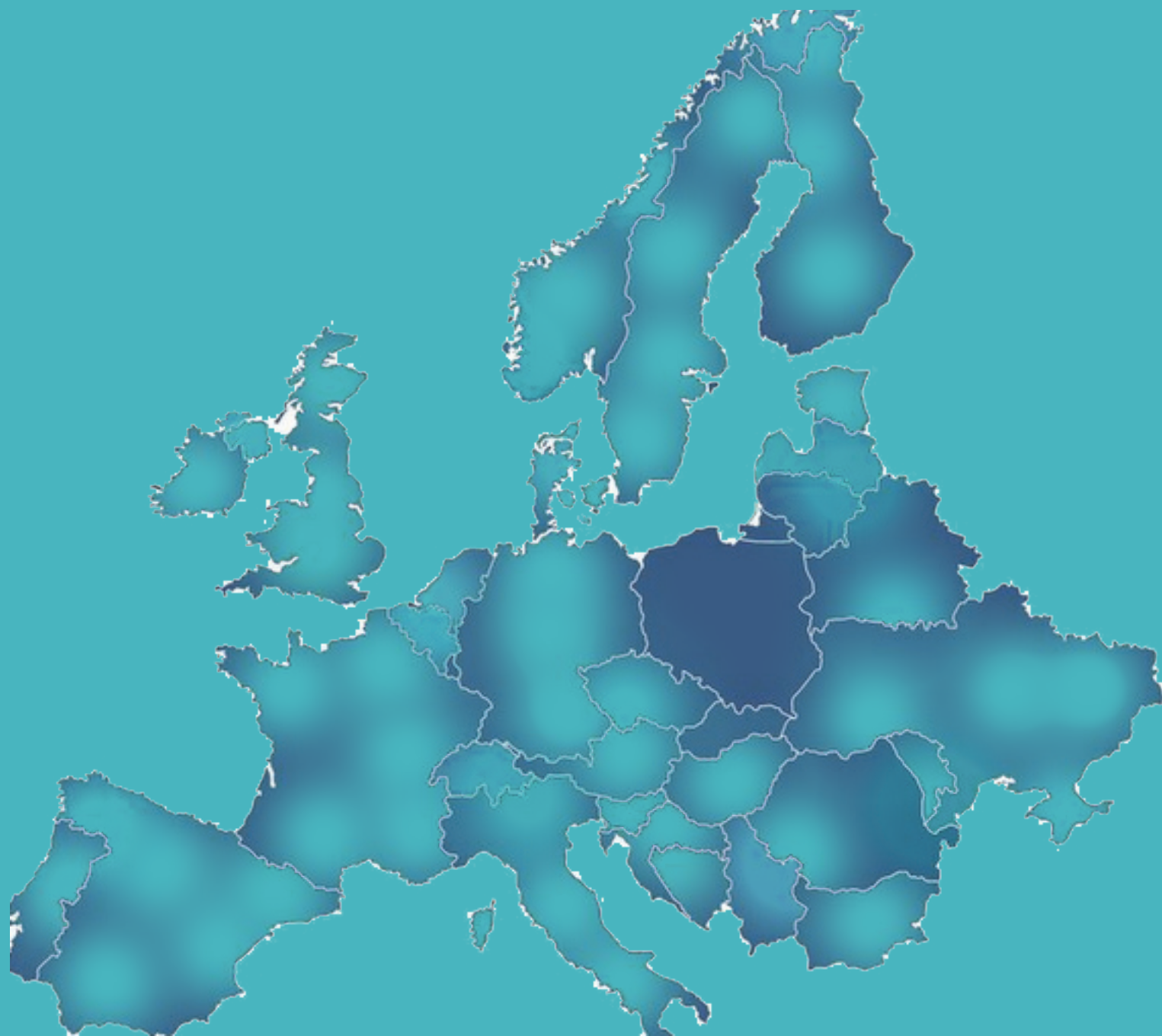
- I. Globalny polikryzys gospodarczy w latach 2018-2023, zapoczątkowany oficjalną wojną handlową Stanów Zjednoczonych z Chinami, wytworzył nowe szanse i zagrożenia dla gospodarki światowej, które będą utrzymywały nierównomierne osłabienie poszczególnych gospodarek na świecie, głównie poprzez a) kontynuowaną wojną zastępczą spowodowaną inwazją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, b) presji inflacyjnej, c) restrykcyjnym warunkom kredytowym, d) zmianom w globalnych łańcuchach produkcji i destynacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz e) kryzysu zadłużenia w sferze finansów publicznych;
- II. Głównym wyzwaniem dla społeczności biznesowej w 2023 roku wg Global Economic Survey² są przedłużające się napięcia geopolityczne i niestabilność. Wysoka inflacja zajmuje drugie miejsce, odzwierciedlając rosnące ceny żywności i energii, które nie przekładają się na światowe dynamiki spadku cen surowców rolnych, a w odniesieniu do rynku energii – ceny w Polsce są wyższe, niż średnia UE zarówno na kontraktach terminowych, jak i na rynku SPOT.
- III. Płace minimalne będą wzrastać w latach 2023-2024, co będzie miało przełożenie na wzrost inflacji, jednocześnie wywierając presję na koszty pracodawców. Kwestia przyciągnięcia oraz zatrzymania pracownika przy relatywnie niskim bezrobociu będzie jednym z największych problemów pracodawców.
- IV. Przewiduje się, że wzrost realnego PKB w Polsce spowolni do 0,9% w 2023 roku z możliwą korektą w górę, a następnie odbije do 2,1%-2,4% w 2024 roku.
- V. W Polsce w 2022 r. funkcjonowało 988,8 tys. aktywnych podmiotów handlowo usługowych z czego 969,7 tys. zatrudniało do 9 pracowników, a 781,7 tys. zaliczono do sektora usług. Jednocześnie sprzedaż detaliczna w Polsce wyniosła 1908,0 mld złotych, a całkowita liczba punktów sprzedaży handlowo-usługowej przekroczyła 1,53 mln placówek.

² Zob. CEPR, *Russia's invasion of Ukraine has led to higher inflation expectations of individuals in Germany*, April 2022, <https://new.cepr.org/voxeu/columns/russias-invasion-ukraine-has-led-higher-inflationexpectations-individuals-germany>.

WNIOSKI

- VI. W 2022 roku wartość eksportu ogółem towarów rolno-spożywczych z Polski wyniosła 47,6 mld euro (223 mld zł) i była o 26,7% wyższa niż w roku 2021. Jednocześnie 74% wartości polskiego eksportu rolnego przypada na kraje Unii Europejskiej, a struktura towarowa eksportu rolno-spożywczego do głównych grup zaliczała: mięso i jego przetworzy (20%), ziarno zbóż i przetwory (14%), tytoń i jego przetwory (9%) oraz produkty mleczne (7%) i cukier i wyroby cukiernicze (7%).
- VII. Dla stabilności makroekonomicznej polskiej gospodarki do 2021 r. najważniejszą zmienną była relacja deficytu budżetowego do PKB, a najmniej istotną kategorią był ogólny poziom cen energii. Od 2022 sytuacja uległa diametralnej zmianie, zaliczając do najbardziej istotnych czynników: ogólny poziom cen energii (0,509), dynamikę wzrostu PKB (0,431), relację deficytu budżetowego do PKB (0,361), stopę bezrobocia (0,292), relację salda obrotów bieżących do PKB (0,107) oraz stopę inflacji (0,139).

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

I.1. GLOBALNY POLIKRYZYS GOSPODARCZY

Doświadczenie rozszerzania bilansów przez banki centralne na całym świecie, a także użycie innych niestandardowych narzędzi polityki monetarnej i gospodarczej w odpowiedzi na kryzys Covid-19 dowiodły, iż w przypadku wystąpienia systemowych wstrząsów w gospodarce światowej można zmieniać w bardzo krótkim czasie funkcjonujące przez dekady umowy społeczne, czy beneficjentów rzeczywistej redystrybucji dochodu narodowego. Jednakże rezultaty tych działań porównane historycznie i prognostycznie są zbyt odchylone od referencyjnej statystyki ekonomicznej, gdyż nigdy w przeszłości nie obejmowały ani nominalnie, ani terytorialnie takiego zakresu. Niskie stopy procentowe stały się atrakcyjne dla firm nieefektywnych, które nagle były zdolne zaciągać zobowiązania finansowe, gdyż mogły obsłużyć zadłużenie tak długo, jak stopy procentowe byłyby na porównywalnym poziomie, a prowadzona działalność gospodarcza wciąż rentowna. Jednocześnie prowadzona w następnym kroku negatywna ekspansja monetarna, przy niespotykanym dotychczas w takiej skali luzowaniu ilościowym banków centralnych, prowadzącym do wzrostu sumy bilansowej i wygenerowania nadmiaru pieniądza w gospodarce, była główną przyczyną późniejszej inflacji. Dodatkowo, podtrzymywaniu inflacji w wielu państwach towarzyszyła luźna polityka podatkowa, która jedynie częściowo mogła być tłumiona wyższymi stopami procentowymi – co istotnie ograniczało ramy i efektywność polityki monetarnej. Temu zjawisku gospodarczemu towarzyszy zwiększanie deficytów budżetowych i długu publicznego, wprowadzając systemową niepewność, ograniczając inwestycje i siłę nabywczą środków płatniczych. „Podczas gdy zaskakujący wzrost inflacji natychmiast zmniejsza realną wartość zadłużenia pożyczkobiorcy – przenosząc bogactwo z pożyczkodawców na pożyczkobiorców – może on również podnieść przyszłe koszty finansowania zewnętrznego, ponieważ inwestorzy będą wówczas oczekiwać wyższej inflacji i żądać wyższych nominalnych stóp zwrotu z zadłużenia, aby zrekompensować im oczekiwaną utratę siły nabywczej i związaną z tym niepewność”³.

W politykach krajowych, jak i międzynarodowych, zdominowanych przez coraz silniejsze interwencjonizmy, coraz trudniej jest doszukać się pozytywnych sprzężeń zwrotnych, które nie oddziaływałyby negatywnie na dane państwo, grupę państw lub segmenty danej gospodarki. Stosowana dynamika systemowa wprowadza swoisty globalny polikryzys, który jest makrokryzysem

3 Christopher J. Neely, *Inflation and the Real Value of Debt: A Double-edged Sword*, Federal Reserve Bank of St. Louis, August 1, 2022.

wzajemnie powiązanych awarii o charakterze mniej kontrolowanym w sferze naturalnej i społecznej, a który w sposób nieodwracalny może pogarszać perspektywę ludzkości⁴. Swoją drogą, termin polikryzys stworzył w 1999 roku Edgar Morin, opisując to zjawisko w „Manifeście na Nowe Tysiąclecie”. Współcześnie podejście polikryzysowe nabrało znaczenia za sprawą profesora Uniwersytetu Columbia Adama Tooze oraz Christophera Hobsona. To Tooze w październiku 2022 roku argumentował, że należy odrzucić myślenie o postępie społeczno-ekonomicznym, gdy złożoność wyzwań, jak zmiany klimatyczne, możliwa wojna nuklearna, globalne spowolnienie czy pandemia są ważniejszymi problemami do rozwiązania. Hobson dołożył do tej narracji określenie splątanego systemu eskalujących problemów i niedoskonałego świata, gdzie wiele kryzysów zachodzi jednocześnie⁵.

Światowe Forum Ekonomiczne następnie zogniskowało polikryzys (wielokryzys) wokół niedoborów zasobów naturalnych (m.in. woda, żywność) oraz metali i minerałów. Zwraca uwagę na konieczność dopasowania podaży i popytu, które będzie uzależnione zarówno od stopnia globalnej współpracy w tym zakresie, jak i wpływu zmian klimatu na podaż zasobów naturalnych i transformację niskoemisyjną⁶.

W tym kontekście coraz bardziej widoczna staje się narastająca rywalizacja między państwami, szczególnie tymi, które w największym stopniu oddziałują na gospodarkę światową. Rywalizacja jest próbą „zdobycia przewagi, często w stosunku do innych osób, które uważa się za wyzwanie lub zagrożenie, poprzez interesowne dążenie do zdobycia dóbr takich jak władza, bezpieczeństwo, bogactwo, wpływy i status”⁷. Badacze polityki światowej twierdzą natomiast, że konkurencja jest podstawowym faktem w systemie międzynarodowym, niezależnie od tego czy łączy się to z ludzką naturą i dążeniem do władzy, czy z rolą międzynarodowego systemu państw bez centralnego autorytetu. Na globalnej mapie ryzyka globalna stagflacja jawi się jako bardziej destrukcyjna dla wzrostu gospodarczego, ale przecież wojna handlowa, a w zasadzie ekonomiczna, pomiędzy USA i Chinami również zmienia obraz wzrostu i rozwoju gospodarczego.

4 Homer-Dixon, T. et al., *A call for an international research program on the risk of a global polycrisis*. Technical paper 2022-2, version number 2.0. Cascade Institute. <https://cascadeinstitute.org/wp-content/uploads/2022/03/Acall-for-an-international-research-program-on-the-risk-of-a-global-polycrisis-v2.0.pdf>

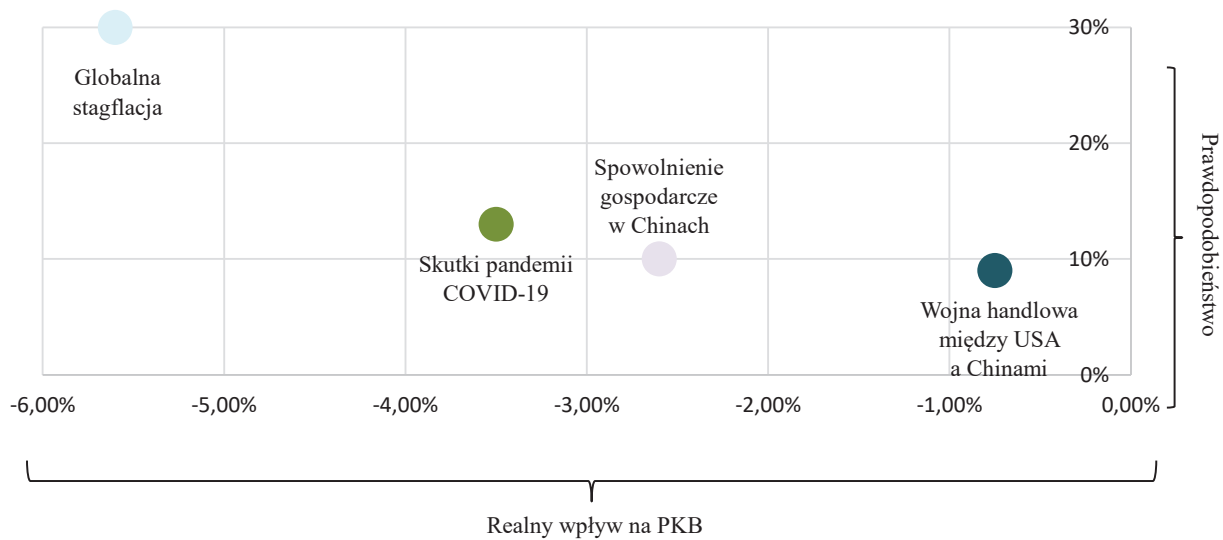
5 David Henig, Daniel M. Knight, *Polycrisis: Prompts for an emerging worldview*, "Anthropology Today", 1 April 2023, Vol. 39, nr 2, <https://doi.org/10.1111/1467-8322.1279>.

6 *The Global Risks Report 2023*, World Economic Forum, Davos, January 2023.

7 Michael J. Mazarr, Jonathan Blake, Abigail Casey, Tim McDonald, Stephanie Pezard, Michael Spirtas, *Understanding the Emerging Era of International Competition: Theoretical and Historical Perspectives*, Santa Monica, CA.: RAND Corporation, RR-2726-AF, 2018, s. 5.

1.1. GLOBALNY POLIKRYZYS GOSPODARCZY

Rysunek 1. Globalna mapa ryzyka

Źródło: Euromonitor International Macro Model.

W porządku gospodarczym po II wojnie światowej głównym postulatem było stworzenie środowiska, w którym wszystkie państwa mogą rozwijać się w kategoriach absolutnych⁸, a najlepszym sposobem na osiągnięcie takiego stanu rzeczy była postulowana współpraca z innymi państwami. Z tego powodu tworzone były sojusze i długoterminowe bloki regionalne, jak np. Unia Europejska. Współpraca w ramach takich struktur, ukierunkowana na rozwiązywanie wspólnych problemów, zawsze będzie narażona na pewne ułomności i silne przywiązanie do protekcjonizmu pod szyldem wspólnych wartości. Należy jednak pamiętać, że zbyt silna rywalizacja między, zdawałoby się współpracującymi, państwami również ma konsekwencje w postaci napiętych i wrogich stosunków, kryzysów, a także, w ostatecznym przypadku, wojen gospodarczych czy konwencjonalnych⁹.

Obecnie najbardziej konfrontacyjną systemowo rywalizację na świecie można obserwować pomiędzy dwoma największymi gospodarkami, czyli Chinami i Stanami Zjednoczonymi, która przez wielu nazywana jest nową zimną wojną czy też *Great Power Competition*. Jest ona przykładem próby zmiany układu sił, gdyż wchodzące i wyłaniające się mocarstwo (Chiny) próbuje wyprzeć mocarstwo o ustalonej pozycji (Stany Zjednoczone)¹⁰.

Podstawową koncepcją, na której opiera się teoria zmiany władzy, jest przekonanie, że rosnąca potęga wywołuje strach i wrogie reakcje ze strony potęgi o ustalonej już pozycji, co może

⁸ Robert Jervis, *Cooperation Under the Security Dilemma*, "World Politics", Vol. 30, No. 2, 1978; Charles L. Glaser, *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2010.

⁹ Paul F. Diehl, Gary Goertz, *War and Peace in International Rivalry*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 2000, s. 19–25.

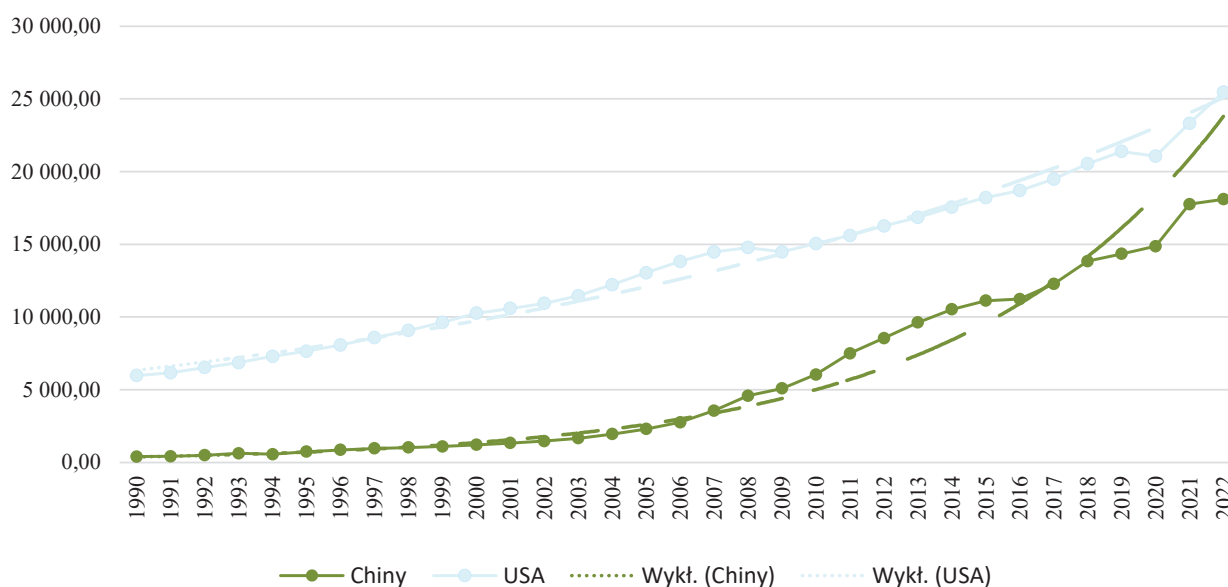
¹⁰ Kanoniczne sformułowanie teorii zob. Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, New York: Cambridge University Press, 1983

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

skutkować podejrzeniami i konfrontacjami prowadzącymi do wojny gospodarczej, której konsekwencją mogą być konflikty zbrojne prowadzone często jako tzw. wojny zastępcze (*proxy war*).

Relacja Stany Zjednoczone–Chiny nie jest klasyczną zmianą władzy. Potęga gospodarcza, technologiczna i militarna Chin rośnie, ale potencjał gospodarczy i wojskowy Stanów Zjednoczonych wciąż dominuje, również jeżeli chodzi o sojusze i ogólny wpływ na politykę światową¹¹. Niektóre prognozy sugerują, że gospodarka amerykańska może pozostać większa lub równie duża jak chińska, ale raczej bez interwencji ograniczającej ramy funkcjonowania gospodarki Chin na świecie byłoby to mało prawdopodobne. W latach 2010–2021 PKB Chin wzrosło o 65,7%, natomiast Stanów Zjednoczonych o 35,5%. Wyłączając rok 2021, który był rokiem szczególnie dużych wzrostów z uwagi na pandemię (Chiny zanotowały wzrost o 17,2%, a Stany Zjednoczone o 9,7%), wzrost gospodarczy Chin po roku 2018 widocznie zwolnił¹².

Wykres 1. Tempo wzrostu PKB Stanów Zjednoczonych i Chin w latach 1990–2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego

Wśród państw europejskich największą gospodarką jest gospodarka niemiecka, która w latach 1990–2022 zanotowała skumulowany wzrost realnego PKB o 255 %. Jednak największym skumulowanym wzrostem gospodarczym może pochwalić się Polska, której PKB wzrosło aż o 1106%. Najwolniej rozwija się gospodarka Ukrainy, która od roku 1990 zanotowała wynik 192%. W tym czasie gospodarka Rosji wzrosła o 429%.

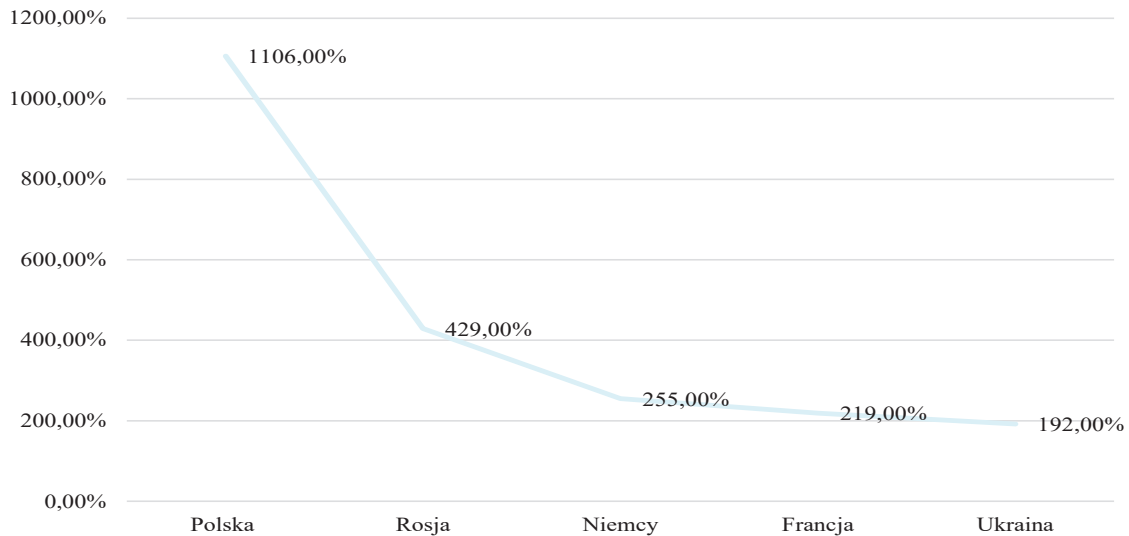
Pomimo znacznego spowolnienia gospodarczego Chin, państwa europejskie o największym znaczeniu na arenie międzynarodowej nadal postrzegają je jako wiodącą potęgę gospodarczą na świecie w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych.

¹¹ Znakomity ostatni przegląd dowodów zob. Derek Scissors, *China's Growth Spurt Ends: What's Next?* Washington, D.C.: American Enterprise Institute, 2021.

¹² Agregaty Banku Światowego.

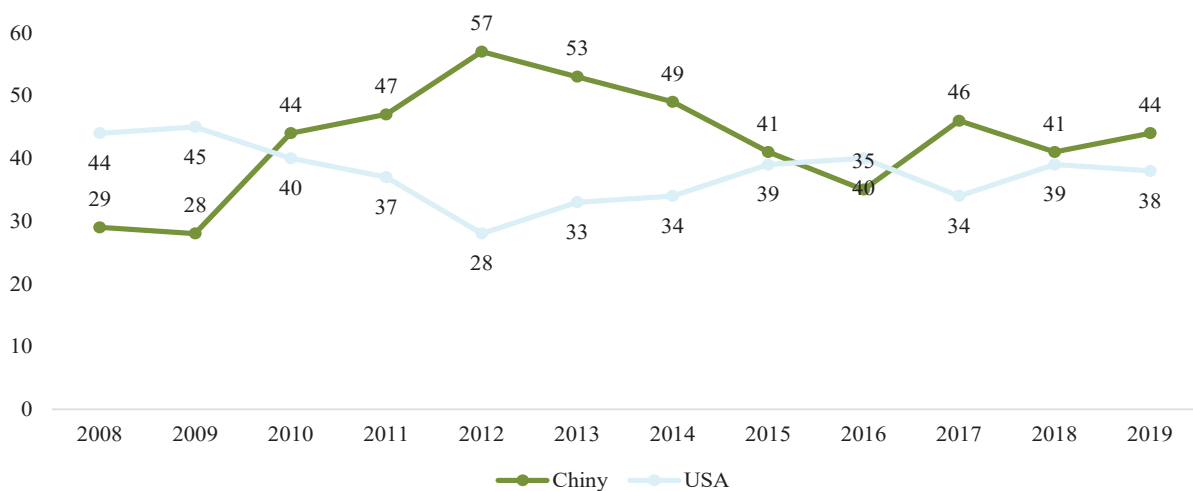
1.1. GLOBALNY POLIKRYZYS GOSPODARCZY

Wykres 2. Tempo wzrostu wybranych państw europejskich w latach 1990–2022 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego (wg parytetu siły nabywczej).

Wykres 3. Wiodąca potęga gospodarcza na świecie według państw Europejskich (Francja, Niemcy, Hiszpania, Wielka Brytania i Polska)

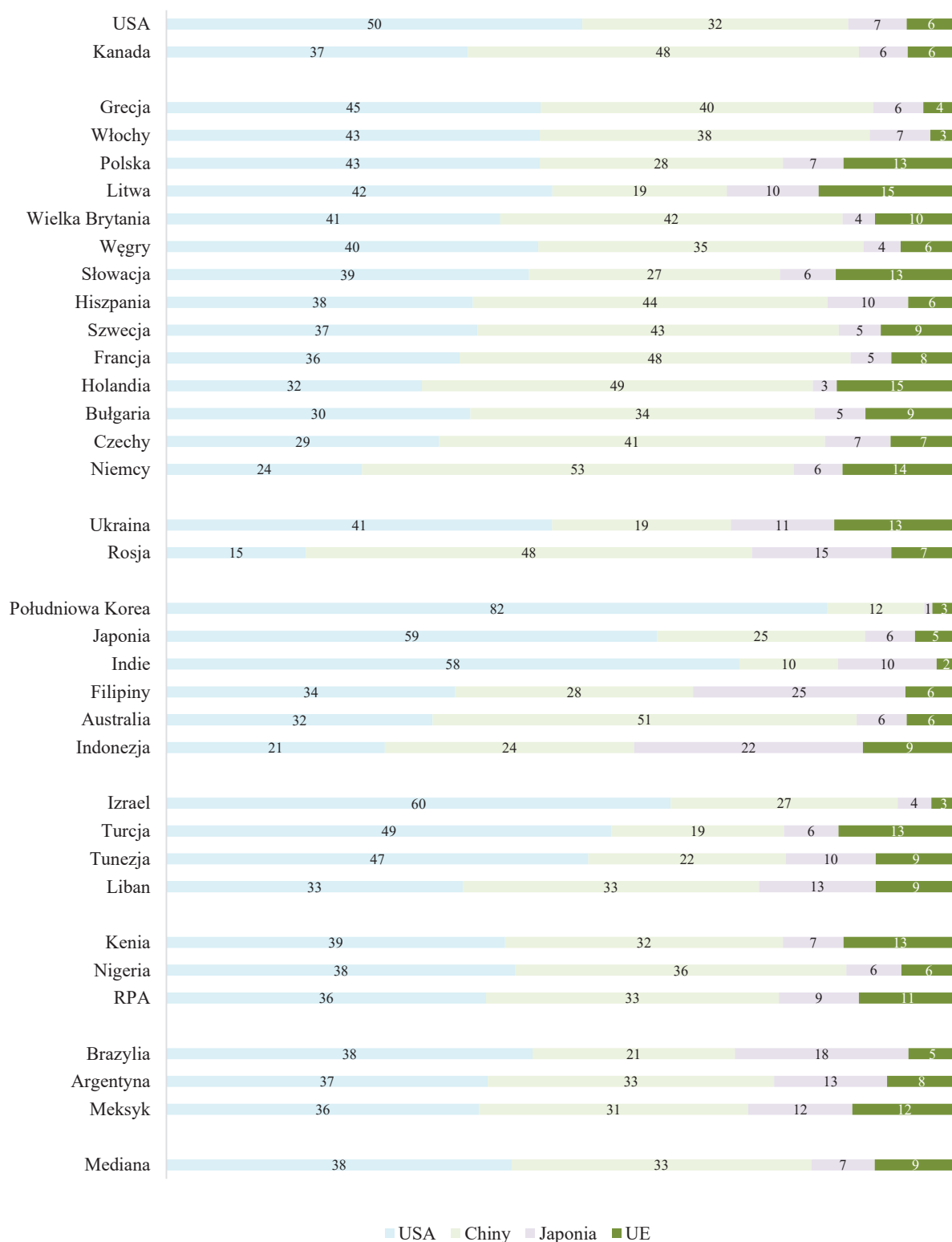

Źródło: PEW Research Center.

Szczególnie widoczne było to w latach 2010–2014, kiedy występowała największa dysproporcja na korzyść Chin. Istotnym faktem jest jednak, że biorąc pod uwagę państwa z całego świata, nie tylko z Europy, to Stany Zjednoczone postrzegane są jako największa gospodarka na świecie. W badaniu przeprowadzonym przez PEW Research Center jedynie 13 na 34 badanych państw wyraziło swoje poparcie w stosunku do Chin. Co ciekawe, państwa azjatyckie w większym stopniu wspierają Stany Zjednoczone. Zaledwie jedno państwo (Indonezja) na siedem badanych postrzega Chiny jako wiodącą potęgę gospodarczą. Z drugiej strony, drugie największe państwo w Ameryce Północnej (Kanada) również nie popiera swojego sąsiada.

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

Wykres 4. Wiodąca potęga gospodarcza na świecie według wybranych państw

Źródło: PEW Reasearch Center.

1.1. GLOBALNY POLIKRYZYS GOSPODARCZY

Obecnie widocznym przejawem wojny zastępczej jest rosyjska inwazja na Ukrainę. Choć scenariusz takiej wojny w Europie wielu wydawał się nierealny, to jest on klasycznym wzorcem zachowania wielkich mocarstw w rywalizacji. Rywalizacja w rozumieniu studiów nad polityką światową jest zjawiskiem niebezpiecznym, skłaniającym do agresji i przemocy¹³, której zadaniem jest nie tylko zmiana układu sił w porządku międzynarodowym, ale i zmiana, i to wieloobszarowa, pewnej umowy społecznej.

Od rozpoczęcia wojny Rosji z Ukrainą początkowo 7 państw przeszło do obozu przyjaznego Rosji, nawet jeżeli otwarcie nie popierały wojny. Państwa takie jak RPA czy Botswana, które początkowo były neutralne, odeszły od kierunku zachodniego. Osiem państw, w tym Turcja, przestały popierać Zachód i obecnie deklarują neutralność, co w praktyce jest jednak poparciem dla Rosji. W ciągu ostatnich 12 miesięcy liczba państw oficjalnie potępiających Rosję spadła ze 131 do 122¹⁴.

Należy przy tym pamiętać, że Chiny, podobnie jak Rosja, mają ambicje rewizjonistyczne. Chcą zmienić system międzynarodowy i skierować go w swoją stronę, wypierając Stany Zjednoczone z pozycji uznanego lidera w polityce światowej. W dążeniu do osiągnięcia tych celów Chiny są skłonne stosować przymus ekonomiczny i zastraszanie wojskowe, co skutecznie robią od wielu lat w wielu państwach świata.

Zarówno Chiny, jak i Rosja, postrzegają Stany Zjednoczone jako najbardziej ekspansywne państwo rewizjonistyczne¹⁵. Sprawia to, że konflikt między tymi trzema krajami wszedł w fazę eskalacji zastępczej. Rosyjskie i chińskie spojrzenie na politykę światową oraz rywalizację ze Stanami Zjednoczonymi coraz częściej zacierają różnicę między pokojem a wojną, skupiając się na powiązonym spektrum działań podejmowanych w celu uzyskania przewagi strategicznej. W dzisiejszych czasach zdecydowanie częściej niż wojnę zbrojną wykorzystuje się wojnę informacyjną i ekonomiczną. W wielu chińskich dokumentach używa się terminu dominacja informacyjna, co sugeruje, że strona, która zdominuje różne elementy przekazu informacyjnego i kreowanej dezinformacji, wygra wojnę.

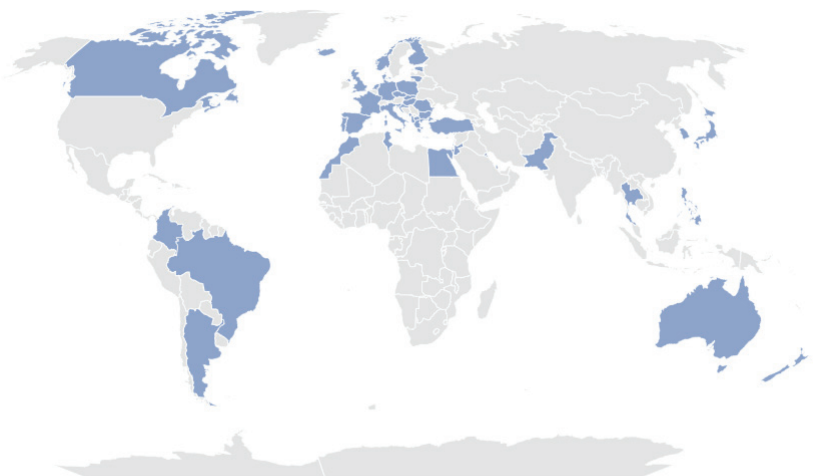
13 Michael J. Mazarr, *Understanding Competition Great Power Rivalry in a Changing International Order – Concepts and Theories*, RAND Corporation (2022), s. 7.

14 The Economist, *Who are Russia's supporters?*, <https://www.economist.com/graphic-detail/2023/03/31/who-are-russias-supporters>.

15 Michael J. Mazarr, *Understanding Competition...*, s. 12.

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

Rysunek 2. Sojusznicy traktatowi USA

Obsługiwane przez usługę Bing
© Australian Bureau of Statistics, GeoNames, Microsoft, Navinfo, OpenStreetMap, TomTom, Wikipedia, Zenrin

Źródło: U.S. Department of State, CRS.

Chiny przedstawiane są często jako współczesny odpowiednik ZSRR, co nie jest prawdą. Chiny rzeczywiście szukają wpływów, jednak nie przejmują się systemem rządów państw, a także chętnie współpracują z demokracjami, jeżeli te spełniają ich oczekiwania. Nie próbują bezpośrednio obalać innych rządów ani narzucać modelu państwa zgodnego z założeniami Komunistycznej Partii Chin¹⁶. Dążą natomiast do uzależnienia finansowego lub strategicznego i uzyskania dominującego wpływu na podstawowe zasady, normy i instytucje polityki międzynarodowej¹⁷. Formalnie Chiny posiadają tylko jednego sojusznika – Koreę Północną, jednak w warstwie zawartych sojuszy-partnerstw, najważniejszymi partnerami są Rosja i Pakistan. Chiny zawarły łącznie 19 partnerstw różnej rangi z poszczególnymi państwami, a dodatkowo w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku (Belt and Road Initiative) podpisały umowy z 32 organizacjami międzynarodowymi oraz 148 państwami¹⁸. Oznacza to, że możliwy jest dalszy spadek liczby kluczowych sojuszników USA i coraz większe trudności z utrzymaniem dotychczasowego status quo¹⁹.

¹⁶ Andrei Lungu, *The U.S.-China Clash Is About Ideology After All*, "Foreign Policy", April 6, 2021.

¹⁷ Michael J. Mazarr, *The Essence of the Strategic Competition with China*, PRISM, Vol. 9, No. 1, October 2020a.

¹⁸ Tom O'Connor, Shea Donovan, *With World's Eyes on Beijing, Here's How China Ranks Relations Across Globe*, "Newsweek", 2/16/2022, <https://www.newsweek.com/worlds-eyes-beijing-heres-how-china-ranks-relations-across-globe-1679183>.

¹⁹ Hal Brands, Peter D. Feaver, *What are America's alliances good for? Reevaluating Diplomati & Military Power*, "Parameters" 47(2) 2017.

1.1. GLOBALNY POLIKRYZYS GOSPODARCZY

Tabela 1. Ranking chińskich partnerstw pod względem priorytetu i Solidarności

Rodzaj partnerstwa	Państwa
Kompleksowe strategiczne partnerstwo na rzecz koordynacji w Nowej Erze	Rosja
Strategiczna współpraca w każdych warunkach pogodowych	Pakistan
Kompleksowe strategiczne partnerstwo kooperacyjne	Unia Afrykańska, Białoruś, Kambodża, Kongo, Etiopia, Gwinea, Kenia, Laos, Mozambik, Birma, Namibia, Senegal, Sierra Leone, Tajlandia, Wietnam, Zimbabwe
Strategiczne partnerstwo kooperacyjne	Afganistan, Bangladesz, Brunei, Indie, Nepal, Korea Południowa, Sri Lanka, Surinam
Wszechstronne partnerstwo strategiczne	Niemcy
Stale kompleksowe partnerstwo strategiczne	Kazachstan
Kompleksowe partnerstwo strategiczne	Algieria, Argentyna, Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), Australia, Azerbejdżan, Brazylia, Chile, Wyspy Cooka, Ekwador, Egipt, Unia Europejska, Fidżi, Francja, Grecja, Węgry, Indonezja, Iran, Włochy, Kiribati, Kuwejt, Kirgistan, Malezja, Meksyk, Mikronezja, Mongolia, Maroko, Nowa Zelandia, Niue, Papua-Nowa Gwinea, Peru, Filipiny, Polska, Portugalia, Samoa, Arabia Saudyjska, Serbia, Wyspy Solomona, RPA, Hiszpania, Tadżykistan, Tonga, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Wielka Brytania, Uzbekistan, Vanuatu, Wenezuela
Przyjazne partnerstwo strategiczne	Austria
Partnerstwo strategiczne	Angola, Liga Arabska, Boliwia, Bułgaria, Kanada, Komory, Kostaryka, Cypr, Czechy, Demokratyczna Republika Kongo, Dżibuti, Erytrea, Irak, Irlandia, Jamajka, Jordania, Nigeria, Oman, Katar, Turcja, Turkmenistan, Ukraina, Urugwaj
Innowacyjne partnerstwo strategiczne	Szwajcaria
Wszechstronna współpraca partnerska	Singapur
Kompleksowe, przyjazne partnerstwo w ramach współpracy	Rumunia
Zorientowane na przyszłość kompleksowe i przyjazne partnerstwo kooperacyjne	Malediwy
Kompleksowa współpraca partnerska	Chorwacja, Gwinea Równikowa, Gabon, Wspólnota Państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów, Liberia, Madagaskar, Holandia, Wyspy Świętego Tomasza i Książęca, Timor Wschodni, Trinidad i Tobago, Tanzania, Uganda
Wszechstronna przyjazna współpraca	Belgia
Przyjazna współpraca	Armenia, Japonia
Współpraca zorientowana na przyszłość	Finlandia
Innowacyjne, kompleksowe partnerstwo	Izrael
Sojusznik	Północna Korea
Brak stosunków dyplomatycznych	Belize, Eswatini, Gwatemala, Haiti, Honduras, Wyspy Marshalla, Nauru, Palau, Paragwaj, Saint Kitts i Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent i Grenadyny, Tuvalu, Stolica Apostolska

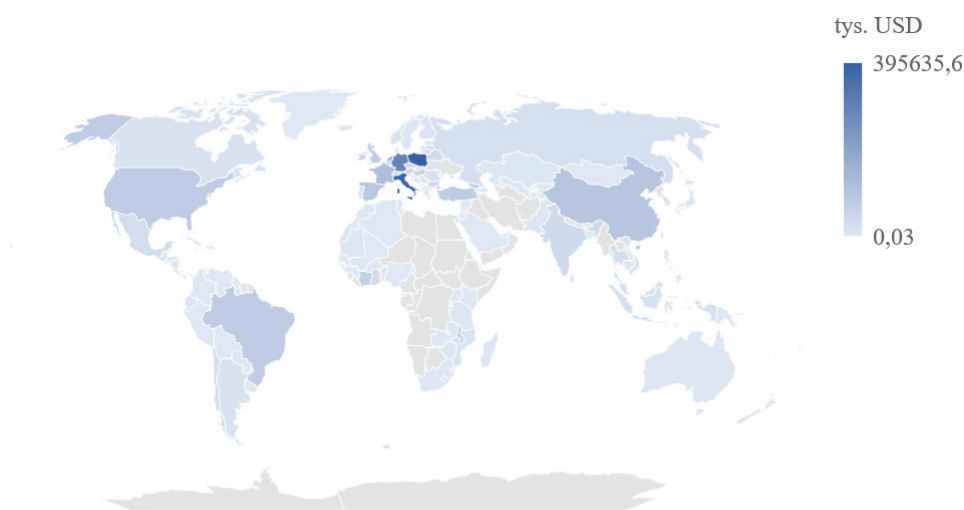
Źródło: Newsweek, With World's Eyes on Beijing, Here's How China Ranks Relations Across Globe (w): <https://www.newsweek.com/worlds-eyes-beijing-heres-how-china-ranks-relations-across-globe-1679183>

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

W kontekście rywalizacji amerykańsko-chińskiej używa się stwierdzenia „niekończąca się gra”. Konkurencja między tymi państwami powinna opierać się na niekończącej się rywalizacji, zamiast na dążeniu do zwycięstwa w określonym czasie²⁰. Jednak należy pamiętać, że Stany Zjednoczone są zaangażowane w klasyczną, wysoce niestabilną rywalizację nie tylko z Rosją czy Chinami. Sytuacja na Ukrainie i Tajwanie pokazuje, jak łatwo jest naruszyć napięte sieci i sojusze, które wspierają amerykański porządek świata i zapoczątkować nową erę globalnych konfliktów i niestabilności²¹. Należy zauważyć, że Stany Zjednoczone nie mają zaufanych sojuszników w Azji czy też w Afryce. Jednocześnie Indie, jako największe obecnie na świecie państwo pod względem liczby ludności (1,428 mld)²², de facto opowiedziały się w relacjach gospodarczych po stronie Rosji. „Z marginalnego gracza Rosja stała się trzecim co do wielkości dostawcą ropy naftowej do Indii od czasu wojny, a zakupy wzrosły około 10-krotnie w porównaniu z rokiem poprzednim z powodu niskich cen. W tym samym okresie wartość indyjskiego importu węgla z Rosji wzrosła czterokrotnie”²³.

Bank Światowy informuje, że gospodarka Ukrainy skurczyła się o prawie 50% w ciągu 2022 roku. Szacuje się, że Ukraina poniosła straty o wartości ok. 100 mld dolarów, a odbudowa kraju będzie wymagała blisko biliona dolarów. Samo utrzymanie rządu i administracji kosztuje 5 mld dolarów miesięcznie.

Rysunek 3. Importerzy Ukraińskich produktów spożywczych w 2020 roku

Obsługiwane przez usługę Bing
© Australian Bureau of Statistics, GeoNames, Microsoft, Navinfo, OpenStreetMap, TomTom, Wikipedia, Zenrin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego.

-
- ²⁰ Simon Sinek, *The Infinite Game*, New York: Portfolio Press, 2019. Patrz też: Simon Sinek, *Do You Know the Game You're Playing?*, webpage, undated.
 - ²¹ Michael Schuman, *China Is Watching Ukraine with a Lot of Interest*, "The Atlantic", January 13, 2022.
 - ²² *State of World Population Report, 2023*.
 - ²³ Krishna N. Das, Devjyot Ghoshal, *Ukraine war but business as usual with Russia*, Reuters, September 28.

1.1. GLOBALNY POLIKRYZYS GOSPODARCZY

Nie wydaje się również, aby Ukraina mogła w najbliższym czasie odzyskać swoje porty na Morzu Azowskim i Morzu Czarnym. Przed wojną przez te porty przechodziło ok. 70% ukraińskiego eksportu i importu oraz 98% eksportu zboża.

Z drugiej strony, bez wątpliwości pozostaje fakt, że Chiny mają rozległe plany militarne na czas pokoju, aby rozszerzyć regionalną dominację własnej armii i osiągnąć pewien stopień globalnego zaangażowania militarnego i zasięgu. Chiński standard udanej rywalizacji ze Stanami Zjednoczonymi zakłada zatem spełnienie do połowy wieku następujących warunków:

1. unikanie wojny ze Stanami Zjednoczonymi, co nie wyklucza możliwości wystąpienia zmilitaryzowanych kryzysów lub konfliktów o ograniczonym zasięgu;
2. Stany Zjednoczone będą szanować autorytet Chin jako światowego lidera, pozostając potężnym, ale wyraźnie gorszym narodem;
3. Stany Zjednoczone w dużej mierze powstrzymają się od szkodenia chińskim interesom;
4. Chiny ustanowią swój prymat w dużej części Euroazji, na Bliskim Wschodzie i w Afryce, głównie poprzez patronat nad państwami klienckimi;
5. prymat Stanów Zjednoczonych zostanie ograniczony do obu Ameryk, chociaż mogą one nadal utrzymywać obecność wojskową, gospodarczą i dyplomatyczną na całym świecie;
6. Stany Zjednoczone i Chiny zarządzają swoimi różnicami zgodnie z normami ustanowionymi przez Chiny;
7. obie strony współpracują w zakresie wspólnych problemów na zasadach określonych w dużej mierze przez Chińczyków²⁴.

Wizja polityki światowej stworzona przez Chiny wskazuje przyszłość, w której wszystkie państwa teoretycznie mają głos i mogą kształtować swoją przyszłość, a jednocześnie, w której inne państwa uznają pozycję Chin na szczycie hierarchii i podporządkowują się narzuconej dominacji. Wizja chińska domaga się równości modeli kulturowych i potwierdza przewagę Chin²⁵, co de facto burzyłoby funkcjonujący porządek nie tylko w modelu anglosaskim.

Chiny podchodzą do obecnej rywalizacji z punktu widzenia państwa, które postrzega siebie jako prawowitą dominującą siłę międzynarodową. W tym procesie Chiny są nastawione na ciągłą rywalizację o regionalną i globalną supremację ze Stanami Zjednoczonymi, rywalizację, która jest wpisana w obecną strukturę polityki światowej²⁶.

W odniesieniu do Chin, Rosja ma znacznie skromniejsze ambicje globalne, stosownie do swojej potencjalnej siły. Jednak jej gotowość do podejmowania ryzyka i bezpośredniość w podejmowaniu wyzwań względem istniejących norm wydaje się obecnie znacznie większa. Intensywność rywalizacji zależy w dużej mierze od stopnia urażonej dumy i rozgoryczenia²⁷, wynikającego z innej roli Rosji w XX wieku, a innej w wieku XXI.

Obecnie droga do budowy mocarstwowości jest wyznaczana ekonomicznie. Wzrost militarny Chin jest widoczny, ale globalne przywództwo zależy od krajowego wzrostu gospodarczego i międzynarodowej strategii gospodarczej.

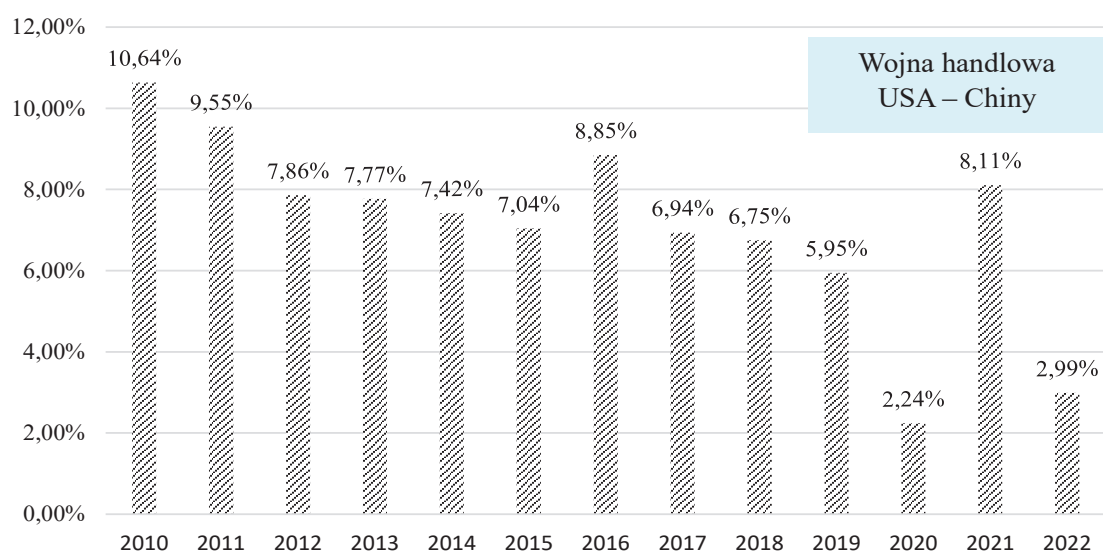
²⁴ Timothy R. Heath, Derek Grossman, Asha Clark, *The "Holistic Security Concept": The Securitization of Policy and Increasing Risk of Militarized Crisis*, 2021, pp. xv–xvi.

²⁵ Michael J. Mazarr, *Understanding Competition...*, s. 29.

²⁶ David Lague, *Special Report: China's Military Hawks Take the Offensive*, Reuters, January 16, 2013.

²⁷ Samuel Charap, Dara Massicot, Miranda Priebe, Alyssa Demus, Clint Reach, Mark Stalczyński, Eugeniu Han, Lynn E. Davis, *Russian Grand Strategy: Rhetoric and Reality*, Santa Monica, CA.: RAND Corporation, RR-4238-A, 2021, p. 26.

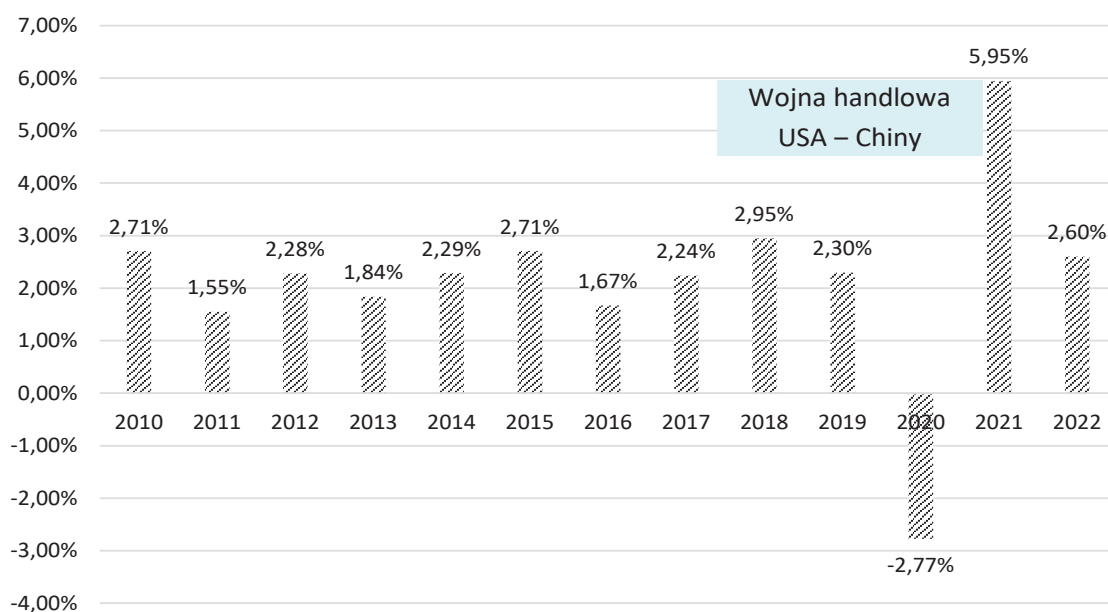
Wykres 5. Wzrost realnego PKB Chin w latach 2010–2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego.

Należy zauważyć, że od momentu rozpoczęcia wojny handlowej ze Stanami Zjednoczonymi wzrost gospodarczy Chin wykazuje trend spadkowy. Jest jednak zdecydowanie bardziej regularny, niż w przypadku Stanów Zjednoczonych, które są bardziej podatne na wszelkie wahania w połączonym systemie międzynarodowym. W roku 2020, który był rokiem wybuchu pandemii COVID-19, widać dużą dysproporcję i dominację Chin, które jako jedno z niewielu państw nie odnotowały spadku PKB w tym okresie.

Wykres 6. Wzrost realnego PKB Stanów Zjednoczonych w latach 2010–2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego.

1.1. GLOBALNY POLIKRYZYS GOSPODARCZY

W 2012 roku Chiny podjęły działania mające na celu zajęcie jednej z wysp na Morzu Południowochińskim, tj. Scarborough Shoal w pobliżu Filipin. Był to czas na podjęcie zdecydowanych działań w celu ograniczenia roszczeń Chin i uspokojenia sojuszników. Stany Zjednoczone podjęły rokowania, w wyniku których strony wycofały się z roszczeń, jednak chwilę później Chiny przejęły kontrolę nad wyspą. Był to jeden z krytycznych punktów zwrotnych w regionie²⁸.

Chiny są obecnie liderem w każdej formie zielonej energii²⁹. Wydają blisko czterokrotnie więcej na zielone inwestycje, niż Stany Zjednoczone (141 mld USD) czy też Unia Europejska (180 mld USD). W samym 2022 roku Chiny wydały 546 mld USD na inwestycje obejmujące energię wiatrową i słoneczną, produkcję akumulatorów czy pojazdy elektryczne³⁰.

Stany Zjednoczone stoją obecnie w obliczu dwóch długoterminowych rywalizacji o znacznym potencjale niestabilności. Jednak w obu przypadkach, zwłaszcza biorąc pod uwagę, że rywalizacja koncentruje się na kwestiach gospodarczych, technologicznych i porządku globalnym, Stany Zjednoczone mają co najmniej dwie przewagi konkurencyjne. Jedną z nich jest dynamiczny system społeczno-gospodarczy, który generuje znaczny wzrost, innowacje i kreatywność. Drugą jest międzynarodowa koalicja sojuszników, przyjaciół i innych osób zainteresowanych utrzymaniem kluczowych norm globalnych i pewnej wersji porządku opartego na wypracowanych przez dekady zasadach. Stany Zjednoczone znajdują się w centrum dominującej koalicji globalnej³¹, jednakże kwestią czasu jest, kiedy multilateralizm stanie się faktem. Chiny posiadają już globalną sieć 90 portów morskich, a budowany port Gwadar w Pakistanie zapewni Chinom dostęp do Zatoki Perskiej i Oceanu Indyjskiego³².

Światowa gospodarka, poturbowana przez pandemię i wygenerowaną przez nią inflację, była w nienajlepszej kondycji jeszcze przed inwazją Rosji na Ukrainę. Skutki są szczególnie dotkliwe, ponieważ Rosja i Ukraina mają kluczowe znaczenie dla rynków towarowych. Oba kraje produkują łącznie 12% całkowitej ilości kalorii sprzedawanych na świecie i należą do pierwszej piątki światowych eksporterów pszenicy, jęczmienia, słonecznika i kukurydzy. Ukraina jest ważnym źródłem oleju słonecznikowego, dostarczając ok. 50% tego, co jest kupowane na całym świecie, Rosja jest następną (ok. 23%)³³.

²⁸ Center for Preventive Action, *Territorial Disputes in the South China Sea*, Council on Foreign Relations Global Conflict Tracker, 2021.

²⁹ W. H. Overholt, PRISM, 2021, Vol. 9, No. 2 (2021), pp. 34–45.

³⁰ *Global Low-Carbon Energy Technology Investment Surges Past \$1 Trillion for the First Time*, Bloomberg NEF, January 26, 2023, <https://about.bnef.com/blog/global-low-carbon-energy-technology-investment-surges-past-1-trillion-for-the-first-time/>.

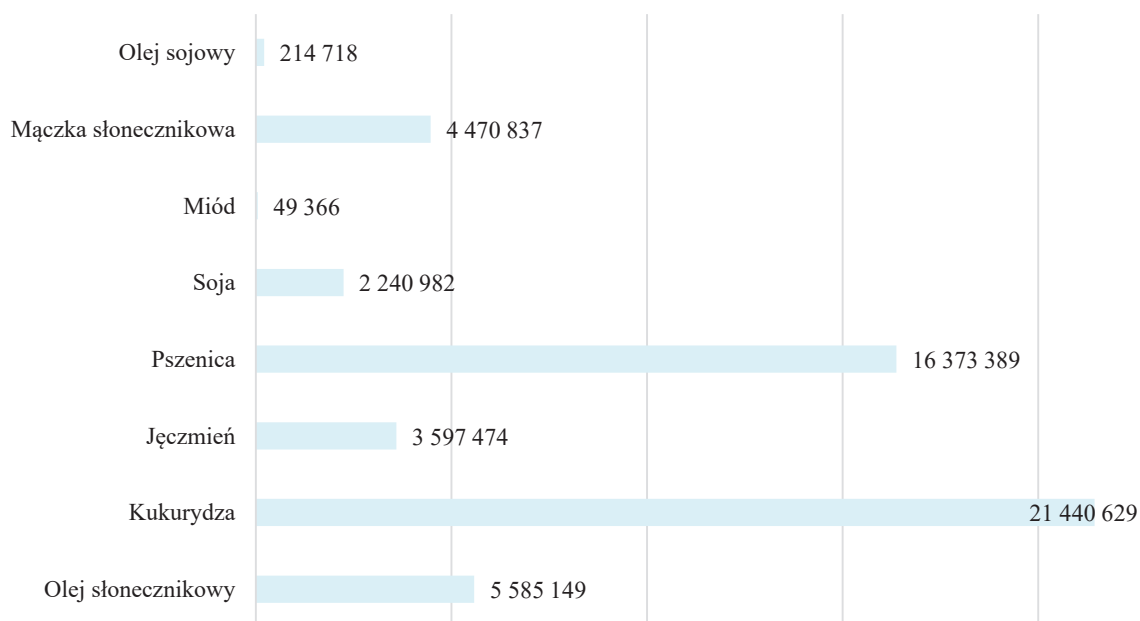
³¹ Michael J. Mazarr, *Understanding Competition...*, s. 33–34.

³² Madiha Afzal, Bruce Riedel, Natan Sachs, *The United States, China, And The "New Non-Aligned" Countries*, Global China, Policy Brief, February 2023.

³³ Agriculture in Ukraine: Overview DLF.

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

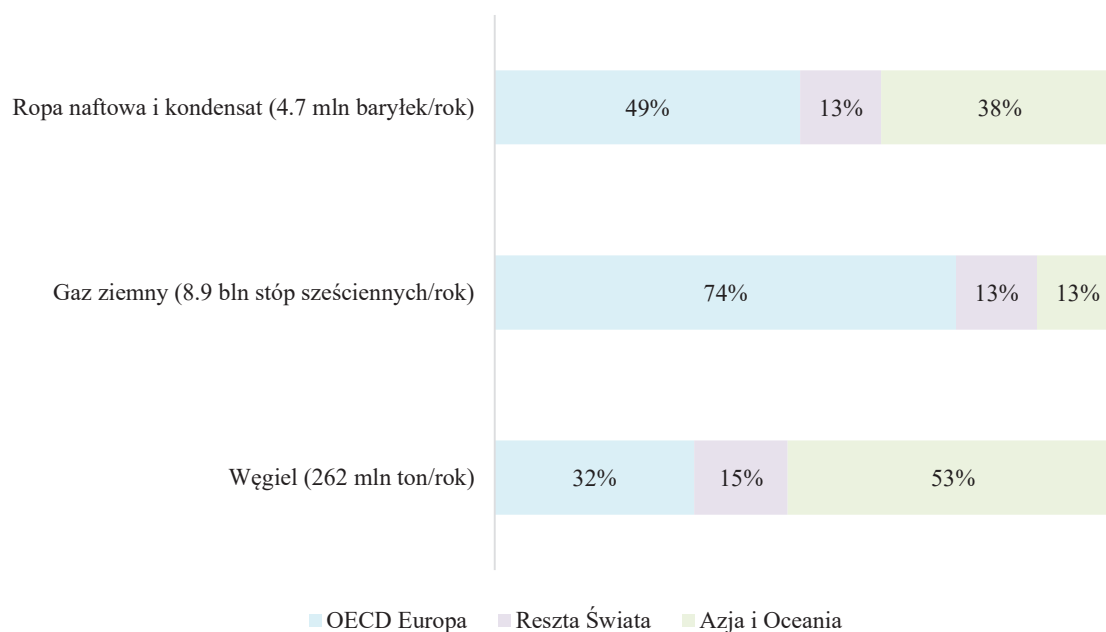
Wykres 7. Eksport z Ukrainy w 2020 roku

Źródło: DLF, Agriculture in Ukraine: Overview.

Rosja jest trzecim co do wielkości producentem ropy naftowej na świecie, po USA i Arabii Saudyjskiej, oraz największym eksporterem ropy na rynki światowe. Jest również jednym z głównych światowych eksporterów gazu ziemnego, którego udział w globalnym wydobyciu wynosi 17%.

Wykres 8. Wybrane rodzaje eksportu energii z Rosji w 2021 roku

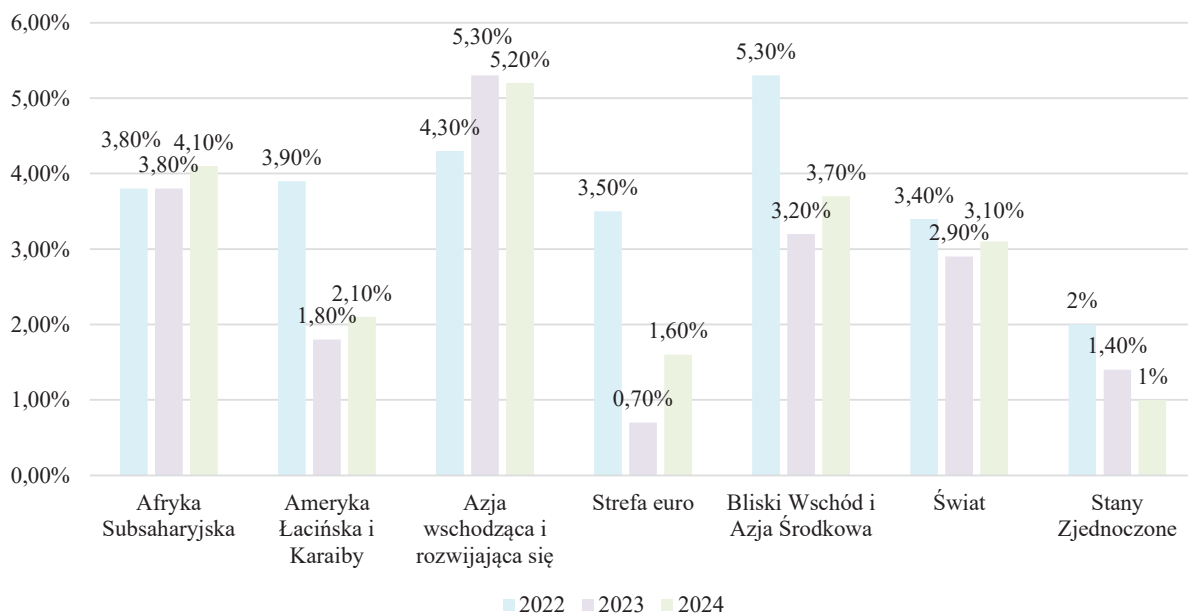

Źródło: Global Trade Tracker.

1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH

Biorąc pod uwagę trwający globalny polikryzys gospodarczy, w 2023 roku gospodarki światowe będą się borykać z wieloma problemami makroekonomicznymi. Prognozy wskazują, że globalny wzrost gospodarczy nadal będzie spowalniał, jednak wzrosną wydatki konsumpcyjne. Ryzyko wzrostu inflacji nadal będzie znaczne, jednak przewiduje się, że ceny spadną (lub będą rosły wolniej), a łańcuchy dostaw się odbudują. Słabsze wyniki gospodarcze w roku 2023 pomogą przywrócić równowagę popytu i podaży oraz złagodzą problemy z łańcuchem dostaw – jednak obraz ten nie będzie tak dobry w poszczególnych państwach.

Wykres 9. Realny wzrost produktu krajowego brutto (PKB) na świecie w latach 2022–2024 według regionów

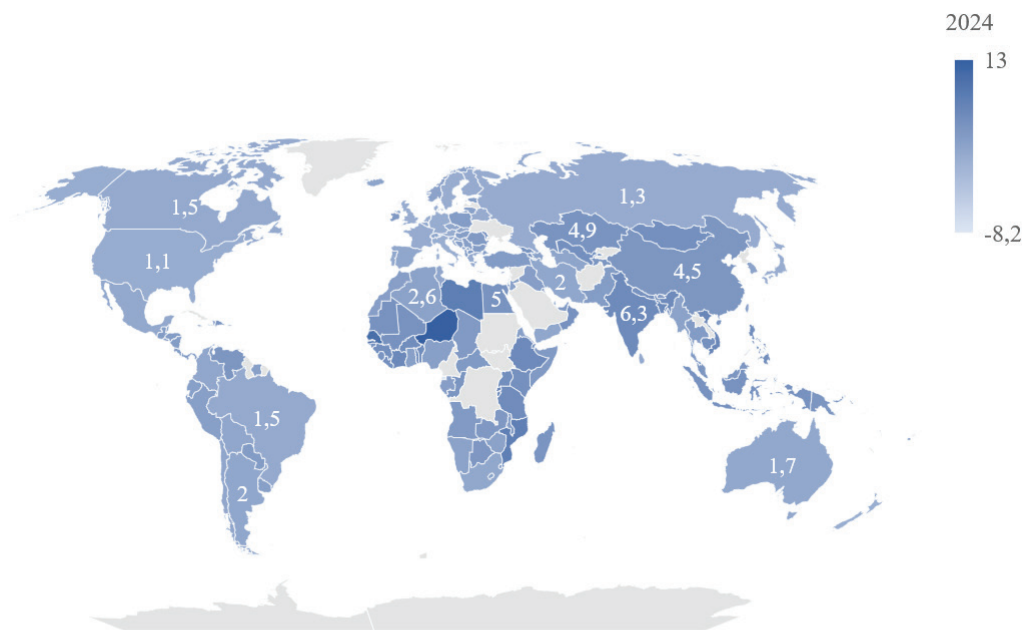

Źródło: Global real GDP growth forecast 2022-2024, by region, Statista Research Department, 27.02.2023.

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

Prognozy dotyczące realnego PKB przewidują 2,3% wzrostu gospodarczego na świecie w roku 2023. Przewiduje się, że gospodarki rozwinięte osiągną realny wzrost gospodarczy na poziomie 0,7% w 2023 roku, napędzany wysokim ryzykiem recesji w USA i Europie. Oczekuje się, że gospodarki wschodzące i rozwijające się odnotują wzrost o 3,7% w tym samym roku, przy czym niektóre kraje Azji i Pacyfiku oraz Bliskiego Wschodu osiągną lepsze wyniki³⁴.

Rysunek 4. Wzrost realnego PKB w roku 2024 (średnia zmiana w %)

Obsługiwane przez usługę Bing
© Australian Bureau of Statistics, GeoNames, Microsoft, Navinfo, OpenStreetMap, TomTom, Wikipedia, Zenrin

Źródło: Global Economic Outlook (May 2023), The Conference Board.

Chiny miały najniższy wzrost od ponad czterech dekad w 2022 roku na poziomie 3,2% ze względu na częste blokady w ramach zerowej polityki COVID-19. Według Międzynarodowego Funduszu Walutowego na słabszy wzrost w 2023 roku w USA wpływają spadające realne dochody do dyspozycji, które nadal negatywnie wpływają na popyt konsumpcyjny, a także wysokie stopy procentowe, które kształtują wydatki, zwłaszcza w odniesieniu do inwestycji mieszkaniowych.

Państwa azjatyckie mają najwyższy stosunek zadłużenia publicznego do PKB. W przypadku Japonii wskaźnik ten wynosi 260% w 2023 roku, natomiast na rok 2024 prognozowany jest wynik 275%. Chiny w 2023 roku osiągną poziom 131% PKB, natomiast rok później wskaźnik ten ma wzrosnąć o 1 p.p. Stany Zjednoczone i strefa euro nie przekraczają poziomu 100%.

³⁴ M. Hofer, *A new economic reality shaped by geopolitical tensions, high inflation and rising interest rates*, Economies in 2023: Key Trends to Watch, Euromonitor International, 01.05.2023.

1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH

Tabela 2. Globalna prognoza wskaźników gospodarczych ING na lata 2023–2024

	2023					2024				
	I 23	II 23	III 23	IV 23	2023	I 24	II 24	III 24	IV 24	2024
Stany Zjednoczone										
PKB (%)	1,1	0,4	-1,5	-2,2	0,8	-0,5	1,7	2,5	2,2	0
Główny wskaźnik CPI (%)	5,8	4,1	3,3	2,7	4	2,1	1,9	1,8	1,9	1,9
Fundusze federalne (%)	5,00	5,25	5,25	4,25	4,25	3,25	3,00	3,00	3,00	3,00
3-miesięczna stopa procentowa (%)	4,9	5,2	5,2	4,2	4,2	3,2	3	3	3	3
10-letnia stopa procentowa (%)	3,50	3,25	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,25	3,25
Bilans fiskalny (% PKB)					-5,2					-5,4
Dług publiczny brutto/PKB					98					101,5
Strefa euro										
PKB (%)	0,6	1,2	0,9	0,1	0,8	0,1	0,5	1,3	1,2	0,6
Główny wskaźnik CPI (%)	8,0	5,8	4,5	3,9	5,6	3,2	3,1	2,3	1,7	2,6
Fundusze federalne (%)	3,50	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	3,75	3,50	3,25	3,25
3-miesięczna stopa procentowa (%)	3,00	3,60	3,50	3,50	3,50	3,40	3,30	3,10	2,90	2,90
10-letnia stopa procentowa (%)	2,30	2,30	2,20	2,10	2,10	2,10	2,10	2,10	2,10	2,10
Bilans fiskalny (% PKB)					-4,2					-3,3
Dług publiczny brutto/PKB					95					93,4
Japonia										
PKB (%)	1,6	1,6	1,2	0,8	1,1	0,8	0,8	1,2	1,2	1,0
Główny wskaźnik CPI (%)	3,6	2,9	2,4	1,7	2,6	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8
Fundusze federalne (%)	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3-miesięczna stopa procentowa (%)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,05	0,20	0,20	0,00
10-letnia stopa procentowa (%)	0,30	0,40	0,50	0,75	0,75	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Bilans fiskalny (% PKB)					-11					-7
Dług publiczny brutto/PKB					260					275
Chiny										
PKB (%)	4,5	8,8	5,0	4,6	5,7	4,2	3,9	4,6	6,1	4,7
Główny wskaźnik CPI (%)	1,3	2,3	1,8	2,5	2,0	2,5	2,2	2,3	2,4	2,4
Fundusze federalne (%)	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,10	2,20	2,20
3-miesięczna stopa procentowa (%)	2,45	2,40	2,40	2,50	2,50	2,55	2,60	2,65	2,70	2,70
10-letnia stopa procentowa (%)	2,86	3,00	3,15	3,20	3,20	3,35	3,50	3,65	3,80	3,80
Bilans fiskalny (% PKB)					-8					-6
Dług publiczny brutto/PKB					131					132

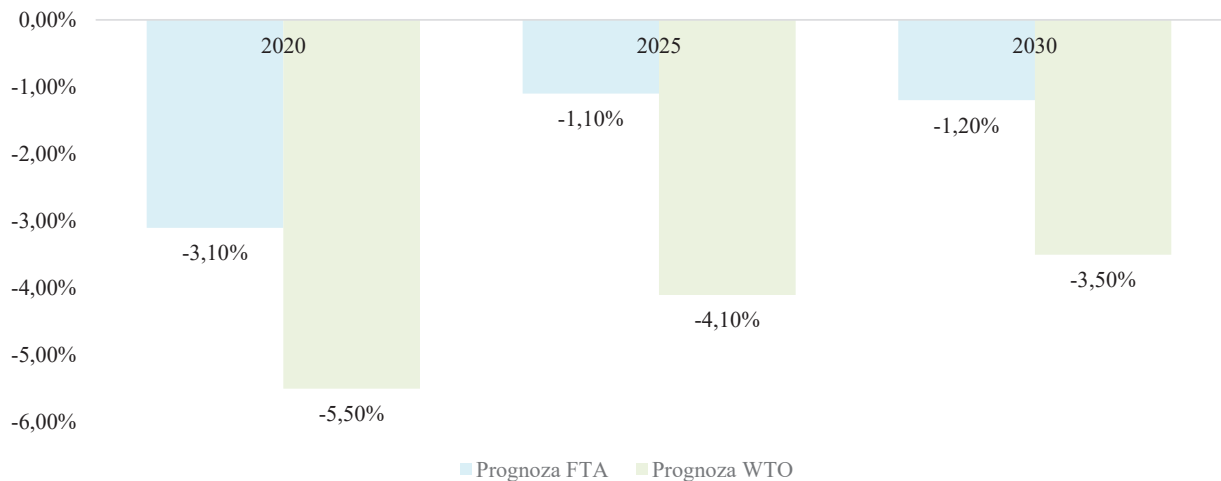
Źródło: Think Economic and Financial Analysis, ING Monthly, May 2023, s. 5.

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

W 2024 roku prognozowany wzrost gospodarczy Stanów Zjednoczonych ma wynosić zero, co nie jest pozytywną prognozą. W strefie euro sytuacja wygląda odrobinę lepiej, jednak wzrost PKB o 0,6% nie napawa optymizmem na przyszłość. W najlepszej sytuacji znajdują się Chiny, których gospodarka wzrosnąć ma aż o 4,7%. Według prognoz Narodowego Banku Polskiego, polskie PKB w roku 2024 wzrosnąć ma o 2,1%, jednak prognoza inflacji na poziomie 5,7% nadal stawiałaby Polskę w czołówce państw z najwyższym wskaźnikiem CPI³⁵, jeżeli oczywiście prognozy międzynarodowe i krajowe zostaną zrealizowane.

W UE Hiszpańska Izba Handlowa, a także Włoska Unia Izb Handlowych wydają się być szczególnie optymistyczne wobec wzrostu swoich krajów w porównaniu z prognozami Międzynarodowego Funduszu Walutowego, podczas gdy Niemiecka Izba Przemysłowo-Handlowa przewiduje większe spowolnienie wzrostu Niemiec z szacowanym spadkiem o 3% w 2023 roku. Spowolnienie dla Niemiec jest prawdopodobnie odzwierciedleniem efektów ubocznych wojny na Ukrainie i szczególnie istotnych korekt w dół dla gospodarek najbardziej narażonych na cięcia dostaw rosyjskiego gazu³⁶.

Wykres 10. Wpływ Brexitu na gospodarkę (% różnica w realnym PKB Wielkiej Brytanii w porównaniu ze scenariuszem „pozostania”)

Źródło: Statista, The economic impact of Brexit.

Według Brytyjskiej Izby Handlowej, Wielka Brytania wyróżniać się będzie najniższym oczekiwanym wzrostem w 2023 roku. Według Międzynarodowego Funduszu Walutowego wysoka inflacja w Wielkiej Brytanii zmniejsza siłę nabywczą i zaostrza politykę pieniężną, wpływając na wydatki konsumenckie i inwestycje biznesowe. Udział Brexitu w wysokim poziomie inflacji może być również czynnikiem rozbieżności między dwoma szacunkami wzrostu. W tym względzie,

³⁵ Narodowy Bank Polski, Projekcja inflacji i PKB – marzec 2023, <https://nbp.pl/projekcja-inflacji-i-pkb-marzec-2023/>.

³⁶ International Monetary Fund, *World Economic Outlook*, October 2022, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022>.

1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH

według Centrum Reform Europejskich (CER), Brexit zmniejszył PKB Wielkiej Brytanii o 5,5%, inwestycje o 11%, a handel towarami o 7% do drugiego kwartału 2022 roku.

Gospodarki azjatyckie będą napędzać większość światowego wzrostu w 2023 roku, ponieważ korzystają z trwającej dynamiki ponownego otwierania i mniej intensywnej presji inflacyjnej w porównaniu z innymi regionami. **Należy jednak pamiętać, że chińskie szacunki dotyczące wzrostu PKB są rutynowo kwestionowane od połowy lat 2000, a ostatnie badania szacują, że oficjalne chińskie statystyki zawyżyły średni roczny wzrost o 1,8 punktu procentowego w latach 2010–2016**³⁷.

Europa i USA w 2023 roku prawdopodobnie doświadczą mniej lub bardziej widocznej stagflacji, czyli niemal zerowego realnego wzrostu gospodarczego połączonego z wysoką inflacją. Stosunkowo solidne rynki pracy powinny jednak uchronić gospodarkę przed realną recesją. Realny wzrost gospodarczy w USA i strefie euro mógłby ponownie wzrosnąć do ponad 1% w 2024 roku i pewnie w tym trendzie bocznym z niewielką progresją będzie się poruszał. Wzrost realnego PKB na świecie powinien przyspieszyć w 2024 roku do 2,5% i być bardziej równomiernie rozłożony między regiony³⁸.

Wykres 11. Stopy wzrostu Stanów Zjednoczonych, Chin i gospodarki światowej w latach 1980–2022

Źródło: L. Tsoulfidis, P. Tsaliki, the long recession and economic consequences of the COVID-19 pandemic, Investigación Económica.

³⁷ Noam Angrist, Pinelopi Koujianou Goldberg, Dean Jolliffe, *Why Is Growth in Developing Countries So Hard to Measure?*, "The Journal of Economic Perspectives", Summer 2021, Vol. 35, No. 3, pp. 215–242.

³⁸ Global Economic Outlook, The Conference Board, <https://www.conference-board.org/topics/global-economic-outlook>

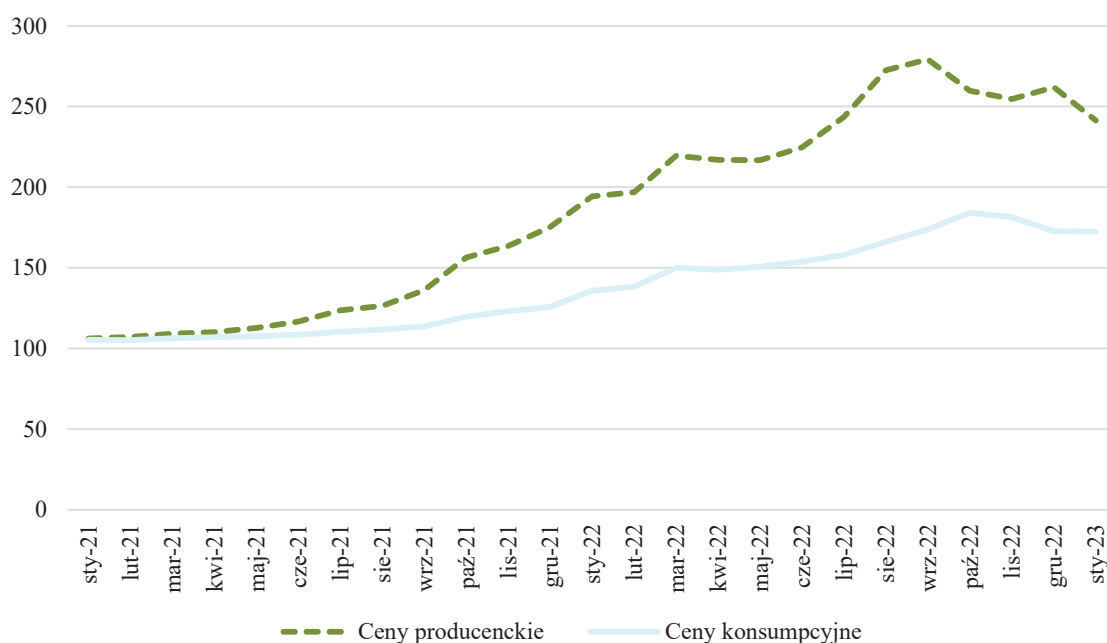
1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

Powyższy wykres przedstawia stopy wzrostu realnego PKB Stanów Zjednoczonych, –Chin i gospodarki światowej. Dane pochodzą z publikacji Międzynarodowego Funduszu Walutowego, obejmującej okres piątego długiego cyklu (1983–2007) i lat 1980–2022 i pozwalają na wizualne przedstawienie ewolucji wzrostu gospodarczego i efektu COVID-19.

Zauważyć trzeba, że faza wzrostowa piątego długiego cyklu charakteryzowała się płytkimi cyklami koniunkturalnymi. Od 2021 roku prognoza przewiduje, że część gospodarek powróci do niskich, stagnacyjnych stóp wzrostu z okresu po 2007 roku.

Po rosyjskiej inwazji na Ukrainę w 2022 roku rynki energii i surowców stały się decydującym czynnikiem wpływającym na gospodarkę światową. Obawy, że dostawy gazu ziemnego do Europy mogą zostać ograniczone i że grozi tym państwom poważna recesja, przynajmniej na razie, okazały się nieuzasadnione. Jednak skutki zeszłorocznych rekordowych cen energii będą nadal odciskać piętno na wzroście gospodarczym i stopach inflacji w 2023 roku, zwłaszcza w Europie. Trudno też przewidzieć, czy zima w Europie w sezonie 2023/2024 będzie mroźna czy łagodna, a klimat zdecyduje o cenach gazu i jego dostępności.

Wykres 12. Ceny konsumenckie i producenckie nośników energii

Źródło: Eurostat.

Oprócz wojny na Ukrainie, zwiększone napięcia między USA i Chinami oraz na Bliskim Wschodzie stwarzają zagrożenia geopolityczne, które mogą mieć istotny wpływ na perspektywy gospodarcze³⁹.

39 Munich Re's Economic Outlook 2023: *High inflation and geopolitics to shape the global economy in 2023*, <https://www.munichre.com/landingpage/en/economic-outlook-2023.html>.

1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH

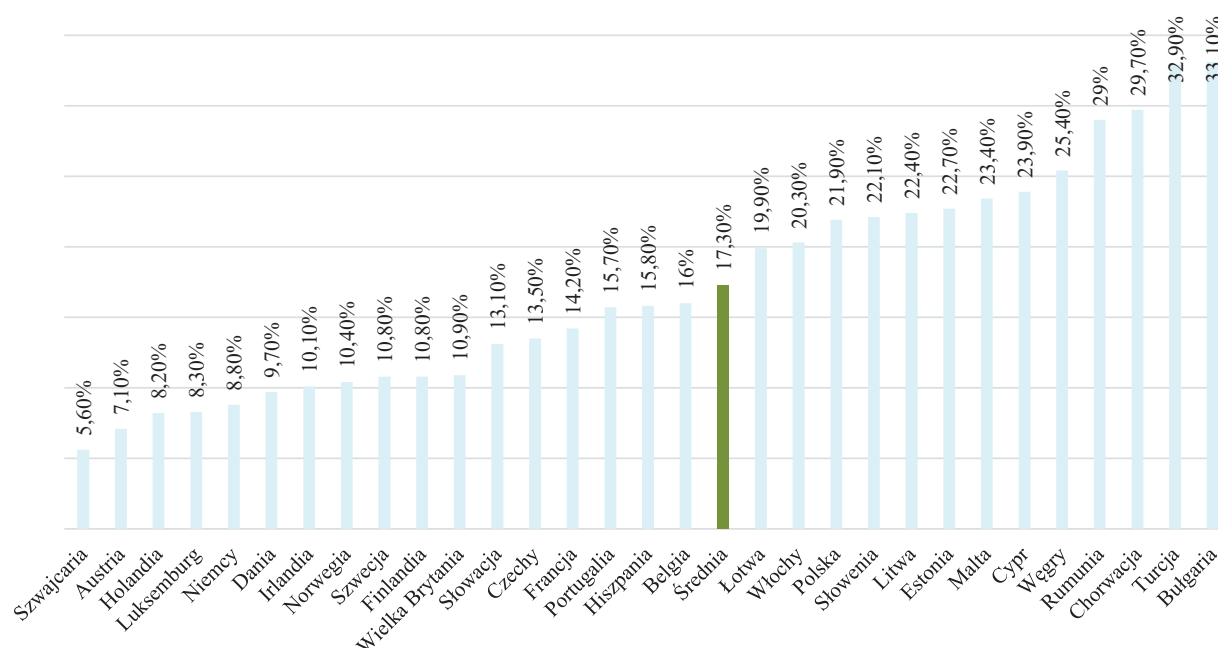
W sytuacji dużej zmienności i ograniczenia siły nabywczej poszczególnych walut, znaczenia nabiera sektor nieformalny, gdzie zarówno firmy, jak i gospodarstwa domowe, próbują zostawić w dyspozycji wolne środki płatnicze kosztem pomniejszania zobowiązań publicznoprawnych. Dotyczy to bardziej państw rozwijających się niż rozwiniętych, gdzie sektor nieformalny, definiowany szeroko jako działalność nierejestrowana, która funkcjonuje w systemie gospodarczym, ale w pewnym zakresie w sposób niezgodny z prawem.

W Afganistanie szacuje się, że przemysł narkotykowy może stanowić nawet jedną trzecią PKB, ale w oficjalnych statystykach wzrostu gospodarczego nie jest uwzględniany. Na podstawie danych z badań gospodarstw domowych w 69 krajach, Międzynarodowa Organizacja Pracy (2018 r.) szacuje, że gospodarka nieformalna stanowiła 41% PKB w Afryce Subsaharyjskiej, wahając się od mniej niż 30% w RPA do 60% w Nigerii, Tanzanii i Zimbabwe.

Korzystając z danych ze 158 krajów z lat 1991–2015, Medina i Schneider (2018) szacują, że średnia wielkość „szarej” gospodarki wynosi 31,9% PKB, z najwyższymi udziałami w Zimbabwe (60,6%) i Boliwii (62,3%).

Nie jest to jednak problem jedynie krajów rozwijających się. Również w krajach europejskich, takich jak Bułgaria (33,1%), Turcja (32,9%) czy Chorwacja (29,7%) jest to dość znaczący problem. Średnia wielkość szarej strefy w 31 krajach europejskich w 2022 roku wyniosła 17,3% PKB. W Polsce wynik znalazł się odrobinę powyżej średniej (20,3%).

Wykres 13. Wielkość szarej strefy w 31 krajach europejskich w 2022 roku (w % PKB)

Źródło: F. Schneider, New COVID-related results for estimating the shadow economy in the global economy in 2021 and 2022.

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

Chociaż konkretne szacunki szarej strefy różnią się, można wskazać, że udział gospodarki nieformalnej w krajach o niskich dochodach jest znaczny. Ponieważ jednak wkład pracy nieformalnej generowanej w przedsiębiorstwach formalnych (jako nakład pośredni) nie jest uwzględniony w pomiarze produktu końcowego PKB, prawdopodobnie prowadzi to do niedoszacowania wkładu sektora nieformalnego w PKB.

Prawdopodobnie prowadzi to również do niedoszacowania wzrostu gospodarczego, ponieważ powszechnie uważa się, że nieformalne zatrudnienie w formalnych przedsiębiorstwach rośnie w krajach rozwijających się. To niedoszacowanie jest wyraźniejsze w krajach, w których występuje zarówno duże zatrudnienie nieformalne, jak i duża liczba przedsiębiorstw formalnych, czyli w krajach o średnich dochodach⁴⁰.

Jednym z większych problemów obecnych gospodarek na świecie są rosnące napięcia na rynku pracy. Wiele czynników związanych z pandemią COVID-19, tj. problemy zdrowotne, spadek imigracji czy zmiana preferencji zawodowych, powiązanych ze spowolnieniem gospodarczym, skutkować może wyższymi stopami bezrobocia. Dochodzą do tego problemy natury demograficznej, czyli szybkie starzenie się siły roboczej na rynkach rozwiniętych i niektórych dużych rynkach wschodzących, a także polityczne i inne zagrożenia dla migracji siły roboczej, ograniczające ogólną jej podaż. Według prognoz, w 2050 roku nawet 35% ogółu społeczeństwa będzie w wieku 60+.

Tabela 3. 10 krajów lub obszarów o największym udziale osób w wieku 60 lat lub starszych w 1980, 2017 i 2050 roku.

	1980		2017		2050	
	Kraj lub obszar	Odsetek osób w wieku 60 lat lub starszych	Kraj lub obszar	Odsetek osób w wieku 60 lat lub starszych	Kraj lub obszar	Odsetek osób w wieku 60 lat lub starszych
1.	Szwecja	22,0%	Japonia	33,4%	Japonia	42,4%
2.	Norwegia	20,2%	Włochy	29,4%	Hiszpania	41,9%
3.	Wyspy Kanału La Manche	20,1%	Niemcy	28,0%	Portugalia	41,7%
4.	Wielka Brytania	20,0%	Portugalia	27,9%	Grecja	41,6%
5.	Dania	19,5%	Finlandia	27,8%	Korea Południowa	41,6%
6.	Niemcy	19,3%	Bułgaria	27,7%	Chiny, Tajwan	41,3%
7.	Austria	19,0%	Chorwacja	26,8%	Chiny, Hong Kong	40,6%
8.	Belgia	18,4%	Grecja	26,5%	Włochy	40,3%
9.	Szwajcaria	18,2%	Słowenia	26,3%	Singapur	40,1%
10.	Luksemburg	17,8%	Łotwa	26,2%	Polska	39,5%

Źródło: United Nations (2017). World Population Prospects: the 2017 Revision.

40 N. Angrist, P. Koujianou Goldberg, D. Jolliffe, *Why Is Growth in Developing Countries...*

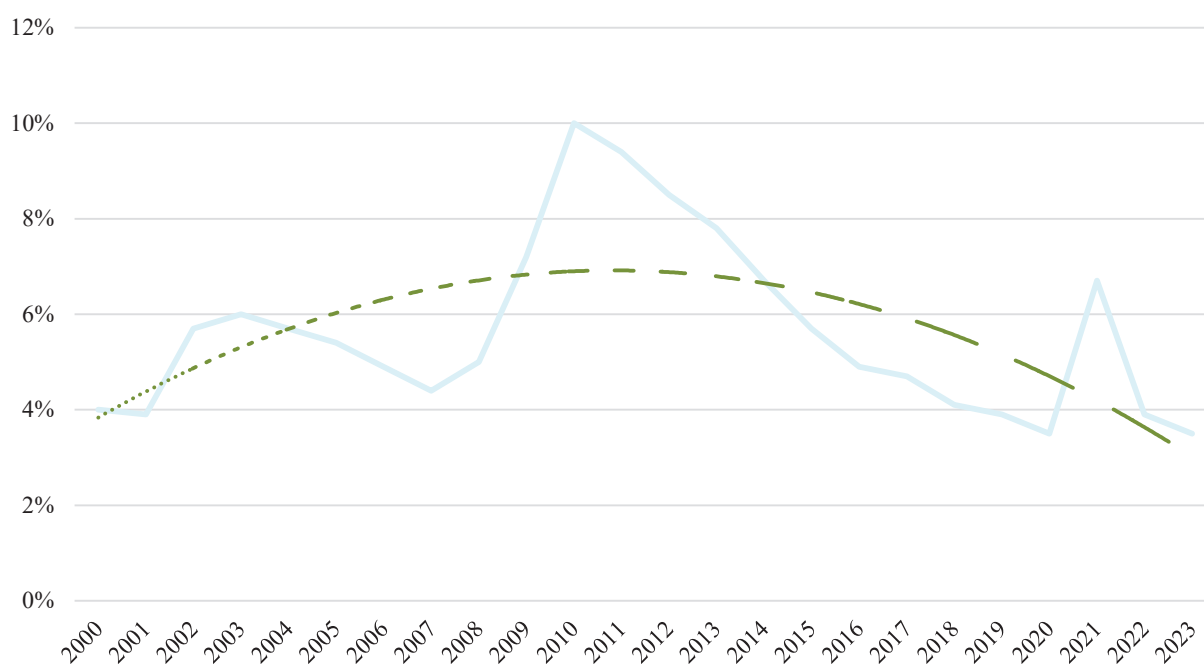
1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH

Płace minimalne będą wzrastać, co będzie miało przełożenie na wzrost inflacji, jednocześnie wywierając presję na koszty pracodawców. Kwestia przyciągnięcia oraz zatrzymania pracownika będzie jednym z największych problemów pracodawców⁴¹.

Istotnym problemem jest również trend polegający na „wielkiej rezygnacji”. W wyniku globalnego badania 4 000 firm i ponad 9 mln pracowników, stwierdzono, że liczba rezygnacji rosła najszybciej wśród pracowników w średnim wieku (tj. w wieku od 30 do 45 lat). Rezygnacje te przypisano również pracownikom dokonującym zmian w zakresie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. W porównaniu z mężczyznami, kobiety rezygnują z pracy szybciej i w większej liczbie z różnych powodów, w tym uzyskania dostępu do opieki nad dziećmi i zapewnienia opieki dla rodziny. Badania przeprowadzone przed pandemią pokazują, że zatrudnienie, otwarcie miejsc pracy i odejścia z pracy osiągnęły nowe maksima w 2018 roku.

Odpowiedź polityczna na pandemię zmieniła stosunek płac do zysków praktycznie z dnia na dzień, prowadząc do najbardziej masowych i gwałtownych zwolnień w ostatnich 100 latach w historii USA.

Wykres 14. Wskaźnik bezrobocia w Stanach Zjednoczonych w latach 2000–2023

Źródło: Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor.

Całkowite zatrudnienie poza rolnictwem spadło z ok. 152,5 mln w lutym 2020 roku do ok. 130,2 mln w kwietniu 2020 roku, co oznacza spadek o 14,62%. W rezultacie prognozowana

⁴¹ L. Ha, *Labour market tightness likely to continue, despite potential increase in unemployment*, Economies in 2023: Key Trends to Watch, Euromonitor International, 01.05.2023.

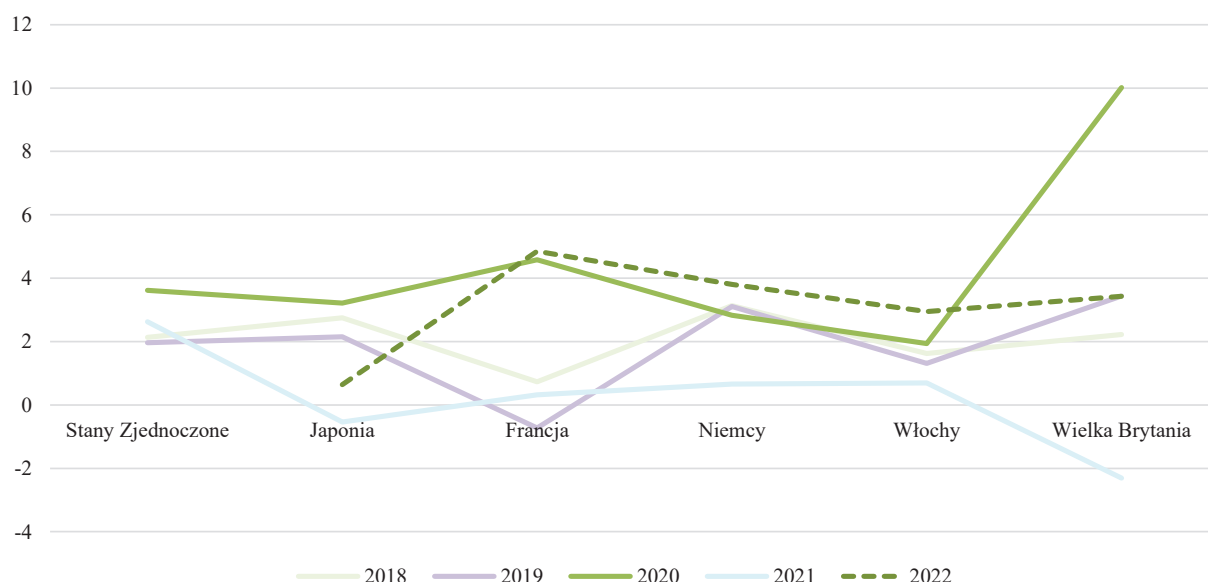
1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

liczba odejść z pracy wyniosła ok. 3,9 mln w styczniu 2022 roku, w porównaniu z rzeczywistym poziomem odejść wynoszącym prawie 4,3 mln.

Pomimo dużego spadku liczby odejść z pracy na początku pandemii, poziom odejść szybko się odbudował, przewyższając liczbę odejść, których można by oczekiwać zgodnie z historycznym trendem, wyłączającym systemowe zdarzenia jednorazowe.

Dane JOLTS pokazują, że w czasie pandemii pracownicy opieki zdrowotnej i pomocy społecznej porzucali pracę w średnim miesięcznym tempie 2,71%, czyli 464 044 osób miesięcznie. Na koniec stycznia 2022 roku ponad 10,67 mln pracowników opieki zdrowotnej i pomocy społecznej dobrowolnie zrezygnowało z pracy, w porównaniu do 80,87 mln pracowników wszystkich branż łącznie. Udział całkowitych odejść dla tej grupy pracowników pierwszej linii podczas pandemii wyniósł 13,20%. Oprócz wypalenia zawodowego i wyczerpania, wielu pracowników pierwszej linii uważa obecnie, że ich wynagrodzenie jest niewspółmierne do ryzyka w ich miejscu pracy i zaangażowania, jakiego wymaga się od nich w czasie pandemii⁴².

Wykres 15. Jednostkowy koszt pracy w wybranych gospodarkach rozwiniętych 2019–2023 (stosunek kosztów pracy do wydajności pracy, indeks 2010=100)

Źródło: Euromonitor International na podstawie statystyk krajowych/ONZ/OECD/Eurostat.

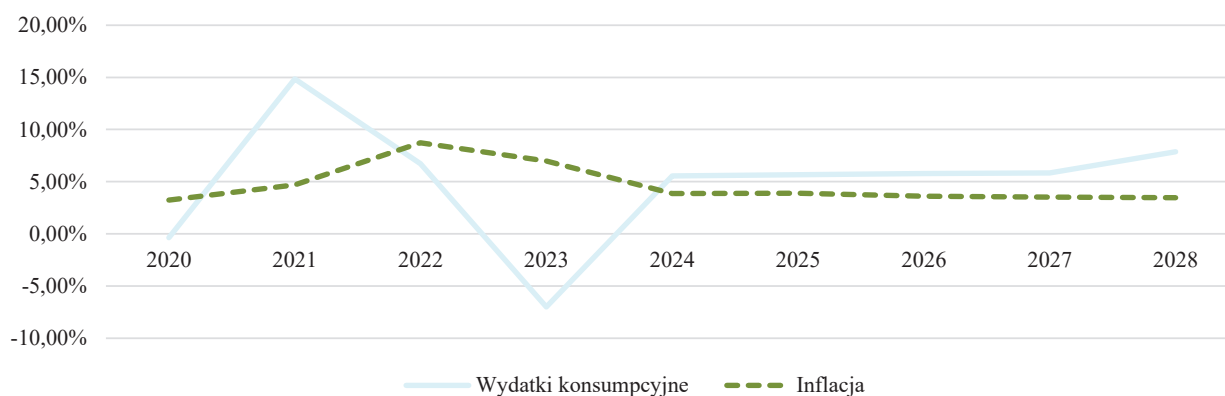
Wysoka inflacja, z którą wiąże się spadek siły nabywczej konsumentów, znacznie ogranicza wydatki konsumpcyjne. Duża część niżej uposażonych gospodarstw domowych większą część swoich dochodów przeznaczają na pokrycie podstawowych potrzeb, takich jak żywność i usługi komunalne. W krajach uprzemysłowionych wysoka inflacja i spadające dochody realne powodują

⁴² V. Amanor-Boadu, *Empirical evidence for the "Great Resignation"*, Empirical evidence for the "Great Resignation" : Monthly Labor Review: U.S. Bureau of Labor Statistics (bls.gov) [dostęp: 5.06.2023].

1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH

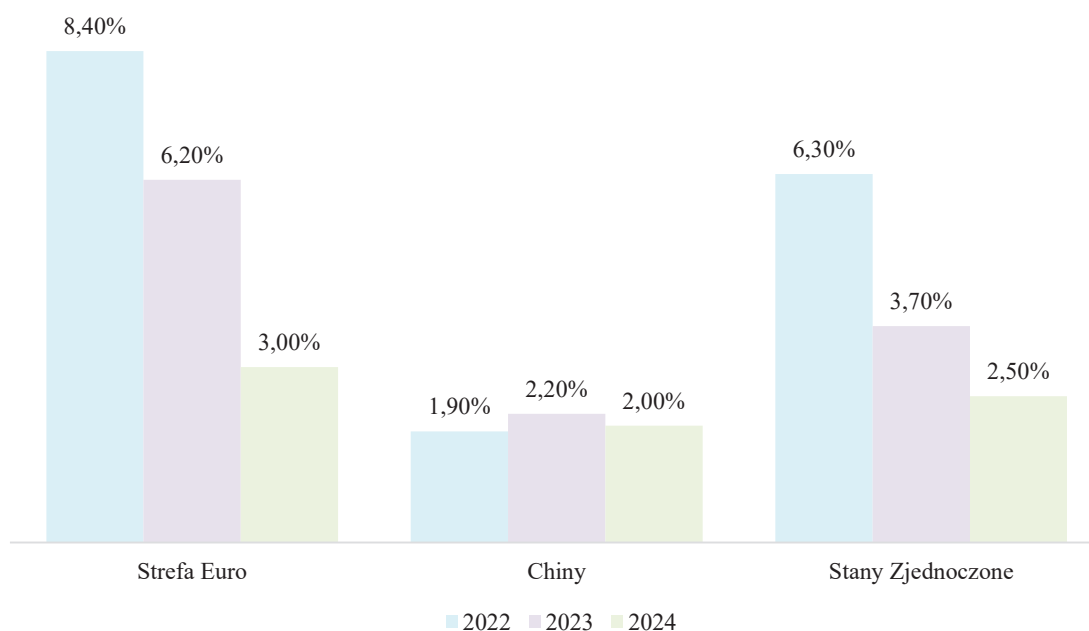
zauważalne obciążenie popytu na dobra konsumpcyjne. Ponadto silne ożywienie, jakiego doświadczyła konsumpcja po recesji wywołanej przez COVID-19 w 2020 roku, obecnie wyhamowuje⁴³.

Wykres 16. Realny wzrost wydatków konsumpcyjnych w miastach i roczna inflacja na świecie w latach 2019–2025

Źródło: Euromonitor International na podstawie statystyk krajowych/OECD/ONZ/Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), Międzynarodowa Statystyka Finansowa (IFS).

Wykres 17. Globalna prognoza inflacji na lata 2022–2024

Źródło: OECD.

⁴³ Munich Re's Economic Outlook 2023: *High inflation and geopolitics to shape the global economy in 2023*, <https://www.munichre.com/landingpage/en/economic-outlook-2023.html>.

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

Stopy wzrostu gospodarczego w roku 2024 i w kolejnych latach prawdopodobnie będą poniżej trendu sprzed pandemii, biorąc pod uwagę utrzymującą się słabość po stronie podaży.

Inflacja, choć niższa niż obserwowana w 2022 roku, może pozostać stosunkowo wysoka z wielu powodów, m.in. oczekiwanego utrzymywania się niedoboru siły roboczej, deglobalizacji i globalnej transformacji energetycznej.

W szczególnie ciężkiej sytuacji znajdują się miasta turystyczne, w których lokalna gospodarka jest w dużym stopniu uzależniona od usług związanych z wypoczynkiem, rekreacją i zakwaterowaniem. Przewiduje się, że w najgorszej sytuacji znajdą się m.in. Bangkok czy Ateny. Z drugiej strony oczekuje się, że miasta w obszarach miejskich Azji, Bliskiego Wschodu i Afryki odnotują prężny wzrost wydatków konsumpcyjnych dzięki solidnemu wzrostowi po stronie popytu, przy prognozowanym realnym wzroście odpowiednio 4,2% i 2,5% r./r., na rok 2023⁴⁴.

Przez ostatnie dekady jednym z czynników, który hamował inflację w skali globu, był handel zagraniczny, a dokładniej to, że Chiny, dzięki swoim ogromnym zasobom ludzkim, przyczyniły się do obniżenia kosztów produkcji, co w wielu krajach hamowało inflację. Obniżane były również globalne bariery celne, co także prowadziło do obniżenia inflacji i do utrzymywania się niskich stóp procentowych⁴⁵.

Tabela 4. Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne według liczby projektów w 2022 roku

Azja		Europa	
Państwo	Projekty	Państwo	Projektu
Indie	994	Wielka Brytania	1119
Australia	420	Niemcy	820
Singapur	384	Hiszpania	702
Chiny	314	Francja	536
Japonia	194	Polska	493
Wietnam	175	Holandia	306
Malezja	143	Irlandia	305
Filipiny	131	Belgia	252
Korea Południowa	98	Turcja	252
Hong Kong	98	Portugalia	240
Pozostałe	524	Pozostałe	1812
Suma	3475	Suma	6837

Źródło: FDI Markets.

44 F. Razvadauskas, *Urban consumer spending to be curbed by inflation and cost of living crisis*, Economies in 2023: Key Trends to Watch, Euromonitor International, 1.05.2023.

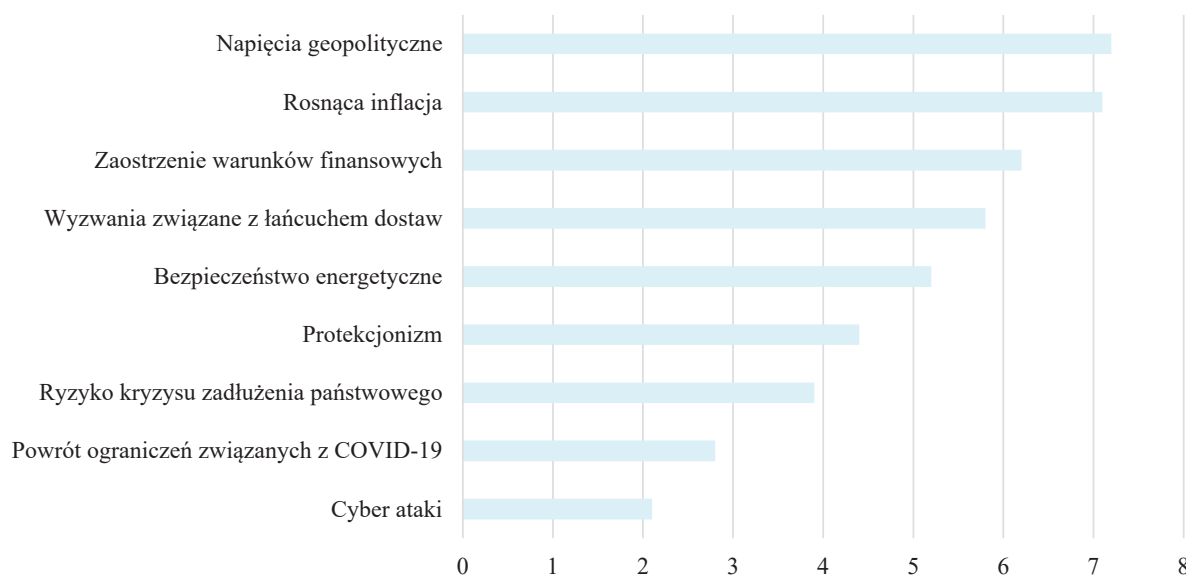
45 <https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/inflacja-i-stop-y-procentowe-glowna-ekonomistka-ebor-u-beata-javorcik-do-tak-niskich-stop-jak-przed-2022-rokiem-juz-nie-wrocimy-7055169>.

1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH

„Chociaż retoryka medialna mogłaby sugerować, że USA i Chiny wkrótce przestaną ze sobą handlować, rzeczywistość jest zupełnie inna. Obecna wymiana handlowa między USA i Chinami jest na rekordowym poziomie, a Stany Zjednoczone są głównym celem chińskiego eksportu. Według chińskiej Generalnej Administracji Celnej w 2022 r. Stany Zjednoczone odpowiadały za 16,2% chińskiego eksportu (czyli 582 mld USD). Stany Zjednoczone są również czwartym co do wielkości rynkiem importowym Chin – za Tajwanem, Koreą Południową i Japonią – odpowiadającym za 6,5% całkowitego chińskiego importu (178 mld USD)”⁴⁶. Jednak dynamika kształtowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2022 roku wskazuje, że Chiny miały mniejszą liczbę projektów z inwestycji zagranicznych, niż np. nieporównywalnie mniejsza Polska.

Globalny polikryzys gospodarczy wyraźnie wpłynął na zwiększenie wyzwań dla gospodarki światowej.

Wykres 18. Kluczowe wyzwania dla gospodarki światowej w 2023 roku

Źródło: Global Economic Survey 2023, EuroChambres.

Głównym wyzwaniem dla społeczności biznesowej w 2023 roku wg Global Economic Survey są przedłużające się napięcia geopolityczne i niestabilność. Wysoka inflacja zajmuje drugie miejsce, odzwierciedlając rosnące ceny żywności i energii⁴⁷. Zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego również wydają się być ważnym wyzwaniem na 2023 rok, zwłaszcza dla UE, gdzie zajmuje pierwsze miejsce w rankingu Eurochambres.

⁴⁶ G. Barklie, *China's FDI decline: Why are foreign companies decreasing their dependency on Asian giant?*, Investment Monitor, <https://www.investmentmonitor.ai/insights/chinas-fdi-decline-foreign-companies-covid-geopolitics/>.

⁴⁷ CEPR, *Russia's invasion of Ukraine has led to higher inflation expectations of individuals in Germany*, April 2022, <https://new.cepr.org/voxeu/columns/russias-invasion-ukraine-has-led-higher-inflationexpectations-individuals-germany>.

1. POLSKA W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

Według MFW, wyższe koszty finansowania zewnętrznego mające na celu walkę z inflacją prawdopodobnie spowodują, że wiele gospodarek skurczy się w 2023 roku⁴⁸, co wyjaśnia, dlaczego zaostrenie globalnych warunków finansowych zostało uznane za trzecie największe wyzwanie na 2023 roku. Na czwartym miejscu znalazły się wyzwania związane z łańcuchem dostaw i dostawami półproduktów. W ostatnich latach podatność łańcucha dostaw na zagrożenia rosła stopniowo ze względu na ograniczenia eksportowe, a także brak przejrzystości i utrzymującą się asymetrię rynkową, w tym koncentrację produkcji w zaledwie kilku krajach⁴⁹.

Gospodarki na całym świecie doświadczyły zakłóceń w bezpieczeństwie energetycznym już w 2021 roku z powodu nagłych wstrząsów cen towarów i prognoz, że ceny energii będą nadal rosły w najbliższej przyszłości⁵⁰. W 2022 roku wojna na Ukrainie i związane z nią zakłócenia na światowych rynkach energii jeszcze bardziej nasiliły obawy o niedobory dostaw energii i doprowadziły do dalszych podwyżek cen.

Pomimo powszechnego stwierdzenia, że pandemia COVID-19 już się zakończyła, w gospodarce nadal można zauważyć wiele jej skutków. Miało to szczególnie duży wpływ na przedsiębiorstwa: 4,1% zamknęło się na stałe, a 11,8% jest zamkniętych tymczasowo.

Jednak spośród firm, które pozostały otwarte, 53,9% było w pewnym momencie czasowo zamknięte z powodu COVID-19, z medianą czasu zamknięcia wynoszącą sześć tygodni. Wskazuje to, że małe firmy są znacznie bardziej narażone na zamknięcie niż większe.

Aktualnie 30,2% firm w USA rozpoczęło, rozpoczyna lub zwiększa działalność w Internecie, chociaż udział sprzedaży w Internecie jest zerowy dla ponad dwóch trzecich wszystkich firm. Dodatkowo 28,5% firm rozpoczyna lub zwiększa dostawy lub przewozy towarów i usług, przy czym podobne liczby dotyczą firm zagranicznych. Jeszcze więcej firm rozpoczyna lub zwiększa liczbę godzin pracy zdalnej dla swoich pracowników – 35,7% wszystkich firm i 47,5% firm z kapitałem zagranicznym deklaruje, że podjęło takie działania. Średnio 25,9% pracowników tych firm pracuje zdalnie, a 30,9 % pracowników firm z kapitałem zagranicznym⁵¹.

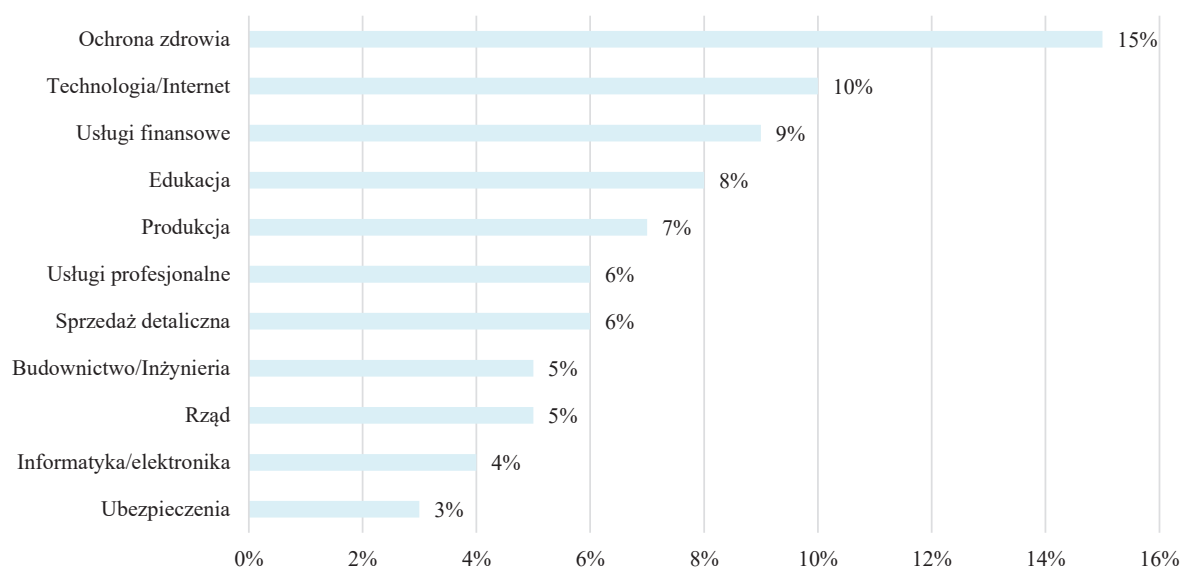
48 Bloomberg, *World Economy Is Headed for a Recession in 2023*, Researcher Says, December 2022, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-26/world-economy-is-headed-for-a-recession-in-2023-researcher-says>.

49 OECD, *The supply of critical raw materials endangered by Russia's war on Ukraine*, August 2022, <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-supply-of-critical-raw-materials-endangered-by-russia-s-war-on-ukraine-e01ac7be/>.

50 CNBC, *Goldman Sachs says oil prices could be higher for much longer*, October 2021, <https://www.cnbc.com/2021/10/14/goldman-sees-sustained-high-prices-for-oil-in-the-coming-year.html>.

51 A. Waldkirch, *Firms around the World during the COVID-19 Pandemic*, "Journal of Economic Integration", March 2021, Vol. 36, No. 1, pp. 3–19.

Wykres 19. Branże z największym udziałem pracowników zdalnych w Stanach Zjednoczonych

Źródło: OWL Labs.

Według statystyk dotyczących pracy zdalnej zawartych w niedawnym raporcie OWL Labs, amerykańska opieka zdrowotna zaskakuje najwyższym odsetkiem pracowników zdalnych (15%), następne są: Internet i technologia (10%), usługi finansowe (9%), edukacja (8%), produkcja (7%) i usługi profesjonalne (6%)⁵².

Zamknięcie wielu branż w gospodarce miało również znaczny wpływ na światowy eksport. Eksport jest ważną miarą zaangażowania firmy w gospodarkę globalną. Dla wszystkich firm w próbie, niezależnie od statusu własności, średni udział sprzedaży eksportowej wynosił 11,5% przed COVID-19. Udział ten spadł do 10,2% w pandemii COVID-19.

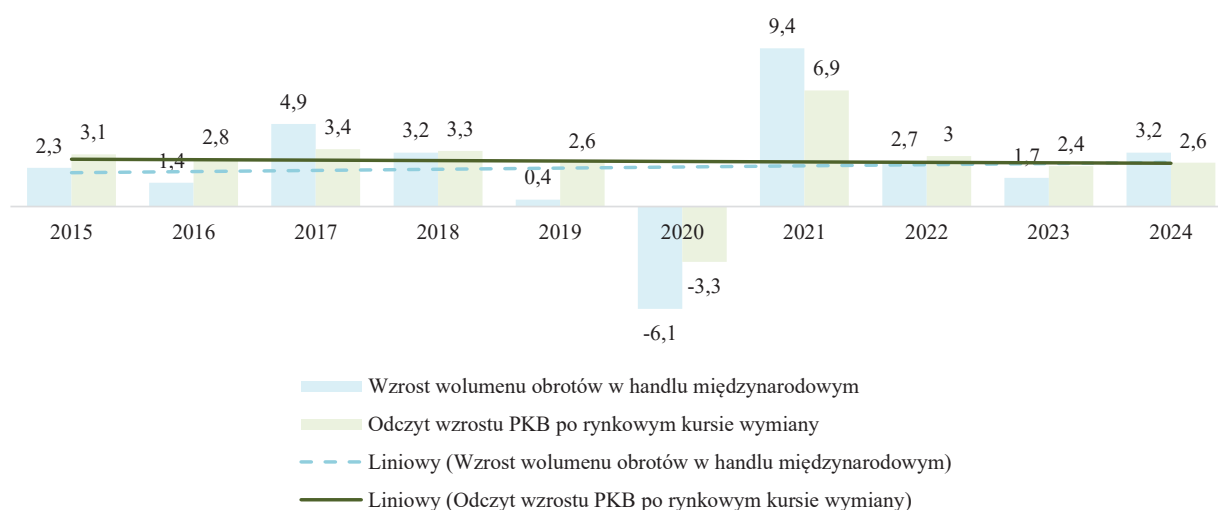
80,2% firm zgłasza, że całkowita sprzedaż spadła w porównaniu do tego samego miesiąca w poprzednim roku. Jednak tylko 55% firm, które w ogóle eksportują, zgłasza spadek sprzedaży eksportowej. Przedsiębiorstwa krajowe w dużej mierze eksportują towary końcowe do konsumentów na rynkach zagranicznych, podczas gdy przedsiębiorstwa wielonarodowe są zaangażowane w globalne łańcuchy dostaw ze znacznym handlem półproduktami.

Firmy krajowe pozyskują 36,7% swoich nakładów ze źródeł zagranicznych, analogiczny udział dla firm z kapitałem zagranicznym wynosi 54,3%. Z wyjątkiem usług transportowych, sektory usługowe mają zazwyczaj niższy udział sprzedaży przeznaczonej na eksport niż sektory produkcyjne⁵³.

⁵² Remote work statistics – 2023, <https://truelist.co/blog/remote-work-statistics/>.

⁵³ A. Waldkirch, *Firms around the World during the COVID-19 Pandemic...*

Wykres 20. Wolumen światowego handlu towarami i wzrost PKB w latach 2015–2024

Źródło: World Trade Organization.

Obserwujemy ogólny spadek w handlu światowym, ale wynika on częściowo ze zmian strukturalnych, z tego, że większa część gospodarek i handlu dotyczy usług, a także tego, że pandemia przyspieszyła wzrost usług wirtualnych.

Na świecie dokonało się kilka kluczowych zmian, które zostały znacznie przyspieszone przez pandemię.

Pierwszym trendem jest zmiana technologiczna: robotyka, automatyzacja, sztuczna inteligencja i uczenie się maszyn prowadzą do całkowitej transformacji sposobu działania systemów produkcyjnych, zarówno w produkcji, usługach, jak i rolnictwie. Wszystko, co jest powtarzalne i nie wymaga empatii, zręczności, kreatywności czy intuicji, może być w przyszłości wykonywane przez maszyny. Co więcej, cena kapitału niezbędnego dla kapitałochłonnych systemów produkcyjnych wykorzystujących roboty i automatykę jest niższa w gospodarkach rozwiniętych i w pobliżu dużych rynków niż w krajach rozwijających się. Oznacza to, że globalne dążenie do tańszych lokalizacji nie jest już czynnikiem decydującym o lokalizacji procesów produkcyjnych.

Drugi trend, który został przyspieszony przez pandemię, to personalizacja – od produktów takich jak leki zróżnicowane genetycznie po koszulki z naszymi imionami – wymaga zautomatyzowanych procesów w skali.

Trzeci trend to natychmiastowość. Pandemia przyspieszyła naszą chęć posiadania rzeczy dostarczanych do naszych drzwi dziś po południu lub najpóźniej jutro, a nie za trzy tygodnie w kontenerze z drugiego końca świata. Wymaga to produkcji bliżej domu⁵⁴.

Wiele z tych zmian wpisuje się w trendy zapoczątkowane jeszcze przed wojną Rosji z Ukrainą, ale wojna – jak się wydaje – przyspieszyła upływ czasu, prowadząc do znacznie szybszych zmian, niż można było się spodziewać jeszcze w styczniu 2022 roku.

54 I. Goldin, *The World after Coronavirus*, "Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development", SUMMER 2021, No. 19: *Building Forward Better: After the Rain*, pp. 46–63.

1.2. KRAJOBRAZ GOSPODAREK ŚWIATOWYCH

Rosyjskie działania wojenne spowodowały dodatkowe pęknięcia w łańcuchach dostaw, za co odpowiadały w głównej mierze masowe sankcje gospodarcze nałożone przez Zachód na Rosję, przyczyniając się do wyższej inflacji, zwłaszcza w państwach UE. Sankcje działają tylko wtedy, gdy między krajem nakładającym sankcje, a ich celem istnieją intensywne więzi gospodarcze. W Niemczech na przykład Chiny nie są już postrzegane jako dostatecznie wiarygodny partner gospodarczy. Pojawia się wiele głosów wzywających przywódców i ustawodawców tego kraju do ponownego rozważenia i ograniczenia różnych form współpracy z Chinami – od ekonomii po naukę i edukację.

W Stanach Zjednoczonych Chiny są wyraźnie postrzegane jako rywal gospodarczy i polityczny. Z tego powodu dodatkowe kanały handlu i centra dystrybucji stają się faktem, nie pozostając bez wpływu na samą gospodarkę Chin, która będzie musiała zmagać się z bezrobociem i stworzeniem alternatywnych metod budowania PKB nie tylko poprzez konsumpcję wewnętrzną, ale również w nowej ekspansji handlowej⁵⁵.

55 A. Libman, *A New Economic Cold War?* "Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development", SUMMER 2022, No. 21, pp. 148–159.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

2.1. POPYT, PRODUKCJA I CENY

Tabela 5. Polska: Popyt, produkcja i ceny

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Polska	Aktualne ceny mld PLN			Zmiany procentowe, wolumen (ceny z 2015 r.)		
PKB w cenach rynkowych	2 288,5	-2,0	6,8	4,5	0,9	2,4
Konsumpcja prywatna	1 322,3	-3,4	6,3	4,5	2,0	2,5
Spożycie publiczne	412,4	4,9	5,0	1,9	3,0	2,1
Nakłady brutto na środki trwałe	432,9	-2,3	2,1	6,1	1,2	3,5
Ostateczny popyt krajowy	2 167,6	-1,6	5,2	4,2	2,0	2,6
Tworzenie zapasów	36,1	-1,1	3,0	3,9	-1,9	0,0
Całkowity popyt krajowy	2 203,8	-2,8	8,3	9,3	0,3	2,4
Eksport towarów i usług	1 217,4	-1,1	12,5	3,6	1,2	1,5
Import towarów i usług	1 132,7	-2,4	16,1	6,8	1,8	1,5
Eksport netto	84,7	0,6	-1,0	-1,6	-0,3	0,0
<i>Pozycje uzupełniające</i>						
Deflator PKB	-	4,3	5,1	11,5	8,9	5,4
Wskaźnik cen konsumpcyjnych	-	3,4	5,1	14,2	10,8	6,6
Wskaźnik inflacji bazowej	-	3,8	4,1	8,7	7,8	4,4
Stopa bezrobocia (% siły roboczej)	-	3,2	3,4	2,9	3,5	3,8
Wskaźnik oszczędności gospodarstw domowych, netto (% dochodu do dyspozycji)	-	7,3	0,4	-1,3	1,5	-0,4
Saldo finansowe sektora instytucji rządowych i samo- rządowych (% PKB)	-	-6,9	-1,8	-3,5	-4,9	-4,0
Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych, definicja z Maastricht (% PKB)	-	57,2	53,8	51,9	53,6	54,9
Saldo rachunku bieżącego (% PKB)	-	2,5	-1,5	-3,7	-3,5	-2,9

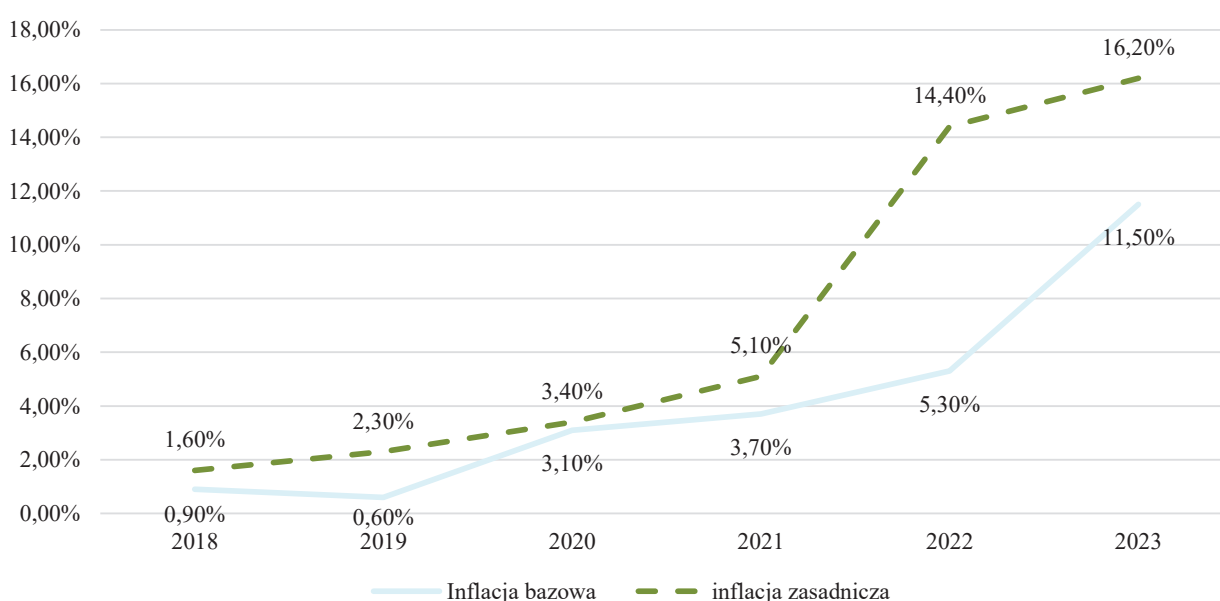
Źródło: OECD Economic Outlook 112 database.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

Przewiduje się, że wzrost realnego PKB spowolni do 0,9% w 2023 roku ze względu na wyższe ceny energii w wyniku agresji Rosji na Ukrainę, słabszy popyt krajowy i pogarszające się otoczenie zewnętrzne, a następnie odbije do 2,4% w 2024 roku.

Inflacja powinna osiągnąć szczyt na początku 2023 roku, ale prawdopodobnie pozostanie powyżej celu do końca 2024 roku. Roczna inflacja konsumencka wzrosła we wrześniu do 15,7%, napędzana wyższymi cenami energii i żywności, a inflacja bazowa osiągnęła 11,5%. Zaufanie konsumentów i przedsiębiorstw nadal słabło, a wzrost produkcji przemysłowej spowolnił. Istotnym faktem jest to, że w 2024 roku jest przewidywany znaczny spadek inflacji do poziomu 6,6%, co pozwoli na spowolnienie wzrostu cen oraz na zwiększenie siły nabywczej pieniądza.

Wykres 21. Wzrost inflacji zasadniczej i bazowej w Polsce w latach 2018–2023

Źródło: Eurostat, European Commission Business and Consumer Surveys; and OECD Economic Outlook 112 database.

Inflacja spadnie wraz ze spowolnieniem wzrostu cen detalicznych energii i zaostrzeniem polityki pieniężnej. Rosnące wolne moce produkcyjne będą wywierać presję na obniżenie inflacji podczas ożywienia gospodarczego, częściowo napędzanego przez fundusze UE. Istnieje znaczna niepewność, a ryzyko dla perspektyw pozostaje przechylone w dół. Z drugiej strony, ekspansywna polityka fiskalna może przedłużyć wysoką inflację i wymagać dodatkowego zacieśnienia polityki pieniężnej. Szybkie zakończenie wojny przyspieszyłoby wzrost gospodarczy i zmniejszyło inflację⁵⁶.

W raporcie opublikowanym przez Organizację Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) można zauważyć, że w kwietniu 2023 roku poziom cen żywności na świecie jest najniższy od lipca 2021 roku. Wynik ten jest o 20,5% niższy od szczytu, który osiągnięty

56 OECD Economic Outlook, Vol. 2022, Issue 2: Preliminary Version © OECD 2022.

2.1. POPYT, PRODUKCJA I CENY

został w marcu 2022 roku, jednak nadal jest on o 27% wyższy od średniego poziomu cen w latach 2014–2016.

Głównymi produktami branymi pod uwagę przy indeksie cen żywności są zboża, nabiał, oleje roślinne, mięso i cukier. Jedyną grupą produktów, która w ciągu ostatniego roku podrożała jest cukier (7,7%). Ceny mięsa zanotowały spadek o 5,3%, nabiału – 10,6%, zbóż – 18,6%, natomiast największy spadek zaobserwować można wśród olejów roślinnych – aż o 47,7%⁵⁷.

Spadek cen żywności na świecie nie przekłada się jednak na spadek dynamiki cen żywności w Polsce. Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego z marca 2023 roku ceny żywności i napojów bezalkoholowych w Polsce w ciągu roku wzrosły o 24%⁵⁸.

Tabela 6. Indeks cen żywności

		Indeks cen żywności	Mięso	Nabiał	Zboża	Tłuszcze roślinne	Cukier
2005		67,4	71,8	77,2	60,8	64,4	61,2
2006		72,6	70,5	73,1	71,2	70,5	91,4
2007		94,3	76,9	122,4	100,9	107,3	62,4
2008		117,5	90,2	132,3	137,6	141,1	79,2
2009		91,7	81,2	91,4	97,2	94,4	112,2
2010		106,7	91,0	111,9	107,5	122,0	131,7
2011		131,9	105,3	129,9	142,2	156,5	160,9
2012		122,8	105,0	111,7	137,4	138,3	133,3
2013		120,1	106,2	140,9	129,1	119,5	109,5
2014		115,0	112,2	130,2	115,8	110,6	105,2
2015		93,0	96,7	87,1	95,9	89,9	83,2
2016		91,9	91,0	82,6	88,3	99,4	111,6
2017		98,0	97,7	108,0	91,0	101,9	99,1
2018		95,9	94,9	107,3	100,8	87,8	77,4
2019		95,1	100,0	102,8	96,6	83,2	78,6
2020		98,1	95,5	101,8	103,1	99,4	79,5
2021		125,7	107,7	119,1	131,2	164,9	109,3
2022		143,7	118,8	142,4	154,7	187,8	114,5
2022	Kwiecień	158,4	121,9	146,7	169,7	237,5	121,5
	Maj	158,1	122,9	144,2	173,5	229,2	120,4

57 R. Hirsch, *W polskich sklepach tego nie widać, ale żywność na świecie potaniała w ciągu ostatniego roku o ponad 20%*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/wielkie-zmiany-w-e-receptach-i-teleporadach-ciebie-takze-dotkna/pk959qj>.

58 M. Rudke, *Wzrost cen żywności w Polsce nie chce hamować. Odwrotnie niż na świecie. Kiedy nadejdzie ulga?*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/ceny-zywnosci-w-polsce-szybuja-odwrotnie-niz-na-swiecie-kiedy-nadejdzie-ulga/d916jce>.

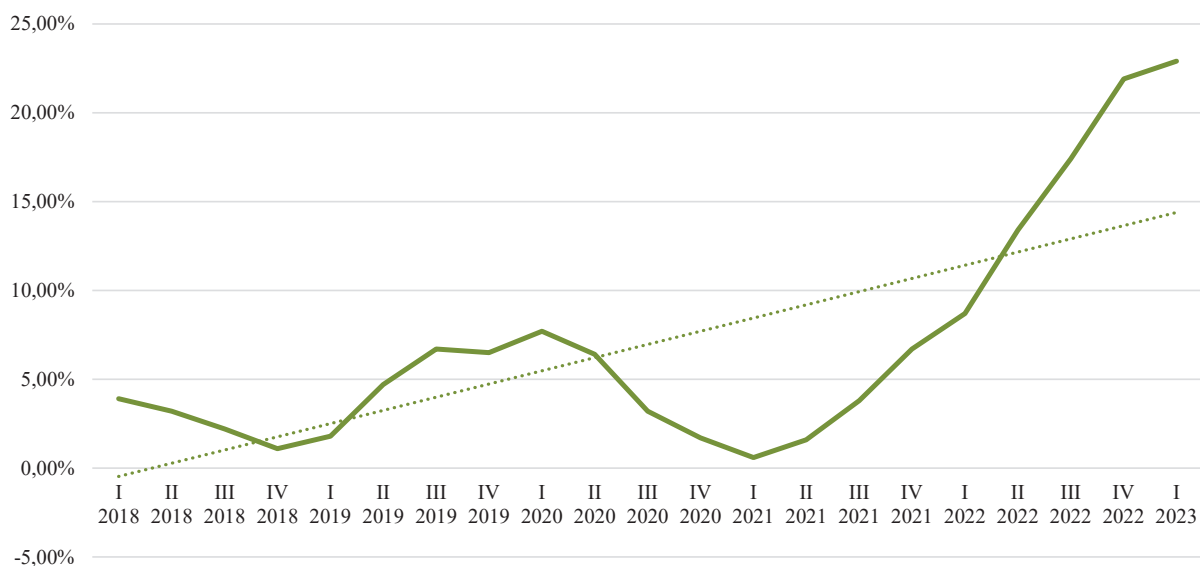
2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

		Indeks cen żywności	Mięso	Nabiał	Zboża	Tłuszcze roślinne	Cukier
	Czerwiec	154,7	125,9	150,2	166,3	211,8	117,3
	Lipiec	140,6	124,1	146,5	147,3	168,8	112,8
	Sierpień	137,6	121,1	143,4	145,6	163,3	110,5
	Wrzesień	136,0	120,3	142,7	147,9	152,6	019,7
	Październik	135,4	116,8	139,3	152,3	151,3	108,6
	Listopad	134,7	114,6	137,4	150,1	154,7	114,4
	Grudzień	131,8	112,4	138,2	147,3	144,6	117,2
2023	Styczeń	130,2	111,1	134,5	147,5	140,4	116,8
	Luty	129,8	113,3	129,4	146,7	135,9	125,2
	Marzec	126,5	113,0	126,8	138,6	131,8	127,0
	Kwiecień	127,2	114,5	124,6	136,1	130,0	149,40

Źródło: FAO.

Ceny żywności są jednym z czynników w największym stopniu wpływających na wzrost wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI), obok cen nośników energii. Jednak, porównując ceny nośników energii i ceny żywności do marca 2022 roku, okazuje się, że ceny żywności wzrosły aż o 24%, podczas gdy ceny nośników energii o „jedyne” 16,2%.

Wykres 22. Inflacja cen żywności w Polsce (%)

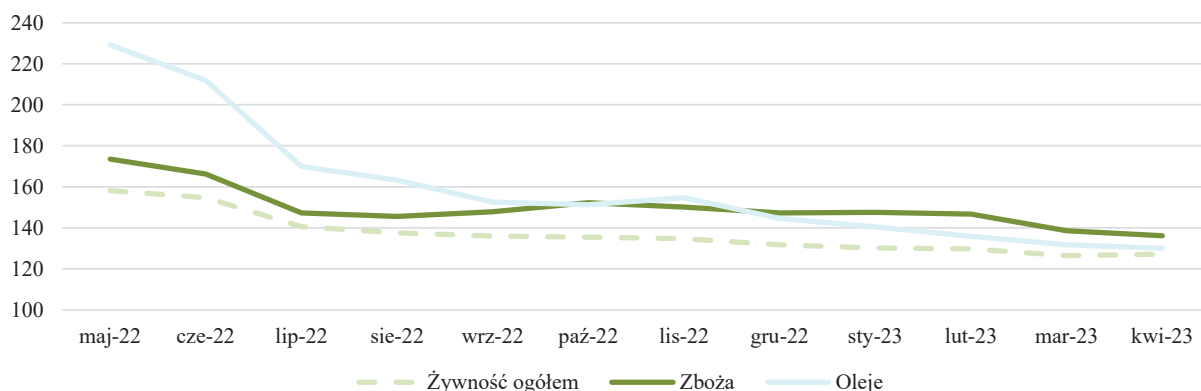

Źródło: PKO Reasearch.

2.1. POPYT, PRODUKCJA I CENY

Dysproporcja pomiędzy danymi FAO a Głównego Urzędu Statystycznego wynika głównie z faktu, że FAO bierze pod uwagę sytuację na rynku surowców rolnych, natomiast GUS bada zmiany cen konkretnych produktów na półkach sklepowych. Pomimo wyraźnego spadku cen surowców rolnych, w innych kategoriach, tj. przetwarzanie, transport czy sprzedaż, ceny nadal wyraźnie rosną.

Wykres 23. Globalne indeksy cen żywności FAO

Źródło: Polska w światowych łańcuchach dostaw. Szanse globalne a ryzyka lokalne, Raport ING Banku Polskiego i Europejskiego Kongresu Gospodarczego, Kwiecień 2023.

Wojna w Ukrainie przełożyła się na wzrost światowych cen żywności, szczególnie kategorii, w których kraj ten jest istotnym dostawcą (oleje, zboża). Pierwotne szoki podażowe wywarły też wpływ na inne ceny przez tzw. efekty drugiej rundy⁵⁹.

Rekordowo wysokie ceny nośników energii były głównym kanałem wpływu wojny na polskie firmy. Wahania cen rozpoczęły się już przed wojną, lokalne maksimum przypadło na lato 2022 roku (16-krotny wzrost cen gazu, 6-krotny wzrost cen węgla i prądu niż na początku 2021 roku). W kolejnych miesiącach ceny ustabilizowały się, choć pozostają istotnie wyższe niż przed pandemią.

Główny Urząd Statystyczny w styczniu 2023 roku ogłosił, że średnioroczny wskaźnik cen konsumpcyjnych nośników energii w 2022 roku wyniósł 132,5, co oznacza, że w odniesieniu do roku 2021 ceny energii wzrosły o 32,5%⁶⁰. Wojna w Ukrainie oraz konieczność ograniczenia kupna nośników energii z Rosji spowodowały znaczący kryzys w Polsce. Niepokojące prognozy mówią, że powtórzy się kryzys węglowy, który wystąpił w sezonie zimowym 2022/23. W lutym 2023 roku polskie kopalnie wydobyły 3,7 mln ton węgla kamiennego. Agencja Rozwoju Przemysłu ogłosiła, że jest to najgorszy wynik w historii wykonywanych przez nią pomiarów⁶¹. W 2022 roku ceny węgla używanego do ogrzewania domów wzrosły o 150%. Z informacji rządowych wynika, że co

⁵⁹ Polska w światowych łańcuchach dostaw. Szanse globalne a ryzyka lokalne, Raport ING Banku Polskiego i Europejskiego Kongresu Gospodarczego, Kwiecień 2023.

⁶⁰ Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 13 stycznia 2023 r. w sprawie średniorocznego wskaźnika cen konsumpcyjnych nośników energii w 2022 r.

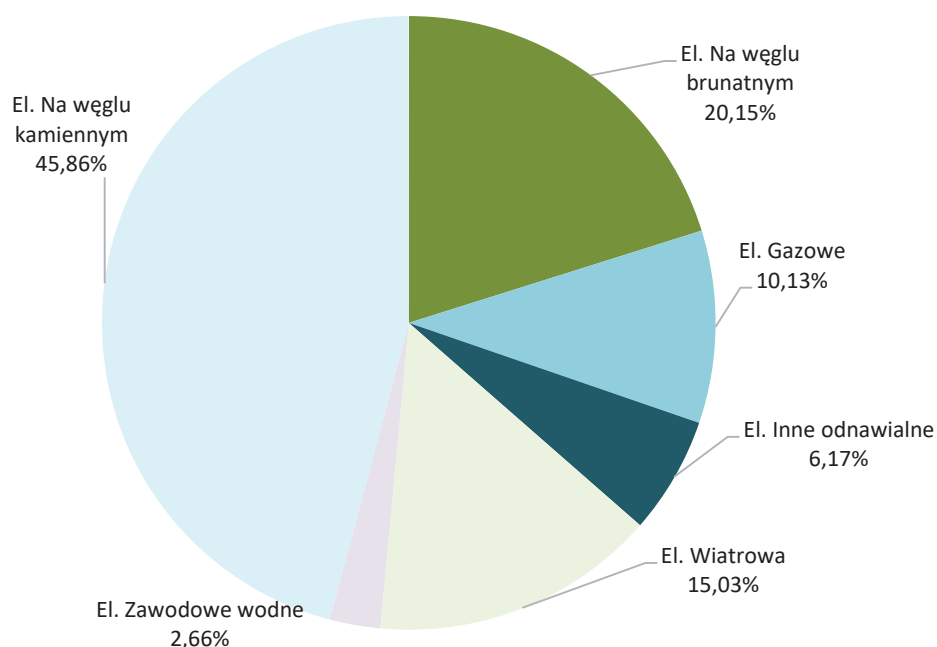
⁶¹ B. Oksińska, *Wydobycie z polskich kopalń mocno spadło. Czy powtórzy się kryzys węglowy?*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/czy-zabraknie-węgla-w-tym-roku-jakie-beda-ceny-węgla-branza-wyjasnia/xmdbhqtt>.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

czwarty Polak ogrzewa dom właśnie w ten sposób. Przewidywania cen energii określają, że w 2023 roku prąd podrożeje o 30%⁶². Ceny hurtowe energii elektrycznej osiągnęły szczyt w III kwartale 2022 roku, od tamtej pory sukcesywnie spadają.

Największy udział w produkcji energii elektrycznej w marcu 2023 roku miały elektrownie zawodowe. Dominował węgiel kamienny (46%) i węgiel brunatny (20%). Jeśli chodzi o zieloną energetykę, to farmy wiatrowe miały ponad 15% wkładu w produkcję energii, a inne odnawialne ponad 2,7%⁶³.

Wykres 24. Struktura produkcji energii elektrycznej w marcu 2023 roku

Źródło: Struktura produkcji elektrycznej – marzec 2023, <https://www.rynekelektryczny.pl/produkcja-energii-elektrycznej-w-polsce/>

W roku 2022 ceny paliw na stacjach benzynowych rosły w zastraszającym tempie, a najwyższą cenę zanotowano w lipcu 2022 roku. W okresie grudzień 2021–lipiec 2022 cena benzyny (Pb 95) wzrosła o 22,61%, oleju napędowego (ON) o 22,48%, natomiast gazu (LPG) o 2,03%. Nie przewidyje się jednak, aby w roku 2023 ceny paliw miały w widoczny sposób spaść. Większość prognoz mówi, że prawdopodobnie pozostaną one na poziomie identycznym, jak w końcówce roku 2022.

⁶² Europejczycy porażeni galopującymi cenami energii, <https://energia.rp.pl/ceny-energii/art36763851-europejczycy-porazeni-galopujacymi-cenami-energii>.

⁶³ Struktura produkcji elektrycznej – marzec 2023, <https://www.rynekelektryczny.pl/produkcja-energii-elektrycznej-w-polsce/>.

2.1. POPYT, PRODUKCJA I CENY

Tabela 7. Średnie ceny detaliczne paliw w 2022 roku

	Pb 95	ON	LPG
Grudzień 2021	5,99 zł/l	6,00 zł/l	3,38 zł/l
Styczeń 2022	5,72 zł/l	5,76 zł/l	3,14 zł/l
Luty 2022	5,21 zł/l	5,26 zł/l	3,70 zł/l
Marzec 2022	6,67 zł/l	7,00 zł/l	3,80 zł/l
Kwiecień 2022	6,50 zł/l	7,23 zł/l	3,68 zł/l
Maj 2022	6,70 zł/l	7,45 zł/l	3,66 zł/l
Czerwiec 2022	7,51 zł/l	7,56 zł/l	3,39 zł/l
Lipiec 2022	7,74 zł/l	7,74 zł/l	3,45 zł/l
Sierpień 2022	6,63 zł/l	7,48 zł/l	3,29 zł/l
Wrzesień 2022	6,53 zł/l	7,56 zł/l	3,15 zł/l
Październik 2022	6,94 zł/l	8,08 zł/l	3,11 zł/l
Listopad 2022	6,64 zł/l	7,96 zł/l	3,06 zł/l
Grudzień 2022	6,56 zł/l	7,70 zł/l	2,99 zł/l
Styczeń 2023	6,68-6,83 zł/l	7,84-7,99 zł/l	2,99-3,10 zł/l

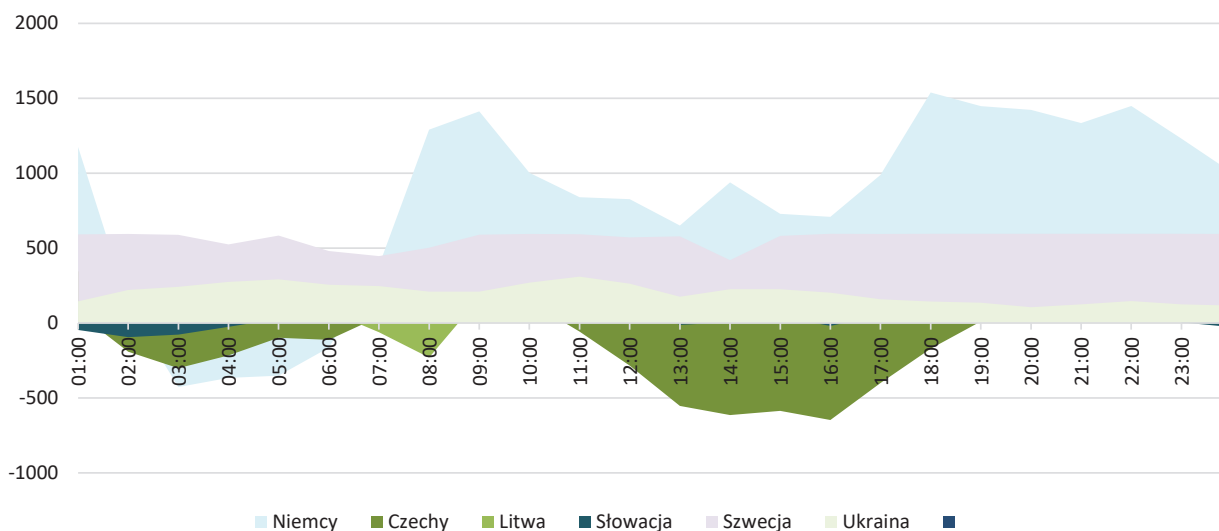
Źródło: Yanosik.

Polska importuje ok. 60% energii, ale zdywersyfikowała swoje źródła dostaw energii z dala od Rosji. Od lutego kurs walutowy uległ deprecjacji, a ceny energii i żywności wzrosły, odpowiadając za większość wzrostu inflacji zasadniczej. W lutym 2023 roku Polska importowała energię od wszystkich swoich sąsiadów, z wyjątkiem Ukrainy. Najwięcej energii importujemy z Niemiec, a w następnej kolejności ze Szwecji⁶⁴.

⁶⁴ Polska w potrzasku zakładnikiem energii węglowej? Wyjątkowo wysoki import energii elektrycznej, <https://globenergia.pl/polska-w-potrzasku-zakladnikiem-energetyki-weglowej-wyjatkowo-wysoki-import-energii/>.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

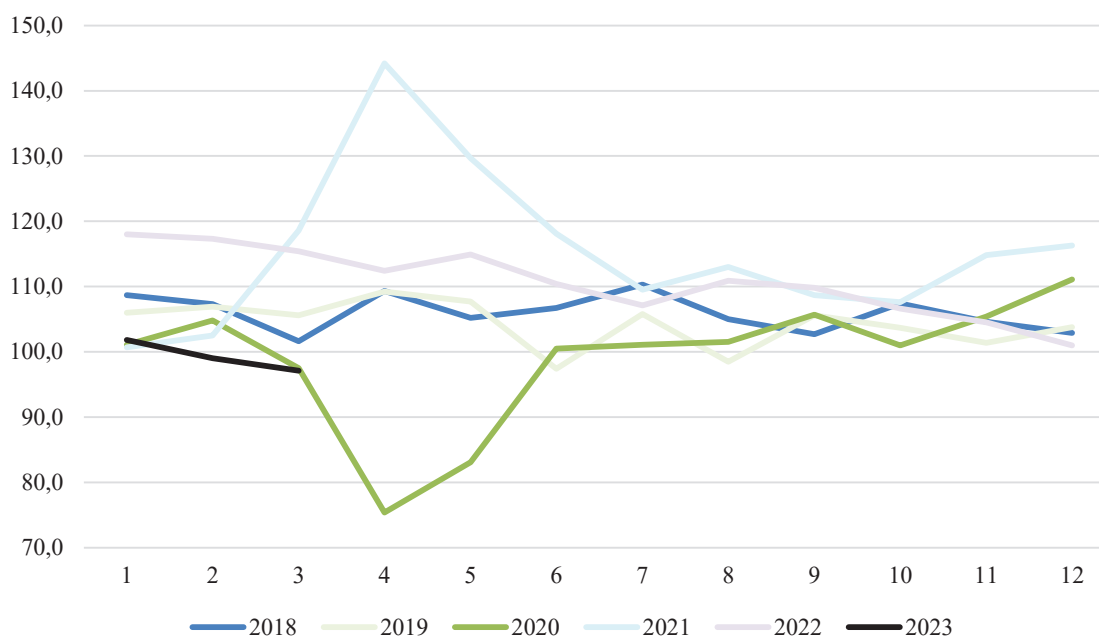
Wykres 25. Import energii elektrycznej do Polski (MWh)

Źródło: energy.instrat.pl

W Polsce przebywa obecnie ok. 1,3 mln ukraińskich uchodźców (co odpowiada 3,5% ludności Polski). Większości z nich udało się znaleźć pracę, ale wielu pracuje na podstawowych stanowiskach. To tymczasowo złagodziło niedobory siły roboczej w niektórych sektorach gospodarki. Bezpośrednia wymiana handlowa z Rosją, Białorusią i Ukrainą, stanowiąca 3–5% PKB przed 2022 rokiem, gwałtownie spadła w wyniku sankcji. Produkcja w drugim kwartale 2022 roku wyniosła jedynie 0,3% więcej niż w ostatnim kwartale 2021 roku.

Wykres 26. Produkcja sprzedana przemysłu

Źródło: Krajowa Izba Gospodarcza.

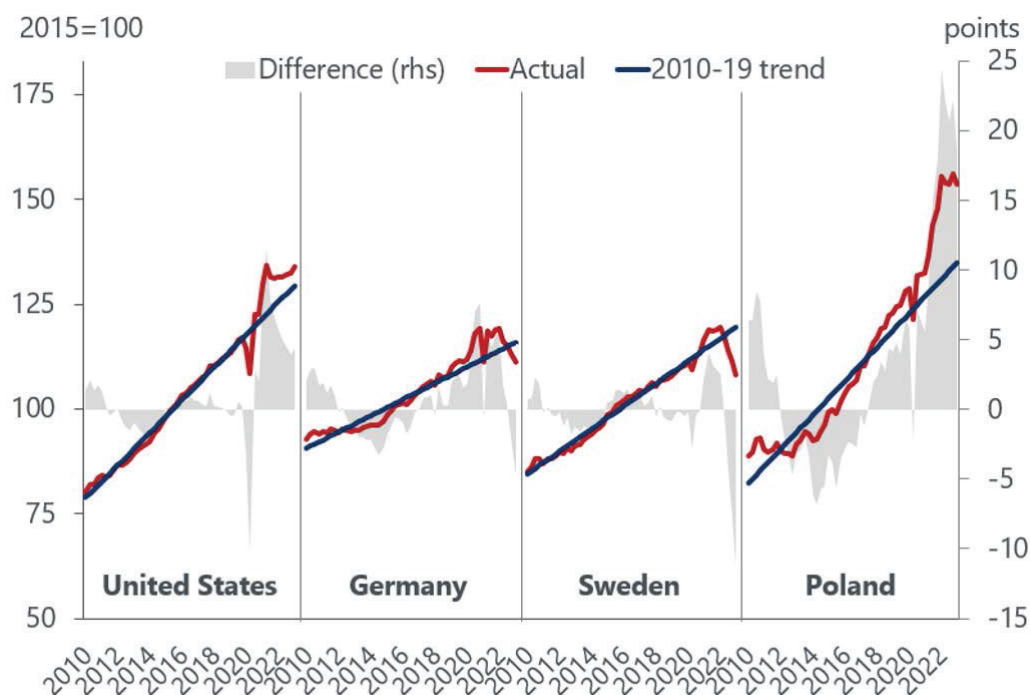
2.1. POPYT, PRODUKCJA I CENY

Pomijając czynniki o charakterze sezonowym, dane Głównego Urzędu Statystycznego pokazują spadek produkcji sprzedanej przemysłu o 1,3% w stosunku do grudnia 2022 roku oraz wzrost o 0,3% w ujęciu rocznym. Produkcja w 2023 roku wzrosła w 18 działach, jednak w największym stopniu wzrosła produkcja sprzedana w dziedzinie wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę z wynikiem 20,2%, a także w górnictwie i wydobywaniu – o 6,7% w odniesieniu do grudnia 2022 roku. W ujęciu rocznym, największy wzrost produkcji sprzedanej zanotowano w przypadku górnictwa i wydobywania (3,9%), przetwórstwa przemysłowego (2,8%) oraz wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (1,7%).

Dane z poszczególnych działów przemysłu pokazują, że w ujęciu miesięcznym produkcja sprzedana w styczniu 2023 roku spadła w 16 działach przemysłu, w tym m.in. w naprawie, konserwacji i instalowaniu maszyn i urządzeń (60,6%), produkcji pozostałego sprzętu transportowego (24,8%) czy produkcji maszyn i urządzeń (17,7%)⁶⁵.

Największe odchylenia w produkcji sprzedanej przemysłu zaobserwować można było w II kwartale 2021 roku, kiedy obostrzenia związane z pandemią COVID-19 zaczęły się luzować. Do stycznia bieżącego roku produkcja sprzedana zanotowała spadek, jednak prognozy Krajowej Izby Gospodarczej na kolejne lata przewidują, że będzie się ona kształtowała na dość stałym poziomie.

Wykres 27. Stany Zjednoczone i Europa: Wielkość sprzedaży detalicznej

Źródło: Oxford Economics/Haver Analytics.

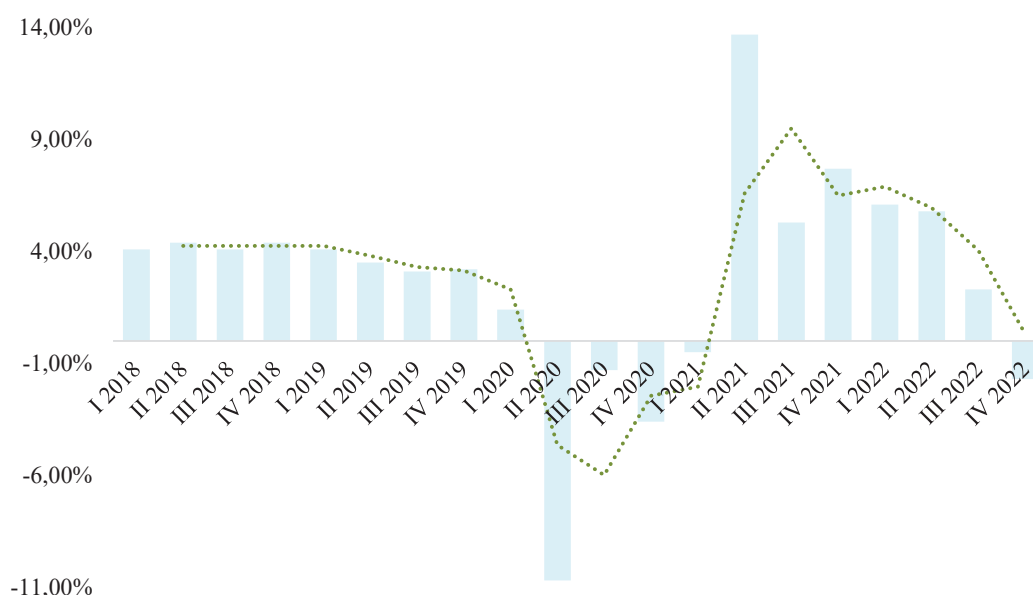
⁶⁵ Krajowa Izba Gospodarcza, Wyniki przemysłu w styczniu 2023, <https://kig.pl/wyniki-przemyslu-w-styczniu-2023-nizsze-od-prognoz-kig-i-oczekiwan-rynkowych/>.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

Biorąc pod uwagę sprzedaż detaliczną, w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych oraz gospodarek takich jak Niemcy czy Szwecja, Polska zanotowała dość zastanawiający wzrost. Według danych przedstawionych przez Oxford Economics, konsumenci w Polsce kupują zdecydowanie więcej, niż było to przewidywane, a także więcej niż robią to pozostałe państwa przedstawione. Analizując to zjawisko, należy wziąć pod uwagę wysoki poziom inflacji. Polska jest krajem podatnym na szoki gospodarcze i w wielu przypadkach obywatele w obawie o dalszy wzrost cen zwiększają swoją bieżącą konsumpcję.

Konsumpcja prywatna wzrosła częściowo pobudzona przez wydatki ukraińskich uchodźców i ożywienie po pandemii, ale inwestycje gwałtownie spowolniły. Niemniej jednak rynki pracy pozostają solidne, a wzrost płac wzrósł.

Wykres 28. Dynamiczny Indeks Konsumpcji a realna odsezonowana dynamika konsumpcji w latach 2018–2023 (r./r.)

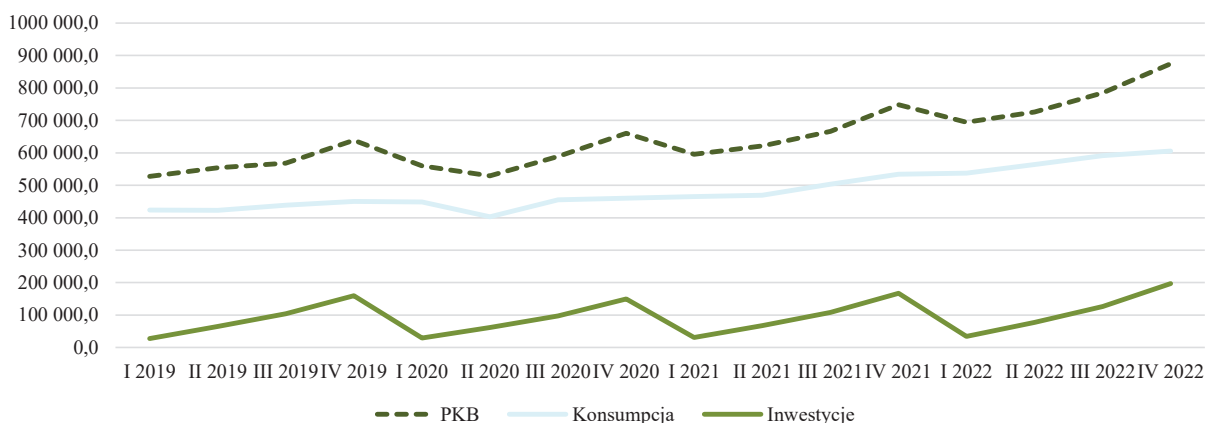
Źródło: Dynamiczny Indeks Konsumpcji (DIK).

W I kwartale 2023 roku wskaźnik DIK wyniósł 47,71 pkt, co jest wynikiem najniższym od II kwartału 2020 roku, gdy konsumpcja była podyktowana ograniczeniami związanymi z pandemią COVID-19. Wskaźnik pokazuje, że Polacy oszczędzają w dużej mierze na towarach kupowanych regularnie oraz dobrach trwałego użytku. Prognozowany jest trend spadkowy również w II kwartale 2023 roku, do czego ma się przyczynić wzrost liczby powrotów rodzin z Ukrainy do kraju. Prognozuje się, że spadek konsumpcji ma być główną przyczyną recesji w polskiej gospodarce⁶⁶.

66 Dynamiczny Indeks Konsumpcji, <http://www.indekskonsumpcji.pl/>.

2.1. POPYT, PRODUKCJA I CENY

Wykres 29. PKB, konsumpcja, inwestycje (mln PLN, r./r.)

Źródło: Polska w światowych łańcuchach dostaw. Szanse globalne a ryzyka lokalne, Raport ING Banku Polskiego i Europejskiego Kongresu Gospodarczego, Kwiecień 2023.

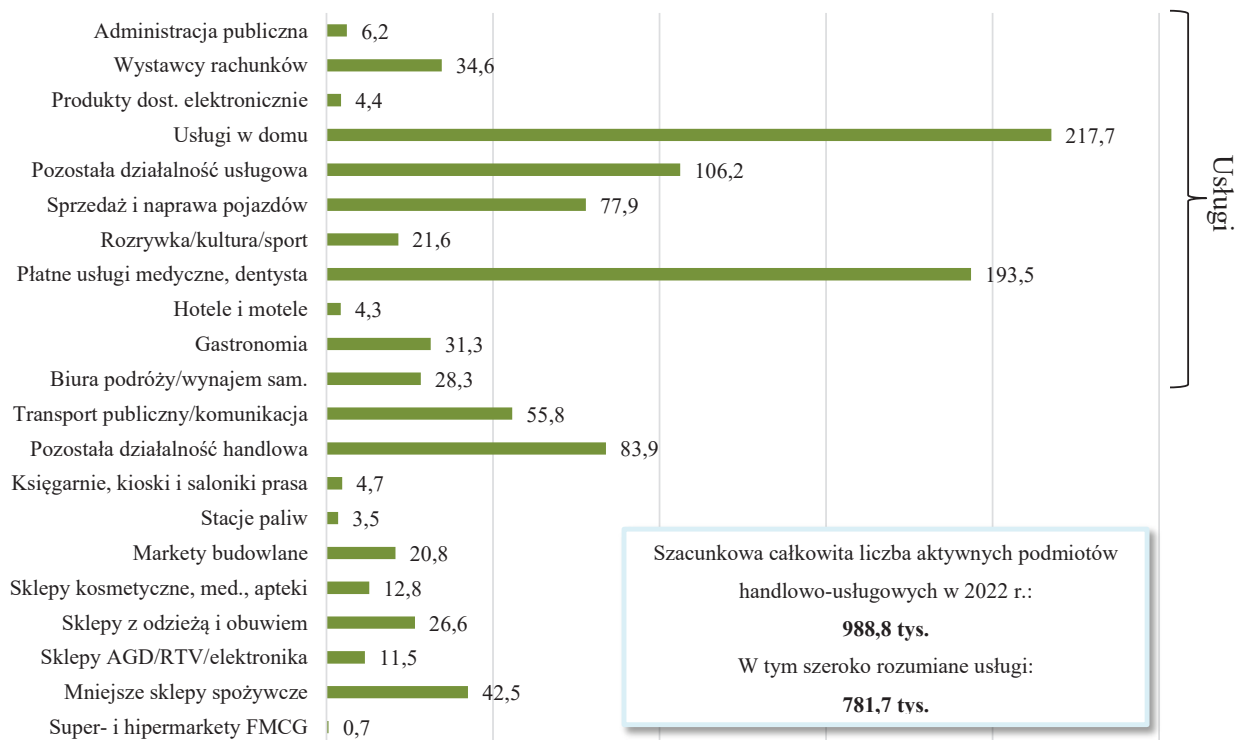
Według danych przedstawionych w raporcie przygotowanym przez ING Bank Polski i Europejski Kongres Gospodarczy w kwietniu 2023 roku wojna w Ukrainie ma zdecydowanie mniejszy wpływ na konsumpcję prywatną i inwestycję niż pandemia COVID-19. Mimo wszystko zanotowany został spadek PKB i konsumpcji prywatnej w odniesieniu do roku poprzedniego.

Polityka fiskalna będzie dalej rozszerzana, aby wspierać gospodarstwa domowe i firmy przed skutkami wojny w 2023 roku, a następnie zostanie zacieśniona w 2024 roku. Istniejące środki wsparcia, takie jak Tarcza Antyinflacyjna, która obejmuje obniżki podatku VAT i akcyzy na energię i żywność, zostały przedłużone do końca roku i zakłada się, że wsparcie będzie kontynuowane w 2023 roku. Wprowadzono dopłaty do ogrzewania, a ceny energii elektrycznej pozostaną ograniczone. Wydatki na obronę narodową mają wzrosnąć z 2,2% PKB w 2022 roku do 3% do 2023 roku, a wydatki na opiekę zdrowotną o 0,25% PKB, co zwiększy presję popytową. Rząd podnosi również wynagrodzenia w sektorze publicznym o 7,8% i zwiększa wydatki na programy opieki społecznej. Biorąc pod uwagę stale rosnącą inflację, główna stopa procentowa została podniesiona z 1,25% w listopadzie 2021 roku do 6,75% we wrześniu 2022 roku i od tego czasu pozostaje niezmienną. Przewiduje się, że stopy procentowe będą nadal rosły do połowy 2023 roku i osiągną 8%.

2.2. POLSKI RYNEK HANDLU I USŁUG DETALICZNYCH

Podmioty handlowo-usługowe prowadzące działalność w Polsce:

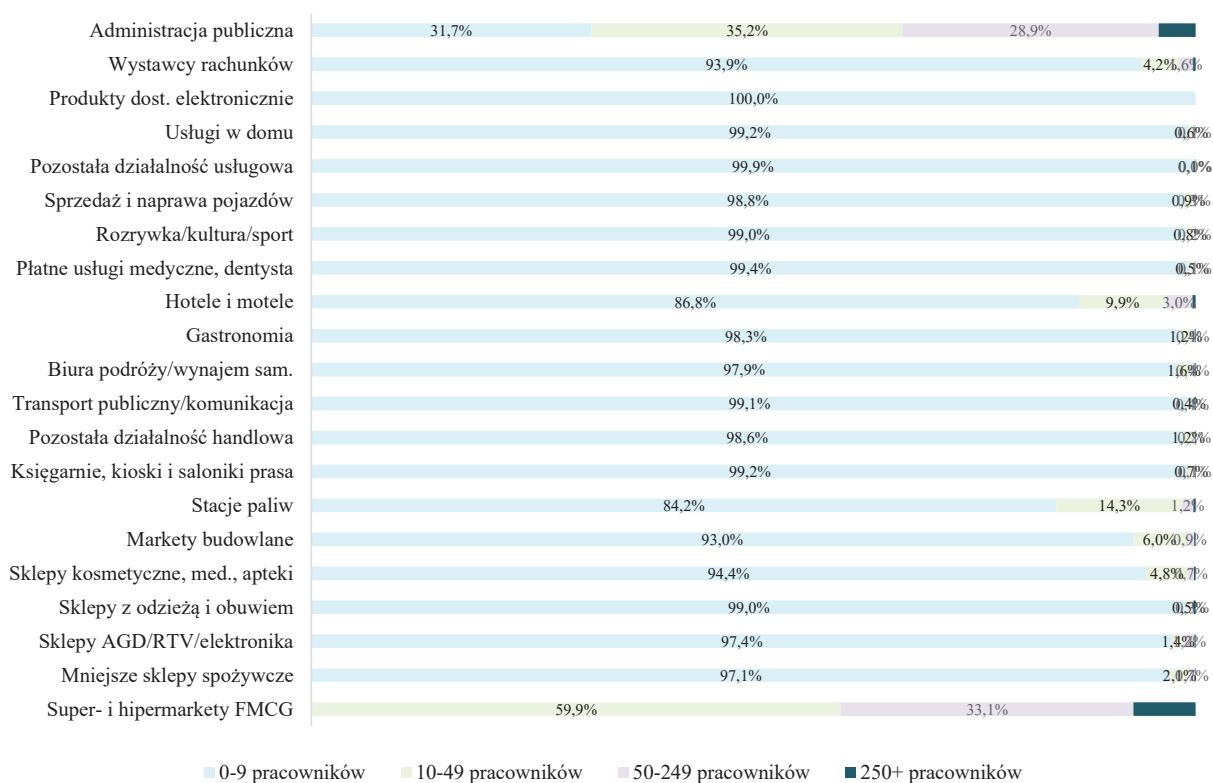
Wykres 30. Liczba aktywnych podmiotów prowadzących działalność handlowo-usługową, według branż [w tys.]

Źródło: Szacunki POLASIK Research i CGiFC UMK dla 2022 r., z uwzględnieniem danych Głównego Urzędu Statystycznego i wywiadów KANTAR TNS.

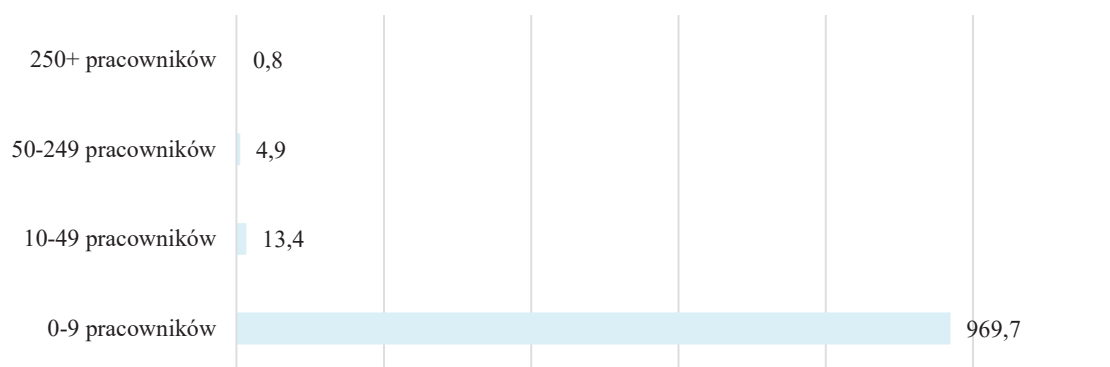
2.2. POLSKI RYNEK HANDLU I USŁUG DETALICZNYCH

Wykres 31. Podmioty wg branż i wielkości zatrudnienia [w %]

Źródło: Szacunki POLASIK Research i CGiFC UMK dla 2022 r., z uwzględnieniem danych Głównego Urzędu Statystycznego i wywiadów KANTAR TNS.

Wykres 32. Liczba aktywnych podmiotów prowadzących działalność handlowo-usługową, według wielkości zatrudnienia [w tys.]

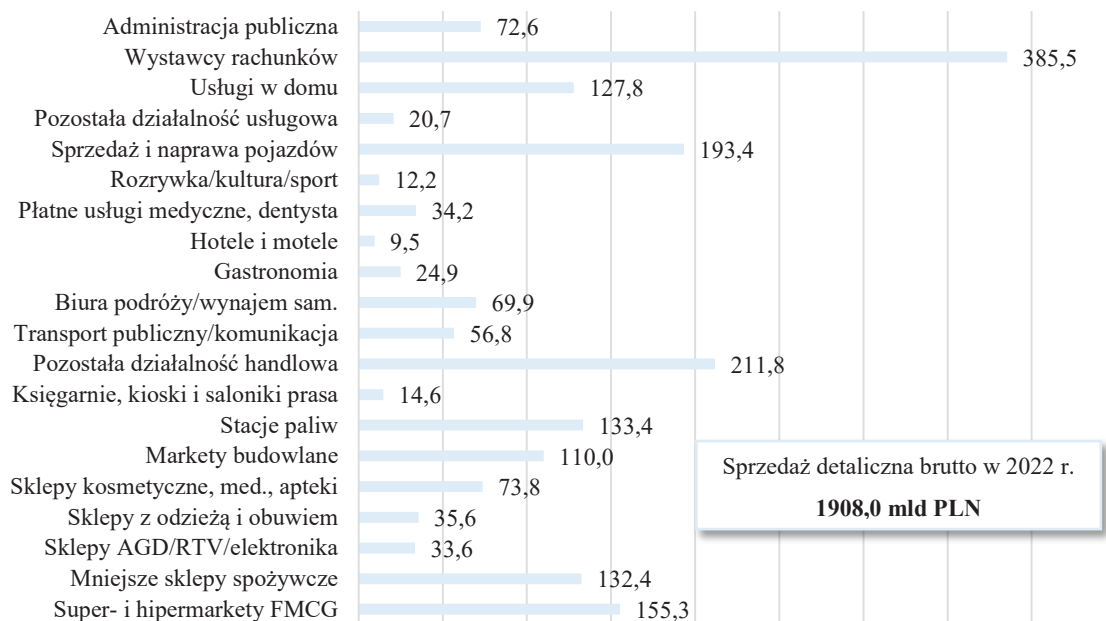

Źródło: Szacunki POLASIK Research i CGiFC UMK dla 2022 r., z uwzględnieniem danych Głównego Urzędu Statystycznego i wywiadów KANTAR TNS.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

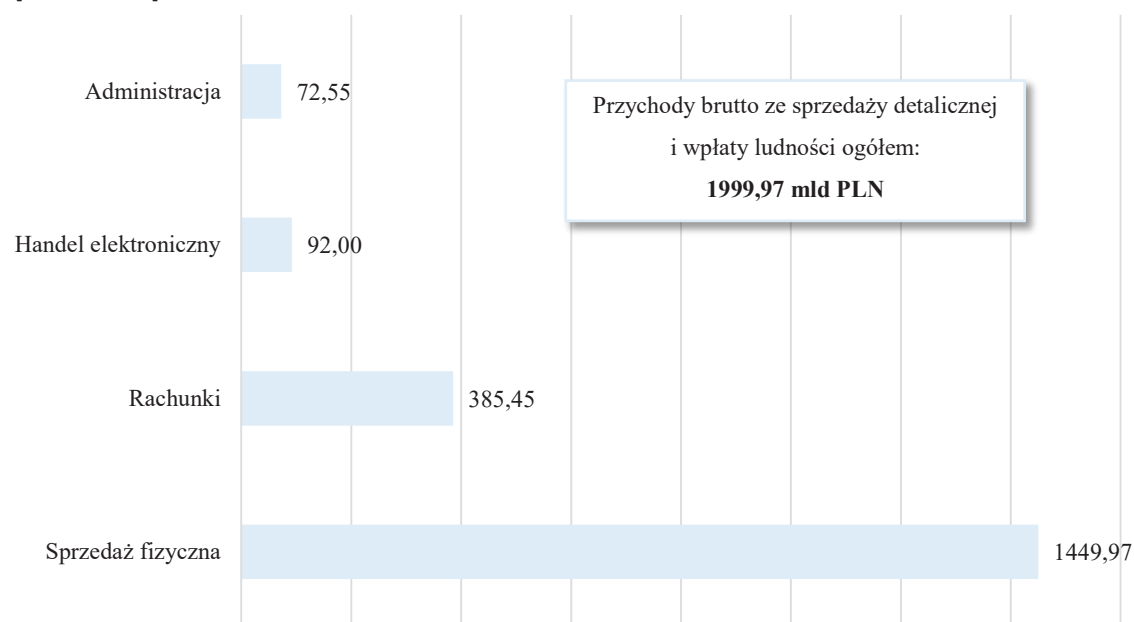
Transakcje detaliczne na rynku polskim:

Wykres 33. Przychody ze sprzedaży detalicznej brutto w Polsce, wg branż [w mld PLN]

Źródło: Szacunki POLASIK Research i CGiFC UMK dla 2022 r., z uwzględnieniem danych Głównego Urzędu Statystycznego i wywiadów KANTAR TNS.

Wykres 34. Przychody brutto ze sprzedaży detalicznej i wpłaty na rzecz administracji publicznej w 2022 roku [w mld PLN]

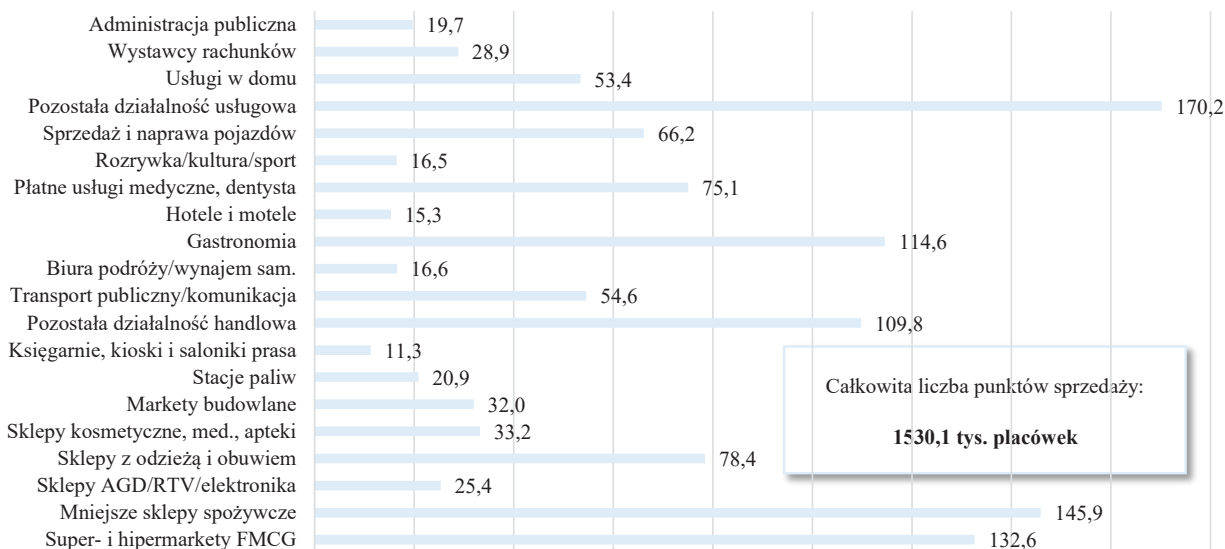

Źródło: Szacunki POLASIK Research i CGiFC UMK dla 2022 r., z uwzględnieniem danych Głównego Urzędu Statystycznego i wywiadów KANTAR TNS.

2.2. POLSKI RYNEK HANDLU I USŁUG DETALICZNYCH

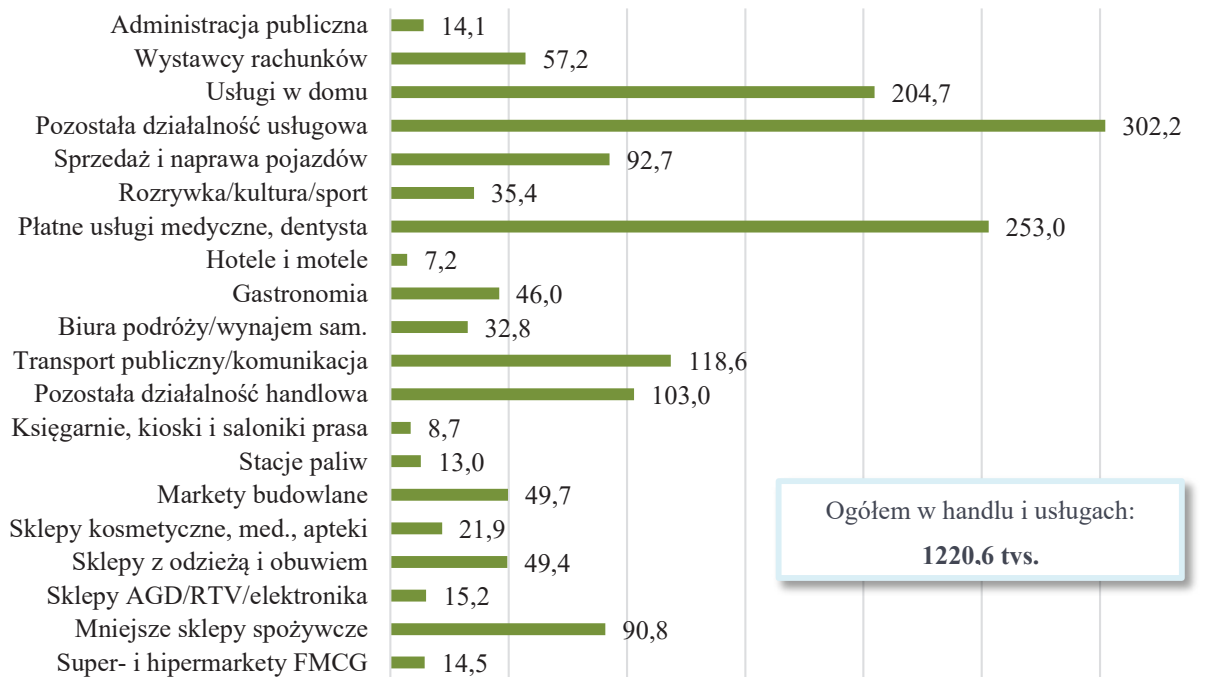
Infrastruktura obsługi płatności w punktach sprzedaży:

Wykres 35. Liczba fizycznych placówek handlowo-usługowych, wg branż [w tys.]

Źródło: Szacunki POLASIK Research i CGiFC UMK dla 2022 r., z uwzględnieniem danych Głównego Urzędu Statystycznego i wywiadów KANTAR TNS.

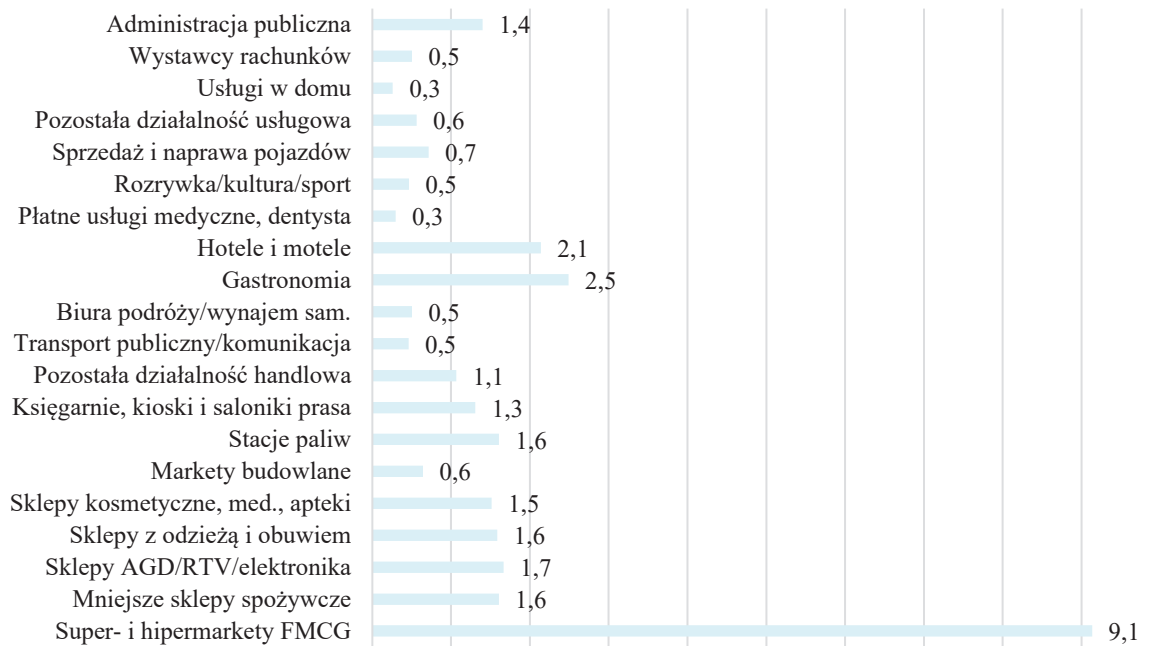
Wykres 36. Liczba terminali płatniczych EFT-POS, wg branż [w tys.]

Źródło: Szacunki POLASIK Research i CGiFC UMK dla 2022 r., z uwzględnieniem danych Głównego Urzędu Statystycznego i wywiadów KANTAR TNS.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

Wykres 37. Liczba terminali przypadających na punkt sprzedaży, wg branż

Źródło: Szacunki POLASIK Research i CGiFC UMK dla 2022 r., z uwzględnieniem danych Głównego Urzędu Statystycznego i wywiadów KANTAR TNS.

2.3. ROLNICTWO

Rolnictwo jest jednym z głównych sektorów gospodarki, obok przemysłu i usług. W 2022 roku stanowił on ok. 2,5% polskiego PKB, jednak wykazuje trend spadkowy. Dzieje się tak głównie nie ze względu na to, że sektor rolniczy słabnie, ale że pozostałe gałęzie gospodarki rozwijają się w szybszym tempie⁶⁷.

Liczba rolników w Polsce jest relatywnie duża i wynosi 2140,8 tys. osób, co odpowiada 14% osób zatrudnionych ogółem. Udział rolnictwa, jako sektora o niskiej wydajności i niskim poziomie innowacji, w zatrudnieniu spadł z ponad 25% w roku 1991⁶⁸.

Polska znajduje się na trzecim miejscu w Europie ze względu na udział powierzchni rolnej w całości powierzchni kraju. Krajami wyprzedzającymi Polskę są Francja i Hiszpania. Powierzchnia ta równa jest 18 608 tys. ha, a więc 56% powierzchni całego kraju. Tak znaczna powierzchnia umożliwia użytkowanie ziemi w sposób mniej intensywny, jak również stosowanie metod produkcyjnych przyjaznych dla środowiska naturalnego.

Rolnictwo polskie charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Średnia powierzchnia użytków rolnych (UR) przypadająca na 1 gospodarstwo zwiększa się. W 2002 roku wynosiła 5,8 ha, w 2011 roku – 9,1 ha, a w 2018 roku – 11,3 ha użytków rolnych. Mimo przyspieszenia tempa koncentracji ziemi nieco ponad połowa gospodarstw w Polsce (51,9%) użytkuje nie więcej niż 5 ha UR. W gospodarstwach tych znajduje się 12,8% UR. Prawie 3/4 gospodarstw (74,9%) użytkuje mniej niż 10 ha UR, a ich łączny udział w użytkach rolnych wynosi 28,3%⁶⁹.

Ponad połowa (53,3%) badanych rolników dodatkowo użytkuje grunty rolne na podstawie dzierżawy (31,7%), użyczenia (14,1%) bądź innego tytułu (7,5%). Trzech na czterech rolników (77,0%) deklaruowało, że nie użycza ani nie oddaje w dzierżawę swoich gruntów. Zdecydowana większość rolników (70,5%) twierdzi, że jest w stanie utrzymać się wyłącznie z tytułu prowadzenia działalności rolnej.

67 Prezentacja Raportu „Polska wieś 2022. Raport o stanie wsi” – notatka prasowa, <https://www.fdpa.org.pl/prezentacja-raportu-polska-wies-2022-raport-o-stanie-wsi-notatka-prasowa>.

68 *Czy złote lata mijają? Wyzwania dla polskiej gospodarki na najbliższe lata*, <https://obserwatorgospodarczy.pl/2022/03/30/czy-zlote-lata-mijaja-wyzwania-dla-polskiej-gospodarki-na-najblizsze-lata-raport-og/>.

69 Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2019.

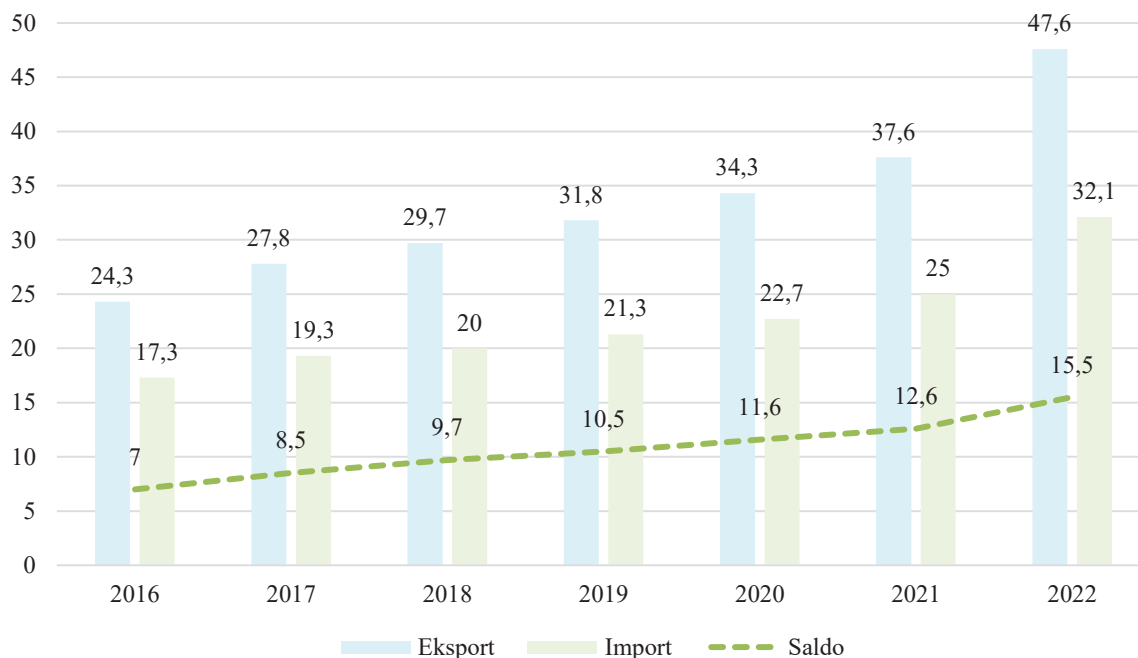
2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

Należy pamiętać, że w przypadku rolnictwa istnieje wiele barier rozwoju gospodarstwa. Najczęściej wymienianymi przez polskich rolników są: niedostateczne wyposażenie techniczne (53%), niska opłacalność produkcji (45,8%) oraz niedostatecznie rozwinięta infrastruktura gospodarstwa rolnego w zakresie budynków (44,6%). Prawie połowa rolników twierdzi, że w kolejnych 5 latach będzie konieczne zainwestowanie w nowe maszyny rolnicze, natomiast niecałe 40% dostrzega potrzebę remontu posiadanych maszyn rolniczych oraz konieczność budowy budynków gospodarczych⁷⁰.

Współcześnie obserwujemy w Polsce modernizację i specjalizację produkcji rolnej. Nowoczesne rolnictwo produkujące często metodami przemysłowymi przynosi dużo większe korzyści ekonomiczne niż rolnictwo tradycyjne. Z drugiej strony jednak pojawiają się różnorodne zagrożenia. W związku z tym nowe założenia polityki rolnej Unii Europejskiej przewidują rozwój tzw. rolnictwa zrównoważonego, ukierunkowanego na wykorzystanie zasobów ziemi nie niszczące ich naturalnych źródeł, lecz pozwalające na zaspokajanie podstawowych potrzeb kolejnych pokoleń producentów i konsumentów. Zapewnienie samowystarczalności żywnościowej jest jednym ze strategicznych celów rolnictwa w gospodarce narodowej.

W 2022 roku wartość eksportu ogółem towarów rolno-spożywczych z Polski wyniosła 47,6 mld euro (223 mld zł) i była o 26,7% wyższa niż w roku 2021. 74% wartości polskiego eksportu rolnego przypada na kraje Unii Europejskiej, a głównym odbiorcą pozostają Niemcy – 11,9 mld euro. W ubiegłym roku nastąpił wzrost wartości eksportu do tego kraju o 25%.

Wykres 38. Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi (mld EUR)

Źródło: Opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych Ministerstwa Finansów, 2022 r.

⁷⁰ Polska Wieś i Rolnictwo 2022, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

2.3. ROLNICTWO

W następnej kolejności obiorcą naszych produktów są Niderlandy – 3,1 mld euro, wzrost o 37%. Podobny wzrost wartości eksportu, o 35%, nastąpił w przypadku Francji – 2,9 mld euro.

Do krajów pozaunijnych wyeksportowano produkty rolno-spożywcze o wartości 12,3 mld euro (58 mld zł) – wzrost wartości eksportu 20%. Do krajów pozaunijnych z Polski eksportowano przede wszystkim: produkty mleczne – 1,0 mld euro, mięso drobiowe – 990 mln euro, pszenicę – 776 mln euro, czekoladę i wyroby czekoladowe – 733 mln euro, pieczywo i wyroby piekarnicze – 731 mln euro. Ważnymi odbiorcami towarów rolno-spożywczych w krajach trzecich, podobnie jak w latach poprzednich, były przede wszystkim: Wielka Brytania – 3,7 mld euro, wzrost o 25%, Ukraina – 945 mln euro, wzrost o 16%, Stany Zjednoczone – 770 mln euro, wzrost o 26%⁷¹.

Tabela 8. Struktura towarowa polskiego eksportu rolno-spożywczego w 2022 roku

Produkt	Cena sprzedaży (% eksportu żywności)	% zmiana (r/r)
Mięso, przetwory mięsne i żywiec	9,6 mld EURO (20%)	+37%
Ziarno zbóż i przetwory	6,6 mld EURO (14%)	+40%
Tytoń i wyroby tytoniowe	4,3 mld EURO (9%)	+4%
Produkty mleczne	3,6 mld EURO (7%)	+37%
Cukier i wyroby cukiernicze	3,2 mld EURO (7%)	+14%
Ryby i przetwory	2,8 mld EURO (6%)	+14%
Warzywa (w tym grzyby) i przetwory	2,3 mld EURO (5%)	+21%
Owoce (w tym orzechy) i przetwory	1,8 mld EURO (4%)	+6%
Pozostałe	13,4 mld EURO (28%)	

Źródło: Opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych Ministerstwa Finansów, 2022 r.

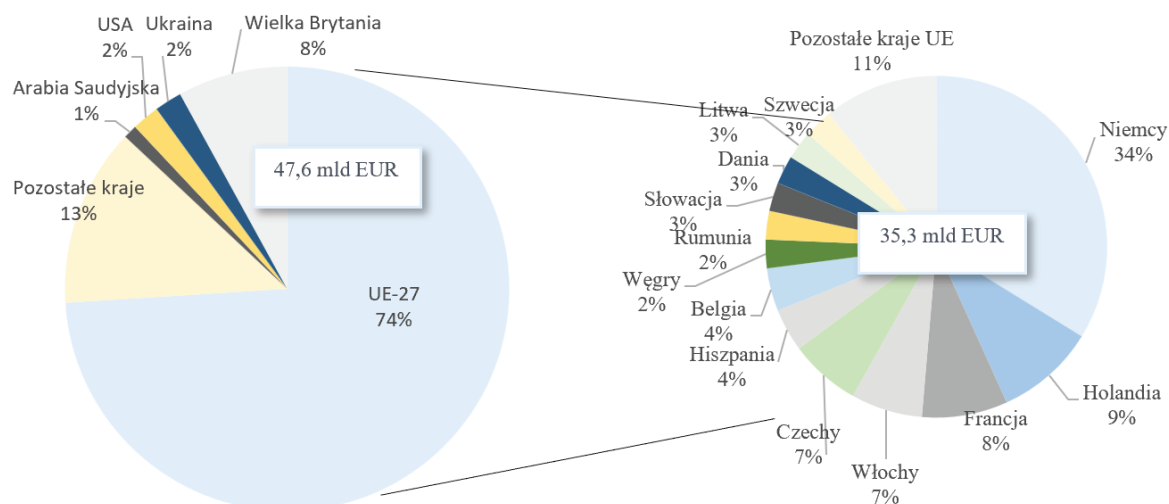
W strukturze towarowej polskiego eksportu rolno-spożywczego w 2022 roku można zauważyć znaczny wzrost w każdej kategorii. Jest on zapewne spowodowany trwającą wojną w Ukrainie, która uniemożliwiła eksport z kraju, który potocznie nazywany jest „spichlerzem Europy”.

W polskim eksporcie zdecydowanie przeważa sprzedaż mięsa, przetworów mięsnych i żywca (20%), ziarna zbóż i przetworów (14%), a także tytoniu i wyrobów tytoniowych (9%). Łączne przychody z eksportu rolno-spożywczego w 2022 roku osiągnęły poziom 47,6 mld euro, co stanowi 13,85% ogółu polskiego eksportu.

71 Wzrost eksportu produktów rolno-spożywczych w 2022 roku, <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/wzrost-eksportu-produktow-rolno-spozywczych-w-2022-roku>.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

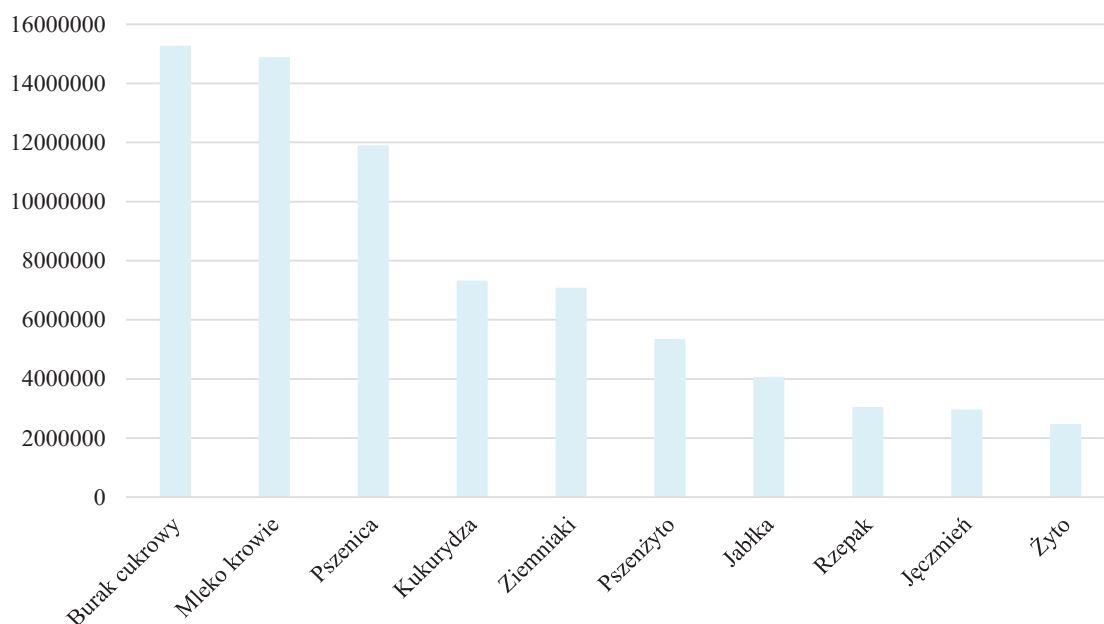
Wykres 39. Struktura geograficzna polskiego eksportu rolno-spożywczego w 2022 roku

Źródło: Opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych Ministerstwa Finansów, 2022 r.

Porównanie przeciętnego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną w rodzinie z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej wskazuje na pogłębianie dysparytetu dochodowego pracujących w rolnictwie. Jest to efekt znacznie szybszego wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w gospodarce narodowej w porównaniu ze wzrostem przeciętnego dochodu z gospodarstwa rolnego i procesem zmniejszania nakładów pracy rodziny rolniczej.

Wykres 40. 10 najważniejszych towarów rolno-spożywczych produkowanych w Polsce

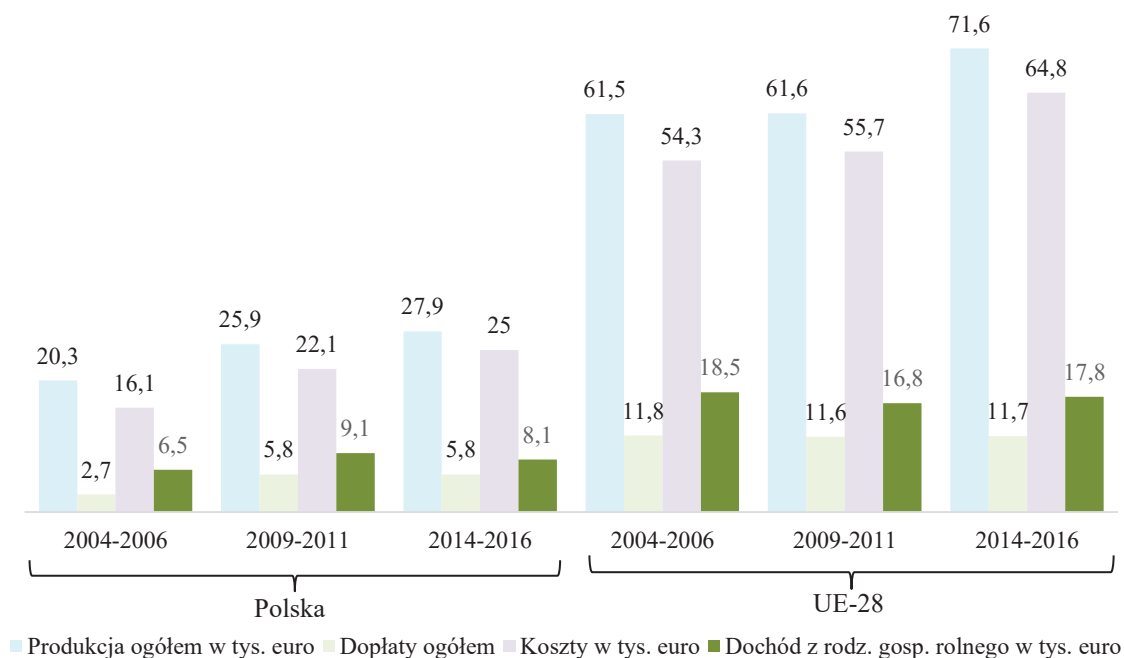

Źródło: FAO.

2.3. ROLNICTWO

Przeciętne gospodarstwo towarowe w Polsce charakteryzowało się znacznie gorszymi wynikami produkcyjnymi niż przeciętne gospodarstwo towarowe w UE, zwłaszcza w pierwszych latach po akcesji. Wartość produkcji przeciętnego gospodarstwa w Polsce w latach 2004–2006 była ponad 3-krotnie niższa w porównaniu z przeciętnym gospodarstwem w UE. W latach 2014–2016 dystans ten zmniejszył się do 2,6. Podobnie zmniejszyła się różnica w dochodach z 2,9 do 2,2, która w latach 2009–2011 była mniej niż 2-krotna. Znacznie szybciej zmniejszała się natomiast rozpiętość w łącznej kwocie dopłat bezpośrednich. Było to głównie związane ze stopniowym dochodzeniem do pełnego poziomu dopłat w Polsce w pierwszych latach po akcesji do UE (zgodnie z harmonogramem określonym dla nowych państw członkowskich). Wyniki gospodarstw towarowych w Polsce są silnie zróżnicowane w zależności od typu produkcyjnego oraz wielkości ekonomicznej⁷².

Wykres 41. Wyniki przeciętnego gospodarstwa w Polsce i UE (w tys. EUR)

Źródło: Dane FADN, DG AGRI.

Zdecydowaną większość gospodarstw rolnych w Polsce stanowią gospodarstwa produkcyjne mieszane (45%) oraz stosujące uprawy polowe (24%). Rzadko zdarzają się gospodarstwa ukierunkowane na jeden rodzaj działalności. Najwięcej gospodarstw jest bardzo małych (38%), małych (42%), bądź średnio małych (13%).

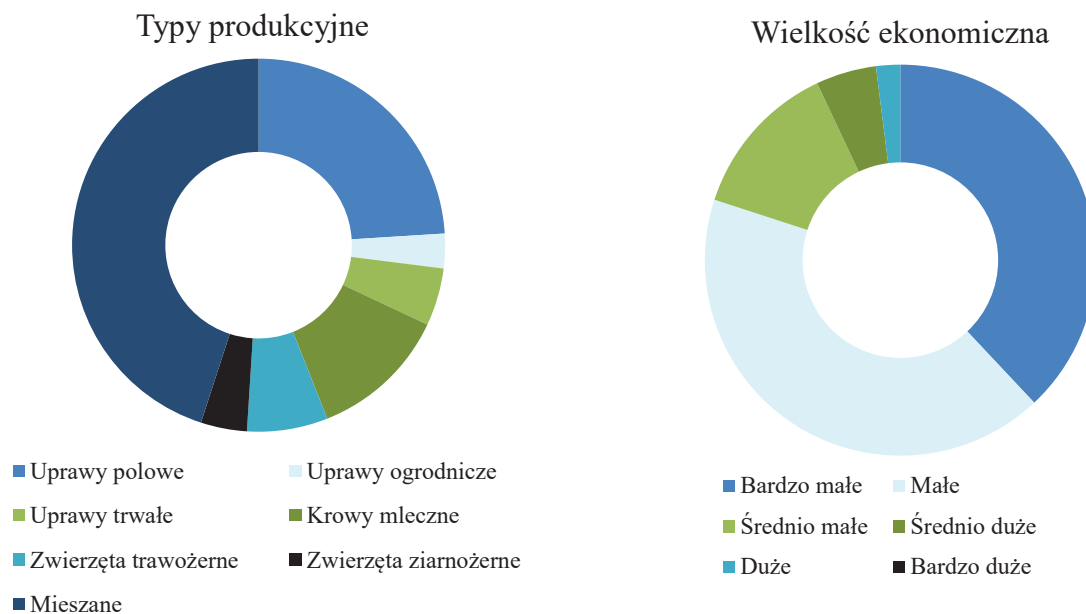
W latach 2004–2018 sytuacja ekonomiczno-finansowa przemysłu spożywczego była dobra i stabilna. Wynik finansowy przedsiębiorstw tego sektora w latach 2004–2018 był stale dodatni i zwiększył się ponad 2-krotnie (do 10,4 mld zł w 2018 r.). W tym czasie rentowność sprzedaży

⁷² Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2019.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

netto (z wyjątkiem 2008 r.) przekraczała 3%, a kapitału własnego wynosiła ponad 10%. Sektor był konkurencyjny wobec innych działów przetwórstwa przemysłowego, na co wskazuje wysoka stopa zysku od zainwestowanego kapitału własnego.

Wykres 42. Struktura gospodarstw w Polsce w roku 2018

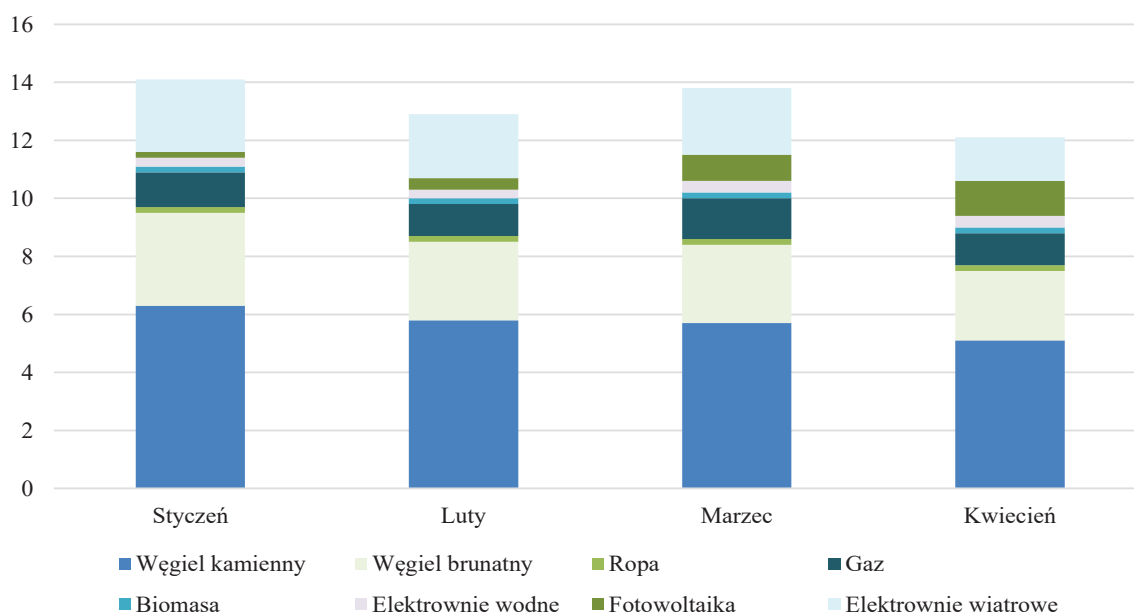
Źródło: Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2019.

2.4. EKONOMIKA ZIELONEGO ŁADU

Dzięki niskiemu zapotrzebowaniu na energię elektryczną oraz wysokiemu udziałowi OZE, emisje z sektora elektroenergetyki w kwietniu 2023 roku są szacowane na 7,8 mln ton CO₂, i jest to wynik historycznie najniższy.

Produkcja energii elektrycznej z OZE stanowiła 26,8% miksu wytwórczego, udział ten wzrósł względem zeszłego roku o 4,0 p.p. Z paliw kopalnych pochodziło pozostałe 73,2% energii elektrycznej: z węgla kamiennego 42,4% (5,1 TWh), węgla brunatnego 19,8% (2,4 TWh), gazu ziemnego 9,0% (1,1 TWh), a z pozostałych kopalnych 2,1% (0,3 TWh). Wśród źródeł odnawialnych 12,2% energii elektrycznej wyprodukowały farmy wiatrowe (1,5 TWh – 45,6% produkcji OZE), za 10,1% odpowiadała fotowoltaika (1,2 TWh – 37,7% OZE), 1,9% pochodziło z elektrowni wodnych (0,2 TWh – 7,0% OZE), a 2,6% z pozostałych odnawialnych (0,3 TWh – 9,7% OZE). Emisje z sektora elektroenergetycznego wyniosły według szacunków 7,8 mln ton CO₂, tj. o 20% mniej niż rok temu.

Wykres 43. Struktura produkcji energii elektrycznej w Polsce w 2023 roku

Źródło: ENTSO-E Transparency Platform, <https://transparency.entsoe.eu/dashboard/show>.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

Ceny węgla dla sektora energetycznego wzrosły w ciągu miesiąca o 3,4%, do 33,0 zł/GJ (ok. 708 zł/t), tj. 144% r/r (2022 vs 2023). Węgiel dla ciepłowni kosztuje 41,7 zł/GJ (ok. 1000 zł/t; tj. 146% więcej niż w analogicznym okresie 2022 r.), co oznacza spadek względem poprzedniego miesiąca o 6,8%. Średnioważona cena dostarczanego w opisywanym miesiącu gazu ziemnego spadła względem marca o 36,2%, do 365,32 zł/MWh.

Średnioważona cena uprawnień do emisji CO₂ (EUA) na rynku pierwotnym wyniosła 89,63 euro/tCO₂, tj. jedynie 14 centów więcej, niż miesiąc wcześniej. W kwietniu do budżetu Polski wpłynęły 474 mln euro w wyniku sprzedaży uprawnień do emisji CO₂ na rynku pierwotnym (giełdzie EEX). Od początku roku kwota ta wynosi 1,89 mld euro, a od 2013 roku 20,5 mld euro. Znajomość struktury wytwarzania energii elektrycznej pozwala na kalkulację emisji dwutlenku węgla z elektroenergetyki. Emisje CO₂ są wyliczone na podstawie przyjętych przez Forum Energii referencyjnych wskaźników emisyjności paliw (węgiel brunatny: 1065 kg/MWh, węgiel kamienny: 900 kg/MWh, gaz ziemny 450 kg/MWh)⁷³.

Już dziś najwięksi bliskowschodni eksporterzy ropy i gazu zapewniają ok. 17% światowego eksportu ropy i 12% światowego eksportu gazu. EIA prognozowała, że region MENA będzie nadal zwiększał swój udział w globalnej produkcji. Przewiduje się również, że rosyjskie wydobycie ropy naftowej będzie rosło bardziej umiarkowanie, podczas gdy produkcja amerykańska i kanadyjska będzie w przyszłości tylko w ograniczonym stopniu wzrastać lub zacznie spadać. Do wzrostu przyczynia się połączenie zasobów dostępnych w tym regionie oraz bliskość Bliskiego Wschodu do rozwijających się gospodarek nie należących do OECD w Azji. Do 2050 roku produkcja w Rosji zbliży się do poziomu zbliżonego do produkcji w Stanach Zjednoczonych. Produkcja w USA zacznie spadać po 2030 roku, podobnie jak wzrost produkcji w Kanadzie po 2040 roku. Wyrównanie produkcji w Ameryce Północnej następuje w miarę przesuwania się wydobycia ropy naftowej na mniej produktywne obszary i spadku wydajności odwiertów. Stosunkowo wysokie koszty transportu związane z przemieszczaniem ropy naftowej z Ameryki Północnej do Azji również przyczyniają się do wyrównania poziomu produkcji⁷⁴.

W wielu krajach rosnące emisje CO₂ sprawiają, że konieczne było podjęcie pewnych działań. Odpowiedzią Unii Europejskiej na trwający kryzys klimatyczny jest program Zielony Ład. Głównym celem programu jest ograniczenia globalnego ocieplenia do poziomu poniżej 1,5°C i znaczne ograniczenie emisji gazów cieplarnianych. Europa do roku 2050 ma stać się kontynentem neutralnym klimatycznie. Aby osiągnąć cel konieczne są:

- Rewizja systemu handlu emisjami (EU ETS), w celu uwzględnienia sektorów zanieczyszczających, takich jak budynki i transport drogowy od 2027 roku (w ETS II) oraz transportu morskiego. Reformy mają stopniowo wycofać bezpłatne uprawnienia dla lotnictwa do 2026 roku i będą wspierać stosowanie zrównoważonych paliw lotniczych.
- Przegląd rezerwy stabilności rynkowej, w celu rozwiązania problemu nierównowagi strukturalnej między podażą a popytem na uprawnienia w EU ETS.
- Wdrożenie instrumentu do walki z ucieczką emisji, który ustala opłatę za emisję gazów cieplarnianych dla importowanych towarów, aby przeciwdziałać przenoszeniu działalności do krajów o mniej ambitnych celach klimatycznych.

⁷³ Fundacja Forum Energii, Miesięcznik: Dane o energetyce, <https://www.forum-energii.eu/pl/dane-o-energetyce/miesiecznik>.

⁷⁴ A.H. Cordesman, P. Cormarie, *Creating a New Energy Strategy for a Post Ukraine War World*, CSIS, August 2022.

2.4. EKONOMIKA ZIELONEGO ŁADU

- Wspólny wysiłek na rzecz redukcji emisji między krajami UE, zwiększającego krajowe cele redukcji emisji – w sektorach nieobjętych systemem ETS, w szczególności transporcie, rolnictwie, budownictwie i gospodarowaniu odpadami – z 29% do 40% do 2030 roku.
- Wzmocnienie przepisów dla zwiększenia pochłaniania dwutlenku węgla w sektorze użytkowania gruntów i leśnictwa (LULUCF).
- Projekt gwarantujący, że nowe samochody osobowe i dostawcze w UE będą generować zerową emisję netto w 2035 roku.
- Zmiany uprawnień do emisji dla lotnictwa, aby uwzględnić w programie wszystkie samoloty wylatujące z Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz potencjalne rozwiązanie dla lotów poza UE (znanej pod nazwą CORSIA)⁷⁵.

Sektor spożywczy jest jednym z głównych czynników napędzających zmianę klimatu. Mimo że rolnictwo UE jest jedynym dużym sektorem rolnym na świecie, który ograniczył emisję gazów cieplarnianych (o 20% od 1990 r.), nadal odpowiada za ok. 10% emisji (a za 70% z nich z są odpowiedzialne zwierzęta).

Najwięcej CO₂ emituje jednak transport krajowy, który cechuje się również sezonowymi wzrostami emisji. Mieszkalne i komunalne, dostawa energii i przemysł wykazują trend spadkowy.

Biorąc pod uwagę koszty, Komisja Europejska proponowała ponad 1 bln euro, w tym 25% miało być wydatkowane na cele związane z klimatem. Zaprojektowano nową pozycję budżetową, aby wspierać regiony węglowe – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji.

Pandemia oraz będąca jej konsekwencją recesja gospodarcza spowodowały, że obok WRF pojawiła się propozycja dodatkowych środków – 750 mld euro – w pakiecie finansowym Przyszłe Pokolenie UE (Next Generation EU). Tekst konkluzji stanowi potwierdzenie, że działania dotyczące ochrony klimatu, zgodnie ze zobowiązaniami Unii do realizacji porozumienia paryskiego i celów zrównoważonego rozwoju ONZ, zostały odzwierciedlone w budżecie UE i w ramach dodatkowych środków:

- co najmniej 30% łącznej kwoty (a zatem więcej niż proponowała Komisja) ma wspierać cele klimatyczne; zostanie ustalona metodologia monitorowania tych wydatków i ich skutków, tak by już cały następny budżet UE przyczynił się do realizacji porozumienia paryskiego; w przypadku polityki rolnej ten udział ma być jeszcze wyższy – 40%;
- wydatki UE powinny być zgodne z celami porozumienia paryskiego i tzw. *No harm principle*, czyli zasadą „nie szkodzić”, zawartą w Europejskim Zielonym Ładzie;
- aby zaradzić społecznym i gospodarczym konsekwencjom celu dotyczącego osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 roku oraz nowego celu klimatycznego Unii na 2030 rok, utworzony zostanie Mechanizm Sprawiedliwej Transformacji, w tym Fundusz Sprawiedliwej Transformacji.

Jednocześnie Polska będzie jednym z największych beneficjentów unijnego budżetu, w tym środków na przestawianie gospodarki na zeroemisyjność (więcej w dalszej części analizy). Mechanizmy finansowania inwestycji są zaprojektowane tak, aby w ciągu kilku miesięcy uruchomić środki. Szytywne i krótkie ramy czasowe (2020–2023) przeznaczone na zaplanowanie

75 Parlament Europejski, *Zielony Ład: klucz do neutralnej klimatycznie i zrównoważonej UE*, https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20200618STO81513/zielony-lad-klucz-do-neutralnej-klimatycznie-i-zrownowazonej-ue?&at_campaign=20234-Green&at_medium=Google_Ads&at_platform=Search&at_creation=RSA&at_goal=TR_G&at_audience=zielony%20%C5%82ad&at_topic=Green_Deal&at_location=PO&gclid=CjwKCAjw9pGjBhB-EiwA-a5jI3E4ByOJa4cxCy99Ni24CUOXj26jW3lrWOZv5SAcX2Z1ITkgrYyifXoC4QAQAuD_BwE.

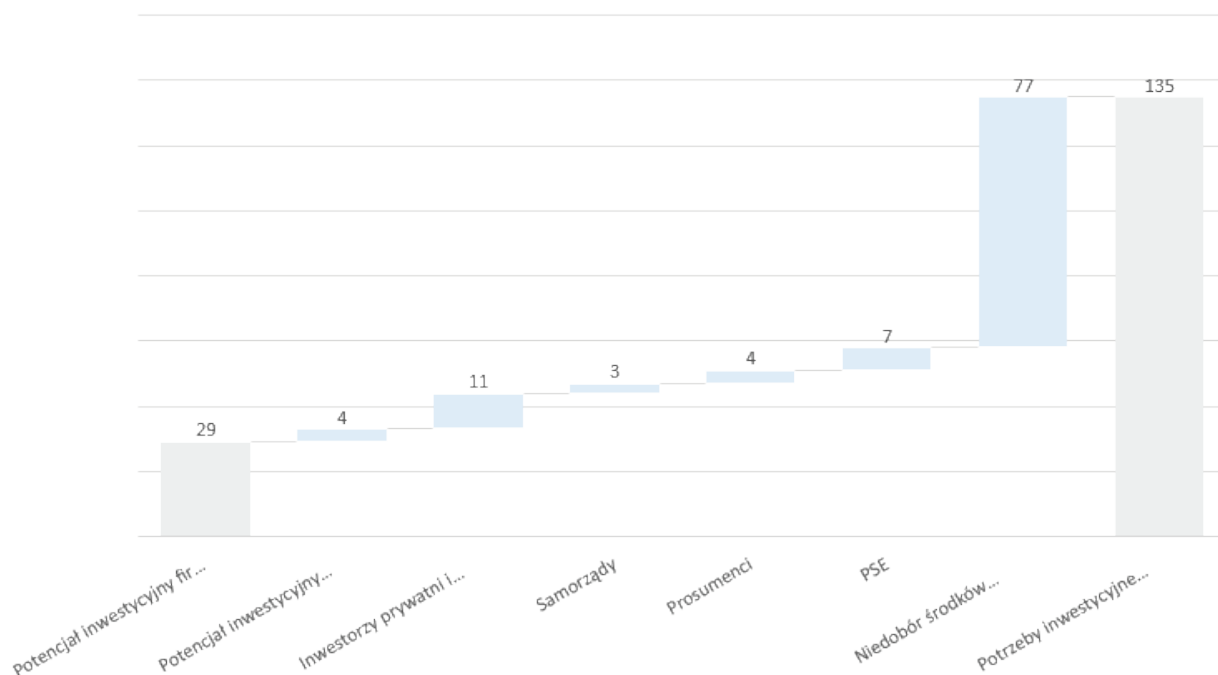
2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

i uruchomienie dodatkowego zastrzyku finansowego odróżniają go od zwykłego budżetu Unii planowanego na okres 2021–2027⁷⁶.

Transformacja energetyczna wymaga poniesienia znacznych nakładów inwestycyjnych, których skala (wg źródeł Ministerstwa Klimatu) w latach 2021–2040 może sięgnąć ok. 1 600 mld PLN⁷⁷.

Inwestycje w sektorach paliwowo-energetycznych będą angażować środki finansowe w kwocie ok. 867–890 mld zł. Prognozowane nakłady w sektorze wytwórczym energii elektrycznej sięgać będą ok. 320–342 mld zł, z czego ok. 80% zostanie przeznaczonych na moce bezemisyjne, tj. OZE i energetykę jądrową⁷⁸.

Wykres 44. Szacunek luki inwestycyjnej na transformację energetyczną w latach 2021–2030 (mld EUR)

Źródło: PKEE: 600 miliardów złotych w 7 lat - transformacja energetyczna w Polsce wymaga gigantycznych nakładów, Serwis Samorządowy PAP.

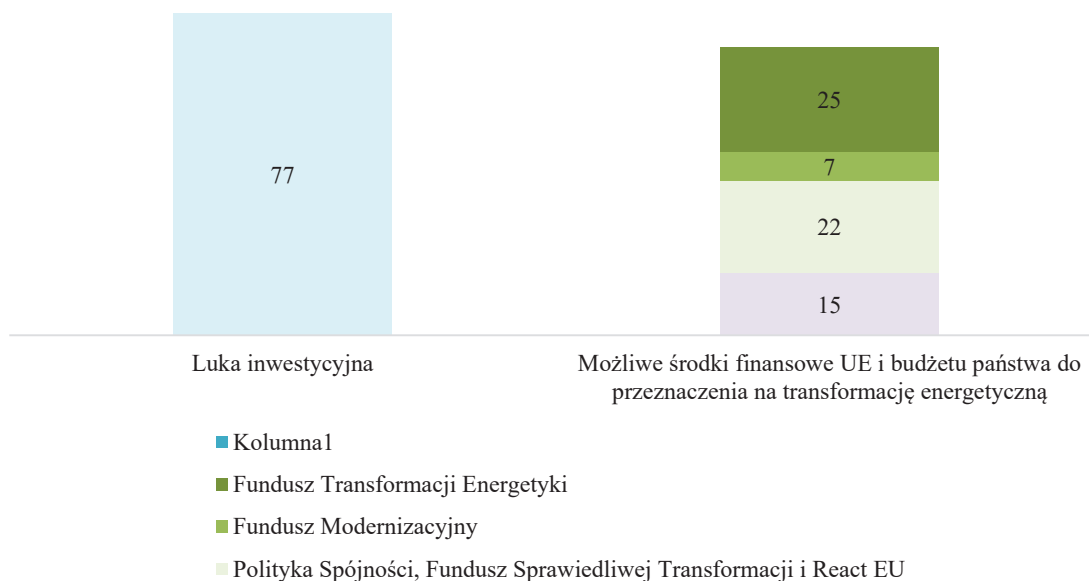
⁷⁶ Polska w Zielonym Ładzie – korzyści, możliwości i ocena SWOT, Kancelaria Senatu, Biuro analiz, dokumentacji i korespondencji.

⁷⁷ Zielony Ład" i transformacja energetyczna – jaki scenariusz dla Polski?, Regionalna Izba Gospodarcza w Katowicach.

⁷⁸ Transformacja energetyczna w latach 2021–40 może kosztować ok. 1,6 bln zł – PEP2040, <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/181881-transformacja-energetyczna-w-latach-2021-40-moze-kosztowac-ok-1,6-bl-zl-pep2040>

2.4. EKONOMIKA ZIELONEGO ŁADU

Wykres 45. Możliwość pokrycia luki inwestycyjnej z wykorzystaniem środków finansowych UE i środków z budżetu państwa (mld EUR)

Źródło: PKEE: 600 miliardów złotych w 7 lat – transformacja energetyczna w Polsce wymaga gigantycznych nakładów, Serwis Samorządowy PAP.

Kumulacja wydatków inwestycyjnych przypadnie na lata 2023–2030 i w konsekwencji może istotnie wpływać na kondycję finansową polskich spółek energetycznych. Planowanie dalszego rozwoju sektora energii wymaga dalszego wsparcia funduszami na kontynuację transformacji energetycznej w dłuższej perspektywie. Długoterminowo skala inwestycji i wyzwań polskiej energetyki dążącej do osiągnięcia zeroemisyjności w 2050 roku może wynieść nawet 200 mld euro, czyli ponad 900 mld złotych⁷⁹.

79 PKEE: 600 miliardów złotych w 7 lat – transformacja energetyczna w Polsce wymaga gigantycznych nakładów, Serwis Samorządowy PAP, <https://samorzad.pap.pl/kategoria/materialy-partnerskie/pkee-600-miliardow-zlotych-w-7-lat-transformacja-energetyczna-w>

2.5. JAKI SYSTEM GOSPODARCZY?

Prowadzenie nowoczesnej polityki pieniężnej opiera się na zrozumieniu oczekiwań inflacyjnych. Gospodarstwa domowe nie są w stanie precyzyjnie prognozować inflacji, więc nie mogą być pewne, jakie środki płatnicze i w jakim czasie pozostaną im w dyspozycji. Wykazano bowiem, że być uprzedzonym to przynajmniej częściowo posiadać racjonalność, a hipotetycznie znana z góry zmiana poziomu cen mogłaby wpływać na wydatki i konsumpcję.

Oczekiwana inflacja modelowana jest jako średnia ważona inflacji bieżącej i przeszłej, rozumując, że „zmiany cen nie wyczerpują swoich efektów w jednym roku, ale przejawiają swój wpływ z coraz mniejszą intensywnością”. Inflacja musi być wyższa niż oczekiwana, aby zmniejszyć bezrobocie poniżej stopy naturalnej. Stopy procentowe zawierają informacje przydatne w przewidywaniu inflacji.

Inflacja mierzona indeksem cen konsumpcyjnych spadła w pierwszych kilku miesiącach pandemii, a następnie nieznacznie odbiła się w późniejszych miesiącach 2020 roku. W połowie 2021 roku, w miarę trwania pandemii COVID-19, zagregowany popyt wrócił do normy, ale podaż pozostała ograniczona, a zarówno oczekiwania inflacyjne, jak i sama inflacja zaczęły rosnąć. Po pierwsze, pandemia mogła zmienić wzorce konsumpcji w sposób, który doprowadził do tego, że konsumenci doświadczyli presji cenowej, która różniła się od koszyka dóbr leżącego u podstaw indeksu cen konsumpcyjnych.

Przez pierwszy rok pandemii COVID-19 inflacja CPI była wyższa niż oficjalna inflacja Consumer Price Index. Tym samym konsumenci doświadczali inflacji w wyższym tempie niż reprezentowana przez oficjalny CPI, a wykazano, że przy kształtowaniu swoich oczekiwań konsumenci polegają w dużej mierze na doświadczonych zmianach cen.

Oczekiwania inflacyjne konsumentów mogą w mniejszym stopniu reagować na publikowanie oficjalnych wiadomości makroekonomicznych niż oczekiwania profesjonalnych prognostyków i uczestników rynku. Oczekiwania inflacyjne, zwłaszcza w dłuższych horyzontach, rosły raczej stopniowo wraz z samą inflacją. Wzrosła również niezgoda konsumentów na inflację i pozostaje ona podwyższona. Biorąc pod uwagę ostatni wzrost oczekiwań i zrealizowanej inflacji, władze polityczne muszą rozważyć ryzyko rozchwiania oczekiwań inflacyjnych, jeśli inflacja pozostanie na wysokim poziomie przez dłuższy czas⁸⁰.

80 C. Binder, R. Kamdar, *Expected and Realized Inflation in Historical Perspective*, "The Journal of Economic Perspectives", Summer 2022, Vol. 36, No. 3, pp. 131–156.

2.5. JAKI SYSTEM GOSPODARCZY

Utrzymywanie stóp procentowych na niskim poziomie dłużej niż jest to uzasadnione przyszłymi warunkami gospodarczymi spowoduje inflację w przyszłości, a zatem należy zwiększyć oczekiwania inflacyjne w pożądanym czasie, pomimo trudności wykazania, co rozumieć pod pojęciem pożądanego czasu z punktu widzenia gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i wreszcie długu publicznego w systemie finansów publicznych i polityce gospodarczej.

Dla banków centralnych oczekiwania inflacyjne stały się kluczowym elementem prowadzenia polityki pieniężnej. Banki centralne, które chcą zarządzać oczekiwaniami inflacyjnymi jako narzędziem polityki, muszą zachować ostrożność, ponieważ podnoszenie oczekiwań inflacyjnych może w rzeczywistości przynieść odwrotny skutek.

Obecne komunikaty w zakresie polityki pieniężnej często nie docierają do zwykłych gospodarstw domowych i firm, i wymagają bardziej innowacyjnych narzędzi komunikacji⁸¹.

Przekonania dotyczące systemu pieniężnego mają wpływ na zagregowany popyt poprzez wpływ na oczekiwaną nominalną stopę procentową w następnym okresie. W szczególności, kiedy bieżąca inflacja jest poniżej celu banku centralnego, zakłada się, że polityka pieniężna jest aktywna (pasywna)⁸².

Polityka pieniężna może zapewnić niższą inflację teraz, ale kosztem wyższej inflacji w przyszłości – jest to forma „nieprzyjemnej arytmetyki”. Odkładanie inflacji na później może być nadal użyteczne. Niższa, ale dłużej trwająca inflacja jest pożądana w wielu modelach ekonomicznych, ponieważ zmniejsza destrukcyjne skutki wysokiej inflacji⁸³.

Większość państw europejskich zareagowała na recesję wywołaną pandemią COVID-19, wprowadzając różne programy urlopów terminowych, skróconego czasu pracy i rekompensat płacowych w celu utrzymania więzi między pracownikami a ich pracodawcami. Potencjalna dysproporcja między bogatszymi krajami, takimi jak np.: Niemcy i Francja, które są w stanie ratować swój krajowy przemysł, a bardziej obciążonymi finansowo państwami członkowskimi UE, takimi jak Włochy i Hiszpania, które mogą nie mieć podobnych środków na dotowanie własnych firm, groziła podważeniem działań na rzecz europejskiej solidarności⁸⁴.

Polityka fiskalna wydaje się być odpowiednim narzędziem do kompensowania poważnego szoku popytowego i podażowego, jakim był kryzys COVID. Po pierwsze, może zapewnić odpowiednie wydatki na zdrowie publiczne w celu zwalczania skutków pandemii. Ponadto może zrekompensować negatywny szok popytowy oraz spadek inwestycji prywatnych i konsumpcji poprzez zwiększenie konsumpcji publicznej i wydatków skierowanych do gospodarstw domowych i przedsiębiorstw szczególnie dotkniętych kryzysem zdrowotnym.

Kryzys COVID wymagał bezprecedensowo dużej reakcji fiskalnej we wszystkich krajach, w celu wsparcia systemów ochrony zdrowia i wsparcia narażonych gospodarstw domowych, firm i sektorów działalności gospodarczej: dodatkowe wydatki lub tymczasowe cięcia podatkowe

81 M. Weber, F. D'Acunto, Y. Gorodnichenko, O. Coibion, *The Subjective Inflation Expectations of Households and Firms: Measurement, Determinants, and Implications* "The Journal of Economic Perspectives", Summer 2022, Vol. 36, No. 3, pp. 157–184.

82 P. Garcia, *Annals of Economics and Statistics*, March 2022, No. 145, pp. 5–28.

83 J.H. Cochrane, *Fiscal Histories*, "The Journal of Economic Perspectives" 2022, Vol. 36, No. 4, pp. 125–146.

84 John R. Deni, Chris Alden, Erik Brattberg, Roger Cliff, Mark Duckenfield, R. Evan Ellis, Nicholas Nelson, Lauren Speranza, *China, Europe, and Pandemic Recession: Beijing's Investments and Transatlantic Security*, US Army War College Press, 2022.

2. WYZWANIA ROZWOJOWE POLSKIEJ GOSPODARKI

w celu zrekompensowania utraconych dochodów, pożyczki, gwarancje i zastrzyki kapitałowe ze strony sektora publicznego.

Wyjście zdrowych firm dotkniętych tymczasową blokadą byłoby szkodliwe dla późniejszego ożywienia, ponieważ prowadziłoby do nieefektywnej utraty kapitału niezbędnego do realizacji funkcji produkcji, zwłaszcza specyficznego dla firmy kapitału niematerialnego i ludzkiego.

We wszystkich krajach deficyty i długi publiczne wzrosły do bezprecedensowych poziomów. Międzynarodowy Fundusz Walutowy szacuje, że wzrost inwestycji publicznych o 1% PKB w gospodarkach rozwiniętych i na rynkach wschodzących może spowodować wzrost PKB o 2,7%, a inwestycji prywatnych o 10%, głównie w celu stworzenia od 20 do 33 mln miejsc pracy. Środki fiskalne mogą mieć bowiem dwa cele:

1. ograniczenie krótkoterminowego spadku zagregowanego popytu i aktywności gospodarczej;
2. po stronie podaży podtrzymywanie zdolności produkcyjnych i uniknięcie utraty zdolności o zatrudnienia w wyniku długiego okresu bezrobocia lub bankructwa firm mających problemy z przepływem gotówki lub zamówieniami⁸⁵.

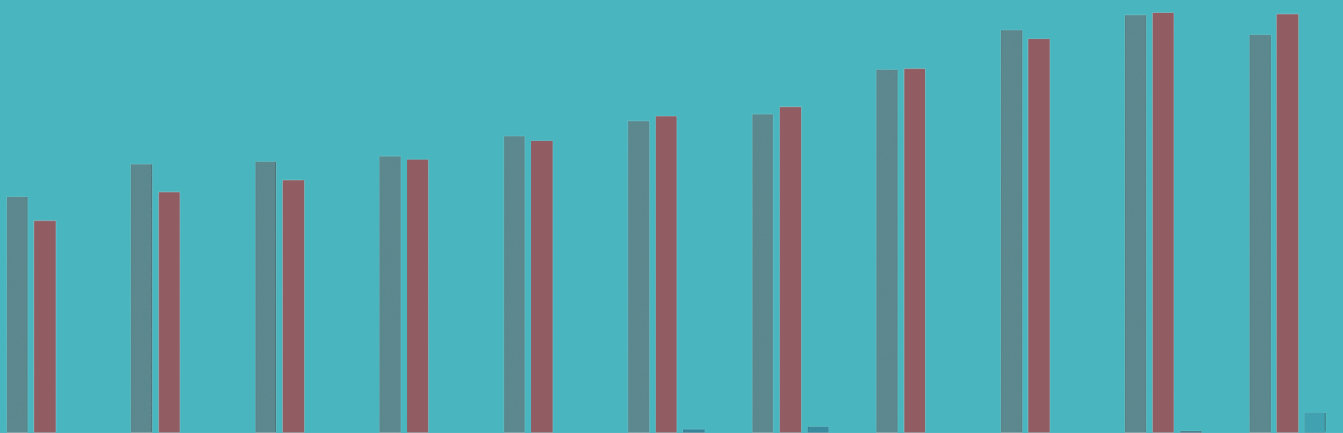
Po pierwsze, stylizowane fakty pokazują, że w przypadku dużego szoku popytowo-podażowego stabilizacja gospodarcza jest zawsze trudniejsza w krajach bez fiskalnego pola manewru, gdzie deficyt budżetowy i dług publiczny są już bardzo wysokie. Natomiast w krajach, w których sytuacja fiskalna jest początkowo zdrowa, gdzie deficyt budżetowy jest niewielki, a dług publiczny umiarkowany, ograniczenie rozległości kryzysu gospodarczego jest znacznie łatwiejsze. W 2020 roku państwa, w których wzrósł relatywny udział podatków pośrednich w dochodach budżetowych, wydawały się mniej dotknięte kryzysem COVID niż państwa, w których wzrósł relatywny udział podatków bezpośrednich⁸⁶.

⁸⁵ S. Menguy, *Fiscal Stimulus in the European Union to Stabilize the COVID Shock*, "Journal of Economic Integration", December 2022, Vol. 37, No. 4, pp. 559–588.

⁸⁶ Ibidem.

3. STABILNOŚĆ MAKROEKONOMICZNA Polski

0

3.1. ISTOTA STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ DLA BUDOWANIA TRWAŁEGO WZROSTU GOSPODARCZEGO

Stabilność makroekonomiczna jest jednym z najczęściej dyskutowanych zagadnień we współczesnej literaturze ekonomicznej zarówno polskiej⁸⁷, jak i zagranicznej⁸⁸. Jest pojęciem wieloznacznym i trudnym do precyzyjnego zdefiniowania, a jednocześnie stanowi podstawowe wyzwanie w budowaniu trwałego wzrostu pojedynczych gospodarek, a także Unii Europejskiej. Wyzwanie to dostrzegają organy wykonujące różne polityki państw, np. rządy czy banki centralne⁸⁹.

Najogólniej, stabilność makroekonomiczna jest utożsamiana z korzystną kombinacją warunkowań wewnętrznych, w tym sytuacji gospodarczej, w powiązaniu z sytuacją polityczną,

87 Wskazać trzeba przede wszystkim: H. Ćwikliński, *Wyzwania dla polityki makroekonomicznej na początku XXI wieku*, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2012; *Droga Polski do Roku 2025. Założenia długookresowej strategii w świetle studiów KP PAN*, Polska Akademia Nauk. Komitet Prognoz „Polska 2000 plus”, Warszawa 2005; J. Kaja, *Polityka gospodarcza. Wstęp do teorii*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014; G.W. Kołodko, *Kwadratura pięciokąta. Od załamania gospodarczego do trwałego wzrostu*, Poltext, Warszawa 1993; P. Kozłowski, M. Wojtysiak-Kotlarski, *Grzegorz W. Kołodko i ćwierćwiecze transformacji*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2014; *Koniunktura gospodarcza świata i Polski w latach 2015–2018*, Raporty, IBR, KiK, Warszawa 2017; J. Misala, *Stabilizacja makroekonomiczna w Polsce w okresie transformacji ze szczególnym uwzględnieniem deficytów bliźniaczych*, Politechnika Radomska, Radom 2007; *Raport Roczny 2021*, NBP, Warszawa 2022; *Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* Rada Ministrów, NBP, Warszawa 2017; *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce na tle procesów w gospodarce światowej w 2020 r.*, NBP, Warszawa 2021; *Wizja przyszłości Polski. Studia i analizy*, t. 1: *Spółeczeństwo, państwo*, PAN, Warszawa 2011; M. Szałański, T. Zalega, W. Zborowska, *Makroekonomiczna polityka stabilizacyjna. Ujęcie krótkookresowe. Symulacje komputerowe*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa 2019.

88 Na uwagę zasługują prace: B. Ames, W. Brown, S. Devarajans, A. Izquierdo, *Macroeconomic Policy and Poverty Reduction*. International Monetary Fund and the World Bank, 2001; Giok In Liem, *Interdependent Economy: From Political Economy to Spiritual Economy*, Legaia Books LLC, 2020; I.B.J. Pine, J.H. Gilmore, *The Experience Economy*, „Harvard Business Review Press”, 2011; J.E.T. Rogers, *Social Economy*, Hansebooks, 2017; P. Krugman, R. Wells, *Makroekonomia*, PWN, Warszawa 2020; P.A. Samuelson, W.D. Nordhaus, *Ekonomia*, WN PWN, Warszawa 2020; J.E. Stiglitz, *Ekonomia sektora publicznego*, WN PWN, Warszawa 2015; L. Walras, *Elements of Theoretical Economics*, Kindle Edition, Cambridge 2014.

89 Zagadnienie stabilności makroekonomicznej odgrywa kluczową rolę w dyskusji na temat kierunków działań na rzecz budowania dalszej integracji gospodarczej i walutowej w ramach Unii Gospodarczej i Walutowej – *Dokończenie budowy europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej*, Sprawozdanie opracowane przez Jean-Claude’a Junckera we współpracy z Donaldem Tuskiem, Jeroenem Dijsselbloemem, Mario Draghim i Martinem Schulzem, Komisja Europejska, 2015, a także uwzględniane jest w raportach ECB: G. Koester, D. Sondermann, *A euro area macroeconomic stabilisation function: assessing options in view of their redistribution and stabilisation properties*, No. 216, Europejski Bank Centralny 2018.

3. STABILNOŚĆ MAKROEKONOMICZNA POLSKI

społeczną czy demograficzną danego kraju. Istotna jest również sytuacja kraju na arenie międzynarodowej, zwłaszcza sfera wymiany handlowej z zagranicą. Korzyści wynikające ze stabilności makroekonomicznej są niezaprzeczalne⁹⁰. Stabilność makroekonomiczna likwiduje niepewność w działalności gospodarczej, zwiększa atrakcyjność inwestycyjną kraju, jak również zwiększa prawdopodobieństwo wzrostu aktywności gospodarczej w przyszłości, a także daje podstawy do budowania warunków umożliwiających zrównoważony i trwały wzrost gospodarczy⁹¹. Biorąc pod uwagę rolę i istotę stabilności dla wzrostu, można uznać ten korzystny stan jako pewnego rodzaju dobro publiczne, a tym samym jej brak jako potencjalnie wysoki koszt społeczny⁹². Istnieją dwa główne źródła niestabilności gospodarczej:

- wstrząsy egzogeniczne,
- niewłaściwa polityka.

Wstrząsy egzogeniczne (np. szoki związane z warunkami handlu, klęski żywiołowe, odwrócenie przepływów kapitałowych itp.) mogą wprowadzić gospodarkę w stan nierównowagi i wymagać działań kompensacyjnych. Na przykład wiele krajów o niskich dochodach ma wąską bazę eksportową, często skoncentrowaną na jednym lub dwóch kluczowych towarach. Wstrząsy światowych cen tych towarów mogą zatem mieć silny wpływ na dochody kraju. Jednak nawet zdywersyfikowane gospodarki są rutynowo narażone na egzogeniczne wstrząsy, chociaż, odzwierciedlając ich większą dywersyfikację, wstrząsy zwykle muszą być szczególnie duże lub długotrwałe, aby taką gospodarkę zdestabilizować. Alternatywnie, nierównowaga może być wywołana przez własne działania poprzez złe zarządzanie makroekonomiczne. Na przykład, zbyt luźna polityka fiskalna może zwiększać zagregowany popyt na towary i usługi, co wywiera presję na zewnętrzny bilans płatniczy kraju, a także na poziom cen krajowych. Czasami kryzysy gospodarcze są wynikiem zarówno wstrząsów zewnętrznych, jak i złego zarządzania⁹³. Niezależnie od źródła niestabilności spójność polityki na rzecz budowania warunków do stabilnego, antycyklicznego wzrostu gospodarczego ma istotne znaczenie. Polityka stabilizacji gospodarczej oznacza zatem przywracanie gospodarki do stanu równowagi wewnętrznej i zewnętrznej.

⁹⁰ H. Ćwikliński, *Wyzwania dla polityki makroekonomicznej na początku XXI wieku*, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2012.

⁹¹ J. Janecki, *Pomiar i ocena stabilności makroekonomicznej w Polsce*, „Folia Oeconomica, Acta Universitas Lodzensis” 2(328) 2017, s. 124.

⁹² Por. A. Alińska, K. Wasiak, *Czy stabilność systemu finansowego można uznać za dobro publiczne?*, „Studia Ekonomiczne. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach” nr 198, cz. 1, Katowice 2014, s. 14 i dalsze.

⁹³ B. Ames, W. Brown, S. Deverajan, A. Izquierdo, *Macroeconomic Policy and Poverty Reduction...*, s. 8.

3.2. CZYNNIKI POMIARU STANU STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ

Biorąc pod uwagę dostępne metody pomiaru stopnia stabilności finansowej, wymienić można w zasadzie dwie podstawowe. Są to po pierwsze rekomendacje dla poszczególnych krajów zaproponowane w raporcie The Alert Mechanism Report (AMR) przy Komisji Europejskiej. Druga metoda opiera się na modelu pięciokąta stabilizacji makroekonomicznej (PSM).

Wymienione metody prezentują odmienne podejście do diagnozy i opisu stanu stabilności makroekonomicznej. Należy zauważyć, że dodatkowym wyzwaniem dla budowania warunków do stabilności makroekonomicznej w przyszłości jest zdolność predykcyjna w kontekście rozwoju wydarzeń o charakterze makroekonomicznym. Oczywiście wszelkiego rodzaju przewidywania i antycypacje przyszłych zdarzeń obarczone są mniejszym lub większym ryzykiem niepowodzenia, aczkolwiek nie ma innych narzędzi mitygacji potencjalnych ryzyk w przyszłości. Dodatkowym wyzwaniem jest sytuacja, gdzie na skutek pandemii COVID-19, a później wojny w Ukrainie, w gospodarce doszło do gwałtownych i gruntownych zmian zmieniających fundamenty funkcjonowania, przesterowujące istniejące dotychczas mechanizmy, zmieniające funkcjonujące dotychczas równowagi i zależności. W takich warunkach diagnoza tych zmian jest konieczna, aby móc prowadzić analizy związane z tworzeniem scenariuszy przyszłego rozwoju.

Do pomiaru stabilności makroekonomicznej w budowanym modelu zaproponowano następujące sześć kategorii stabilności makroekonomicznej:

- dynamika wzrostu PKB,
- stopa bezrobocia,
- stopa inflacji,
- relacja deficytu budżetowego do produktu krajowego brutto,
- relacja salda obrotów bieżących w bilansie płatniczym do produktu krajowego brutto,
- bezpieczeństwo energetyczne / ogólny poziom cen energii.

O ile pierwsze pięć wymienionych czynników jest powszechnie stosowane w analizach stabilności, to w opinii autorów w warunkach obecnej sytuacji makroekonomicznej, jednym z kluczowych czynników decydującym o funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych stała się cena energii. Tym samym czynnik ten został uznany za istotny dla budowania modelu stabilności makroekonomicznej.

3.3. MODEL POKRYZYSOWEJ STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ

Do budowy predykcyjnego modelu w oparciu o zaproponowane sześć czynników stabilności makroekonomicznej zastosowano następujące technologie:

- *Data Mining* – analiza dużych zbiorów danych i wydobycie wiedzy poprzez selekcję danych mających związek z analizowanymi zjawiskami i procesami. Wyselekcjonowane dane są podstawą do stworzenia modeli predykcyjnych.
- *Machine learning (neuroal networks)* – zbudowanie i zoptymalizowanie parametrów strukturalnych modeli predykcyjnych.

Do stworzenia predykcyjnego modelu stabilności makroekonomicznej dla gospodarki w Polsce zastosowano następujące kroki:

- przeprowadzono analizę skupień, aby sklasyfikować stan stabilności wg czterech klas statystycznych (niska stabilność, średnia stabilność, wysoka stabilność, bardzo wysoka stabilność), w okresie 2003–2021;
- stworzono model metodą regresji logistycznej, która estymuje prawdopodobieństwo wystąpienia każdej z klas biorąc pod uwagę sześć czynników stabilności makroekonomicznej (dane wejściowe, Wykres 1);
- wyselekcjonowano czynniki, które umożliwiają predykcję poszczególnych kategorii stabilności makroekonomicznej (20 czynników, Tabela 1);
- stworzenie modelu predykcyjnego w postaci sieci neuronowej – blackbox, którego parametry strukturalne są zoptymalizowane metodą uczenia maszynowego;
- aplikacja prognoz poszczególnych czynników do zoptymalizowanego modelu stabilności makroekonomicznej – uzyskanie predykcji stabilności makroekonomicznej w okresie do marca 2024 (Wykres 2).

Aby wyselekcjonować czynniki predykcyjne dla czynników stabilności, dokonano analiz dużych zbiorów danych w celu zbadania siły i charakteru powiązań pomiędzy zmiennymi i wyselekcjonowanie zmiennych powiązanych z analizowanymi czynnikami stabilności makroekonomicznej. Ponieważ modele mają charakter predykcyjny, proces selekcji skupia się na wybraniu danych mających charakter wyprzedzający względem wskaźnika makro dla którego będzie budowany i zoptymalizowany model predykcyjny. Celem tego etapu było znalezienie informacji mogących

3.3. MODEL POKRYZYSOWEJ STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ

stanowiąc podstawę do wyciągania wniosków dotyczących przyszłego zachowania wskaźników makroekonomicznych wykorzystywanych do oceny stabilności makroekonomicznej.

Selekcja objęła ponad 100 mln szeregów czasowych zgromadzonych na platformie ExMetric. W jej wyniku uzyskuje się zbiór dwudziestu (Tabela 1) szeregów czasowych wykazujących wyprzedzenie względem wskaźnika makro dla którego będzie budowany model predykcyjny. Zbiór ten jest wykorzystywany w kolejnym etapie do zbudowania i zoptymalizowania modelu prognozującego wskaźniki makroekonomiczne.

Tabela 9. Lista indeksów szeregów czasowych, które umożliwiają predykcję czynniki stabilności makroekonomicznej

Lp.	Nazwa szeregu czasowego
1	Wynik (saldo) budżetu państwa (od początku roku do końca okresu), mln zł
2	Saldo obrotów towarowych handlu zagranicznego ogółem, mln zł
3	Produkt krajowy brutto (ceny stale), analogiczny okres roku poprzedniego=100
4	Produkt krajowy brutto (ceny bieżące), mln zł
5	Long-Term Government Bond Yields: 10-year: Main (Including Benchmark) for Poland
6	Stopa rejestrowanego bezrobocia ogółem (stan w końcu roku), %
7	Staging Cube, Poland, Harmonised unemployment rate (HUR), Total, % of labour force, Monthly
8	Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych, analogiczny okres roku poprzedniego=100
9	Staging Cube, Poland, Inflation (CPI), Total, Annual growth rate (%), Monthly
10	Deficyt/Nadwyżka sektora instytucji rządowych i samorządowych, mln zł
11	Deficyt/Nadwyżka sektora instytucji rządowych i samorządowych, % PKB
12	deficyt_budżetowy_od_1991_%PKB
13	deficyt_budżetowy_od_1991
14	Wynik (saldo) budżetu państwa (od początku roku do końca okresu)/Produkt krajowy brutto (ceny bieżące) [%]
15	Saldo obrotów towarowych handlu zagranicznego ogółem/Produkt krajowy brutto (ceny bieżące) [%]
16	TGEgasDA kurs usw [PLN/MWh]
17	POLAND HARD COAL PSCMI 1/T usw [PLN/T]
18	MIX POLAND OZE All usw [%]
19	TGeBase, kurs usw [PLN/MWh]
20	Koszty zmienne wytwarzania energii w Polsce przy bieżącym miesie usw [PLN/MWh]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych ExMetric.

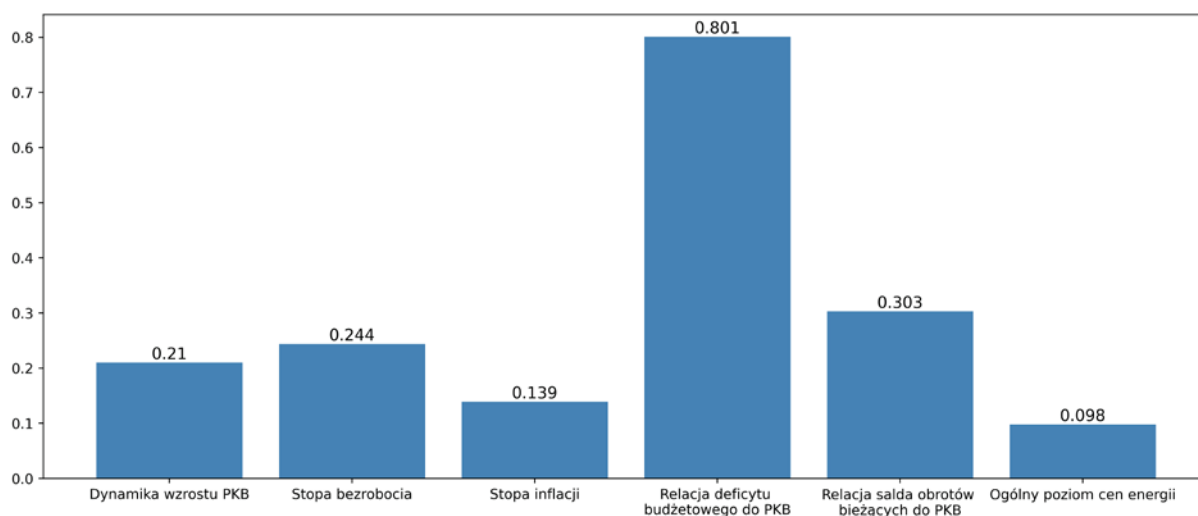
Odnosząc się do pomiaru stabilności makroekonomicznej, należy zwrócić uwagę, na ile proponowana metodologia uwzględnia dane historyczne, bieżące oraz prognozy makroekonomiczne. Innymi słowy, w jakim stopniu jest możliwe zauważenie zmian zagrażających stabilności makroekonomicznej lub ewentualnie pojawiających się oznak jej poprawy. Cenna zatem może być

3. STABILNOŚĆ MAKROEKONOMICZNA POLSKI

identyfikacja sposobu zmieniania się stabilności makroekonomicznej w czasie i jak może ona wyglądać w przyszłości⁹⁴. W tym kontekście zostały stworzone dwa modele – jeden, nauczony na danych z okresu 03.2003–01.2021 oraz drugi, nauczony na danych z okresu 02.2005–02.2023. Celem takiego działania było sprawdzenie, czy dane z ostatnich dwóch lat będą mieć znaczący wpływ na rolę poszczególnych kryteriów w osiągnięciu stabilności makroekonomicznej.

Otrzymano następujący wynik wag dla sześciu kategorii stabilności makroekonomicznej w modelu uczonego na danych z okresu 03.2003–01.2021.

Wykres 46. Ilościowa rola poszczególnych kryteriów w osiągnięciu stabilności makroekonomicznej uczonego na danych do 2021 roku

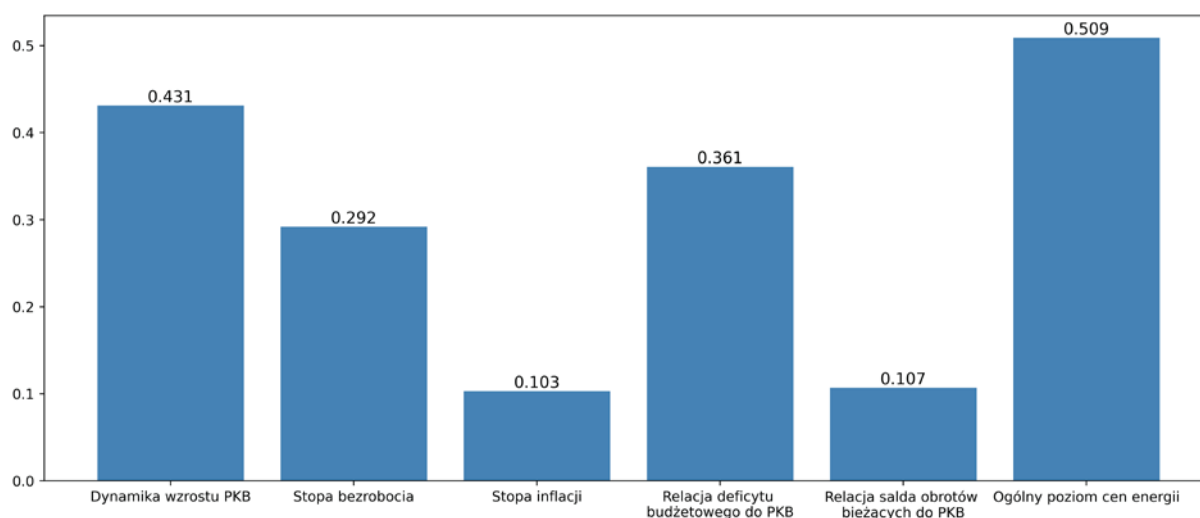
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ExMetric.

Następnie wykonany został model predykcyjny dla stabilności makroekonomicznej zbudowany metodą regresji logistycznej. Do uzyskania prognoz wykorzystane zostały predykcje wskaźników makroekonomicznych użytych do oceny stabilności makroekonomicznej na okres do 03.2024. Model został nauczony na danych z okresu 02.2005–02.2023.

94 J. Janecki, *Pomiar i ocena stabilności makroekonomicznej w Polsce...*, s. 125.

3.3. MODEL POKRYZYSOWEJ STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ

Wykres 47. Ilościowa rola poszczególnych kryteriów w osiągnięciu stabilności makroekonomicznej uczony z uwzględnieniem danych po 2021 roku

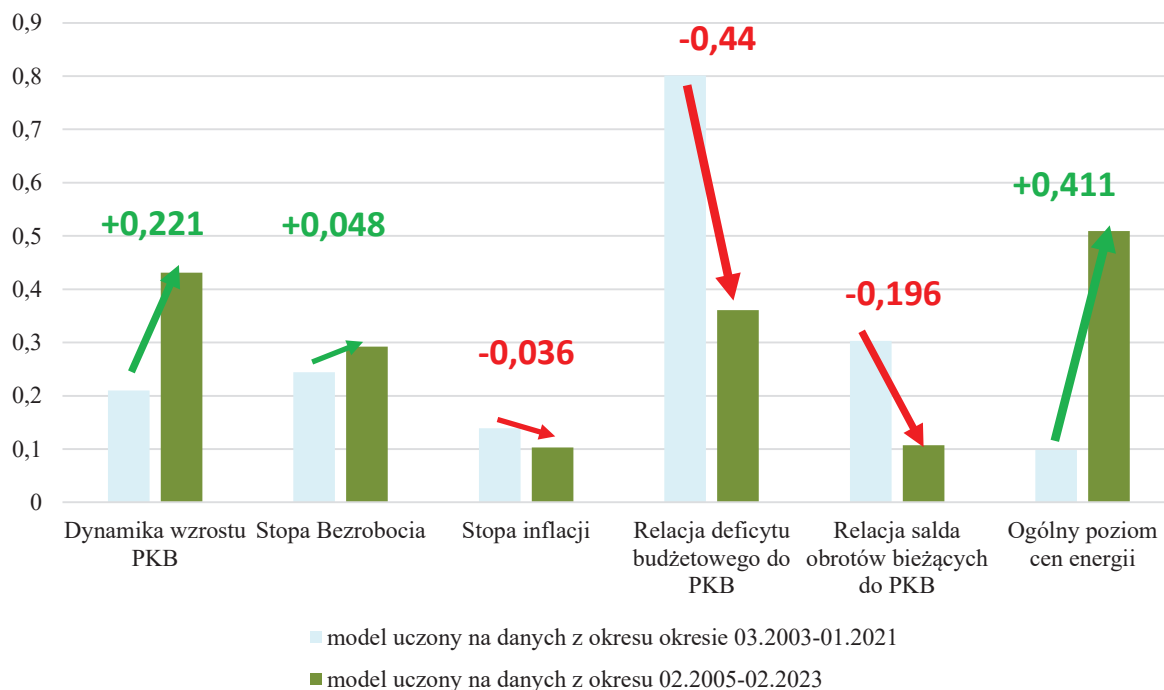

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EkMetric.

Porównując wartości uzyskane po uwzględnieniu danych z okresu kryzysu pandemii i wojny na Ukrainie wagi dla poszczególnych kategorii stabilności makroekonomicznej zmieniły się znacznie. Przede wszystkim, według szacowań, najistotniejszą kategorią dla stabilności makroekonomicznej do 2021 roku była relacja deficytu budżetowego do PKB (0,801). Kolejne kategorie to relacja salda obrotów bieżących do PKB (0,303), stopa bezrobocia (0,244), dynamika wzrostu PKB (0,21), stopa inflacji (0,139) i ogólny poziom cen energii (0,098). Wystąpienie pandemii zapoczątkowało wiele fundamentalnych zmian o charakterze systemowym wpływających na funkcjonowanie gospodarki, co zostało również odzwierciedlone w charakterystyce modelu uczącego się na danych po 2021 roku. Uaktualniona wersja modelu wskazuje na następującą istotność: ogólny poziom cen energii (0,509), dynamika wzrostu PKB (0,431), relacja deficytu budżetowego do PKB (0,361), stopa bezrobocia (0,292), relacja salda obrotów bieżących do PKB (0,107) i stopa inflacji (0,139).

3. STABILNOŚĆ MAKROEKONOMICZNA POLSKI

Wykres 48. Zestawienie dynamiki zmian poziomów istotności czynników stabilności makroekonomicznej w modelach uczących się na różnych okresach danych

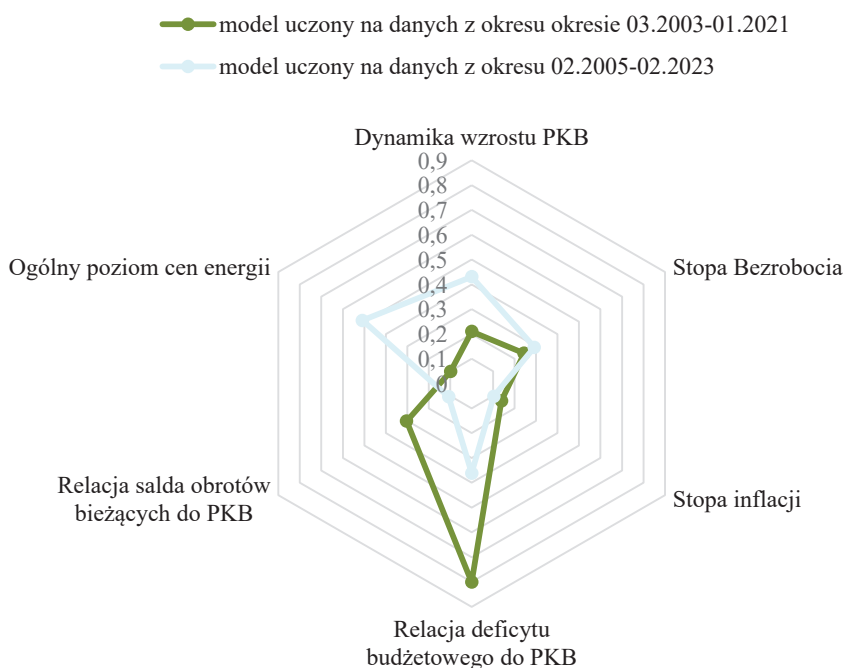

Źródło: Opracowanie własne.

Najistotniejsze zmiany po nauczeniu się modelu w oparciu o dane z okresu pandemii i później, to bardzo istotny wzrost wagi dla poziomu cen energii. Jest to kategoria najbardziej istotna dla stabilności makroekonomicznej w nowym modelu. Tym samym niski poziom istotności dla stopy inflacji w tym modelu może świadczyć o tym, że część danych, które dotyczyły stopy inflacji, zostały sklasyfikowane przez model w ramach ogólnego poziomu cen energii, co jest uzasadnione, jako że zmiany ceny energii mają skutki o charakterze inflacyjnym lub deflacyjnym. Gdyby zestawili obie kategorie w modelu 1 i 2, to w pierwszym suma istotności dla inflacji i ogólnego poziomu cen energii wynosi 0,237, w drugim 0,612. Zmiany zapewne wynikają z roli cen energii na wzrost poziomu cen w okresie po 2021 roku. Kolejną istotną zmianą jest spadek istotności relacji deficytu budżetowego na rzecz wzrostu istotności dynamiki wzrostu PKB. Może to wynikać ze zmian w relacji handlowej a także tendencji do spowolnienia gospodarczego.

3.3. MODEL POKRYZYSOWEJ STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ

Wykres 49. Mapa poziomów istotności czynników stabilności makroekonomicznej w modelach uczących się na różnych okresach danych

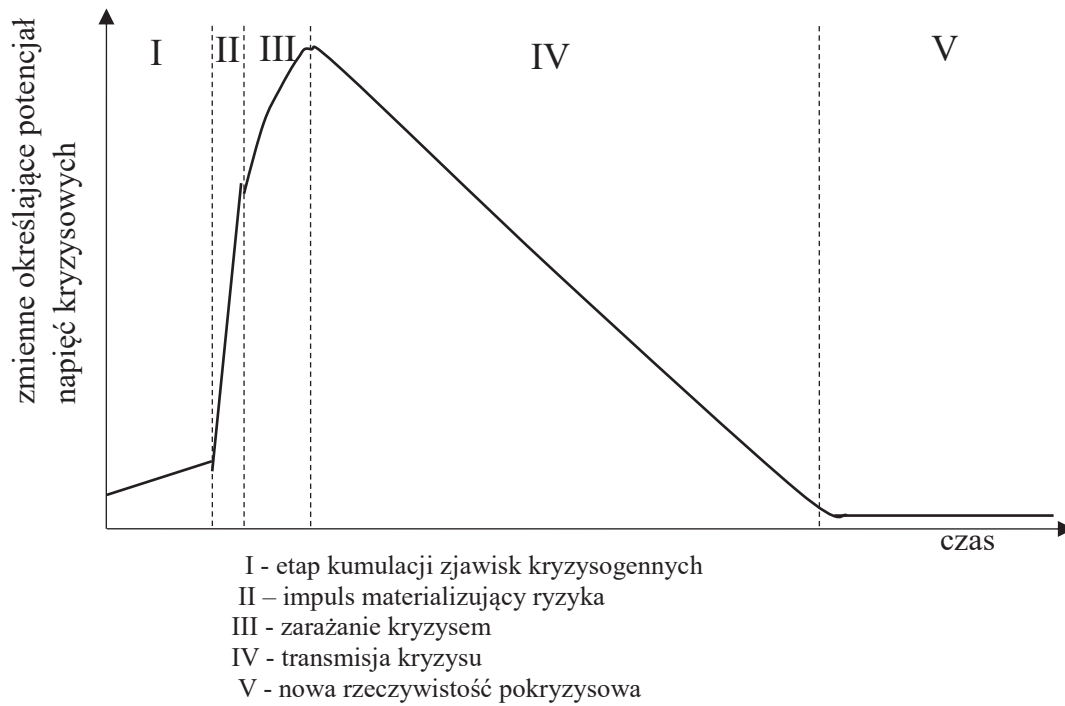

Źródło: Opracowanie własne.

Traktując wagi istotności czynników stabilności makroekonomicznej jako pewnego rodzaju współczynniki określające paradygmat funkcjonowania gospodarki Polski przed okresem granicznym, tzn. przed 2021 rokiem, i z uwzględnieniem danych po 2021 roku, należy zauważyć, że wszelkiego rodzaju interpretacje zdarzeń teraźniejszych i przyszłych powinny być zaktualizowane do uwspółcześnionych parametrów. Wskazane zmiany wpisują się w model cyklu życia kryzysu⁹⁵, gdzie kumulacja zjawisk kryzysogennych zmaterializowała się poprzez wybuch pandemii COVID-19. Ponadto zawirowania pogłębione zostały przez agresję Rosji na Ukrainę. Skutkiem są fundamentalne zmiany w funkcjonowaniu gospodarek, a także zmiany regulacyjne wprowadzające świat w nową epokę pokryzysową, gdzie realia prowadzenia działalności gospodarczej są nowe, inne, wymagające dostosowania zarówno strategii działania, prowadzonej polityki gospodarczej, jak i dokonywanych analiz w oparciu o uaktualnione parametry.

95 P. Komorowski, *Przebieg kryzysu gospodarczego w wymiarze cyklu życia*, [w:] *Wiedza i bogactwo narodów, Kapitał ludzki, globalizacja i regulacja w skali światowej*, red. R. Bartkowiak, P. Wachowiak, OW SGH, Warszawa 2013.

Wykres 50. Etapy cyklu życia kryzysu

Źródło: Opracowania własne.

3.4. REZULTATY ESTYMACJI STABILNOŚCI MAKROEKONOMICZNEJ W OPARCIU O MODEL PREDYKCYJNY

W celu uzyskania wyników estymujących wartości przyszłe w uaktualnionym modelu stabilności makroekonomicznej, do uzyskanego modelu podstawiono wartości otrzymane z cząstkowych modeli predykcyjnych dla otrzymanych dwudziestu czynników mających największy wpływ na kategorie stabilności ekonomicznej. Zgodnie z obliczeniami, Tabela 2 przedstawia uzyskaną predykcję dla stabilności makroekonomicznej do końca 2024 roku.

Tabela 10. Predykcja stabilności makroekonomicznej w okresie 03.2023–03.2024 (1– bardzo mała, 2 – mała, 3 – średnia, wysoka)

miesiąc	(1-4)	Stopień stabilności
mar.23	4	wysoka stabilność
kwi.23	4	wysoka stabilność
maj.23	4	wysoka stabilność
cze.23	4	wysoka stabilność
lip.23	4	wysoka stabilność
sie.23	4	wysoka stabilność
wrz.23	2	mała stabilność
paź.23	2	mała stabilność
lis.23	2	mała stabilność
gru.23	4	wysoka stabilność
sty.24	4	wysoka stabilność
lut.24	4	wysoka stabilność
mar.24	4	wysoka stabilność

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ExMetrix.

3. STABILNOŚĆ MAKROEKONOMICZNA POLSKI

Uzyskana predykcja wskazuje na wysoką stabilność w miesiącach marzec–sierpień 2023. Kolejne 3 miesiące to spadek stabilności do kategorii 2, czyli małej stabilności. Wynik ten może wynikać przede wszystkim z predykcji pogorszenia się salda obrotów handlu zagranicznego w stosunku do PKB, a także być związane z okresem przygotowawczym do zimy. W okresie od grudnia do marca 2024 roku model przewiduje czwartą kategorię czyli wysoką stabilność makroekonomiczną.

Nowoczesne technologie, jak *data mining* czy *machine learning*, dają niedostępne wcześniej możliwości działań w zakresie eksploracji dostępnych danych na rzecz tworzenia modeli predykcyjnych i zwiększania skuteczności dokonywanych przewidywań. Zaprezentowany model został zbudowany z perspektywą predykcji 12 miesięcy. Oczywiście można tę perspektywę wydłużyć, ale kosztem wzrostu ryzyka niepowodzenia.

Należy zauważyć, że w kontekście zaproponowanych 6 czynników kształtujących stabilność makroekonomiczną modele uczące się na danych z innych okresów zaprezentowały znacznie różniące się wagi dla poszczególnych czynników. Świadczy to o gruntownych zmianach w funkcjonowaniu gospodarki mające miejsce w okresie pandemii COVID-19 i wojny na Ukrainie. Szczególnie należy tu wskazać na wzrost istotności cen energii nad innymi czynnikami stabilności.

W kontekście predykcji na okres do marca 2024 roku model wskazuje w większości wysoką stabilność makroekonomiczną, za wyjątkiem miesięcy marca–sierpnia, kiedy to przewidywane jest przede wszystkim pogorszenie się salda obrotów handlu zagranicznego w stosunku do PKB, a także związane z okresem przygotowawczym do sezonu zimowego.

4. DYPLOMACJA O POLSKIEJ GOSPODARCE I HANDLU

4.1. CYPR (AMBASADOR REPUBLIKI CYPRYJSKIEJ W POLSCE J.E PETROS T. NACOUZIS)

„Polska gospodarka od 20 lat stabilnie się rozwija i nie została dotknięta żadną globalną recesją. W tym celu dokonano jej dywersyfikacji, tak aby zminimalizować wstrząsy, które okresowo mogą wystąpić z powodu różnych czynników zewnętrznych. W rezultacie, przez lata zbudowano solidne podstawy ekonomiczne napędzane przez wzrost eksportu, przyciąganie bezpośrednich inwestycji zagranicznych dzięki tworzeniu specjalnych stref ekonomicznych oraz prywatną konsumpcję. Jednakże nowe wyzwania globalne, takie jak wojna w Ukrainie, zakłócenie głównych szlaków i połączeń handlowych, wzrost cen energii oraz pandemia miały nieunikniony wpływ na polską gospodarkę.

Szanse/mocne strony

Dynamiczna gospodarka rynkowa w Polsce okazała się odporna dzięki znacznej konsumpcji krajowej i silnym sektorom takim, jak sektor rolniczy, produkcyjny i finansowy. Sukces polskiej gospodarki był jak dotąd możliwy dzięki silnemu eksportowi, wykwalifikowanej sile roboczej, bezpośrednim inwestycjom zagranicznym i niskim kosztom pracy. Jednocześnie Polska powinna podjąć działania dodatkowe, takie jak zwiększenie wykorzystania środków z Funduszu Spójności UE, zainicjowanie wejścia do Europejskiej Unii Monetarnej, przyciągnięcie nowych inwestorów oraz kontynuowanie realizacji dużych projektów infrastrukturalnych. Te dodatkowe działania mogłyby silnie zabezpieczyć i zwiększyć tempo wzrostu gospodarczego. Ponadto, ze względu na wojnę w Ukrainie, Polska może stanowić bardziej bezpieczne środowisko gospodarcze dla zagranicznych przedsiębiorstw chcących przenieść swoją działalność.

Zagrożenia/wyzwania

Należy zauważyć, że wysokie stopy procentowe, wzrost cen żywności i energii, regionalne dysproporcje oraz utrzymująca się wysoka inflacja stanowią wyzwania dla polskiej gospodarki. Według danych ekonomicznych, w 2023 roku prognozuje się spowolnienie polskiej gospodarki przy zwiększonej niepewności. Należy przy tym zaznaczyć, że eskalacja obecnej wojny może zwiększyć niepewność, potęgując inflację.

4. DYPLOMACJA O POLSKIEJ GOSPODARCE I HANDLU

Podsumowując, Polska powinna skupić się na przyciąganiu większej ilości inwestycji, zwłaszcza w zielone technologie, a także powinna wykorzystać wszystkie możliwości, jak wskazano wyżej, w celu złagodzenia skutków wojny w Ukrainie”.

***Ambasador Republiki Cypryjskiej w Polsce J.E Petros T. Nacouzis,
Warszawa 11 maja 2023 r.***

4.2. WĘGRY (AMBASADOR WĘGIER W POLSCE, J.E. ORSOLYA ZSUZSANNA KOVÁCS)

„Ostatnie 30 lat polskiej gospodarki to historia prawdziwego sukcesu w regionie Europy Środkowej. Zbudowano dobrze zdywersyfikowaną, elastyczną gospodarkę, która nie jest szczególnie otwarta, więc jest najmniej narażona na czynniki zewnętrzne spośród krajów V4. Tak też pozostało do czasów obecnych – import oraz eksport Polski to średnio około 52,5% polskiego PKB. W przypadku Węgier wskaźnik ten wynosi 78,5%.

Oczekuje się, że polska gospodarka wzrośnie w tym roku zaledwie o 0,5%, a inflacja w tym roku utrzyma się na poziomie ok. 13%. Zagrożenia związane z wojną, wspomniany wysoki poziom inflacji oraz opóźnienia napływu środków unijnych odbijają się na, i tak odpornej na kryzysy, polskiej gospodarce. Jednym z czynników mających wpływ na obecny stan jest fakt, że większy odsetek polskich firm z rodzimym kapitałem przetrwał lata po zmianie systemu, aniżeli w przypadku firm węgierskich. Udział polskiej własności w majątku przedsiębiorstw pozostaje nadal na wysokim poziomie wśród podmiotów działających w wielu kluczowych sektorach rynku, między innymi w handlu detalicznym. Wynika to z faktu, że polska gospodarka już wcześniej udowodniła, jak wysoce odporna jest na kryzys ogólnoswiatowy, doświadczając w tym czasie bezprecedensowego wzrostu gospodarczego. Zbudowano dobrze prosperujący, stabilny przemysł rolno-spożywczy, prężny przemysł lekki i włókienniczy. Polska jest również ważnym ośrodkiem przemysłu motoryzacyjnego, przez kraj przechodzą główne arterie światowego handlu, między innymi Jedwabny Szlak z Chin. Ponadto rośnie wartość dodana w produkcji, a polska gospodarka przesuwa się w górę w rankingu konkurencyjności.

W regionie Europy Środkowo-Wschodniej dynamicznie rozwijająca się polska gospodarka jest liczącym się partnerem handlowym Węgier oraz dla węgierskich firm. Z punktu widzenia Węgier, Polska jest rynkiem perspektywnym. Bliskość geograficzna kraju, jego duży rynek zbytu i solidna gospodarka sprawiają, że Polska jest przewidywalnym partnerem w stosunkach gospodarczych i handlowych w regionie. Duży rynek wewnętrzny kraju, szybkie nadrabianie zaległości, rosnąca klasa średnia i stabilne środowisko biznesowe stanowią doskonałą podstawę rozwoju dwustronnych stosunków gospodarczych i handlowych. Nasze stosunki handlowe, funkcjonujące w ramach jednolitego europejskiego rynku wewnętrznego, są w coraz mniejszym

4. DYPLMACJA O POLSKIEJ GOSPODARCE I HANDLU

stopniu obciążone wymogami administracyjnymi, co daje dalsze możliwości rozwoju stosunków, które są coraz częściej eksplorowane przez przedsiębiorców.

Pomimo opóźnienia w finansowaniu ze środków UE, podstawy makroekonomiczne Polski są solidne. Deficyt budżetowy nie jest nadmierny, dług publiczny jest na tyle niski, że umożliwia zaciąganie kredytów w razie potrzeby, a rating zadłużenia Polski jest korzystny. Największe agencje ratingowe chwalą Polskę za niski dług publiczny i stabilny wzrost gospodarczy. Zwracają jednak uwagę na dość niski poziom PKB na mieszkańca. W zeszłym roku deficyt na rachunku bieżącym, obecnie ma już znaczącą nadwyżkę. Poczucie bezpieczeństwa Polaków wynika z faktu, że ich gospodarka jest mniej otwarta w porównaniu z resztą regionu. Tym samym są mniej narażeni na negatywne zjawiska zewnętrzne. Względna niezależność energetyczna poprawia perspektywy kraju. Własne zasoby węgla dają znaczne pole manewru, a porty morskie pozwalają na dywersyfikację źródeł zaopatrzenia.

Podobnie jak w innych krajach Europy Środkowej, czynnikiem niosącym ryzyko jest przyszły kształt produkcji przemysłowej, sektora budowlanego oraz usługowego. Branże te mogą poważnie ucierpieć wskutek kryzysu energetycznego i ewentualnie wskutek braku środków na utrzymanie i przetrwanie.

Jeżeli nie pojawią się nagle czynniki nieprzewidywalne, spadek wzrostu gospodarczego Polski będzie nieznaczny oraz nie będzie to trend stałego. Prognozy gospodarcze nie przewidują głębokiej recesji. Polska inflacja nie jest tak wysoka, jak w innych krajach naszego regionu i będzie dalej spadać. Kwestie dotyczące polityki pieniężnej dają możliwość manewru, gdyż podstawowa stopa procentowa kształtuje się od miesięcy na poziomie 6,5%, która według prognoz Narodowego Banku Polskiego może pozostać do końca roku bez zmian. Wydaje się, że w ciągu dwóch lat Polska powinna przetrwać większość „szoków makroekonomicznych” związanych z wojną w Ukrainie. To efekt zdywersyfikowanego modelu gospodarczego, elastycznego rynku pracy, wykształconej siły roboczej, ale też członkostwa Polski w NATO i UE oraz zabezpieczenia dostaw energii mimo ograniczenia importu z Rosji”.

***Ambasador Węgier w Polsce, J.E. Orsolya Zsuzsanna Kovács,
9 maj 2023 r.***

BIBLIOGRAFIA

1. Afzal M., Riedel B., Sachs N., *The United States, China, And The “New Non-Aligned” Countries*, *Global China*, Policy Brief, February 2023.
2. *Agriculture in Ukraine*: Overview DLF.
3. Alińska A., Wasiak K., *Czy stabilność systemu finansowego można uznać za dobro publiczne?*, „Studia Ekonomiczne, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach”, nr 198, cz. 1, Katowice 2014.
4. Amanor-Boadu V., *Empirical evidence for the “Great Resignation”*, Empirical evidence for the “Great Resignation” : Monthly Labor Review: U.S. Bureau of Labor Statistics (bls.gov) [dostęp: 5.06.2023].
5. Ames B., Brown W., Deverajan S., Izquierdo A., *Macroeconomic Policy and Poverty Reduction*, International Monetary Fund and the World Bank, August 2001.
6. Angrist N., Koujianou Goldberg P., Jolliffe D., *Why Is Growth in Developing Countries So Hard to Measure?*, “The Journal of Economic Perspectives”, Summer 2021, Vol. 35, No. 3.
7. Barklie G., *China’s FDI decline: Why are foreign companies decreasing their dependency on Asian giant?*, Investment Monitor, <https://www.investmentmonitor.ai/insights/chinas-fdi-decline-foreign-companies-covid-geopolitics/>.
8. Binder C., Kamdar R., *Expected and Realized Inflation in Historical Perspective* “The Journal of Economic Perspectives”, Summer 2022, Vol. 36, No. 3.
9. Bloomberg, *World Economy Is Headed for a Recession in 2023*, Researcher Says, December 2022, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-26/world-economy-is-headed-for-a-recession-in-2023-researcher-says>.
10. Brands H., Feaver P.D., *What are America’s alliances good for? Reevaluating Diplomati & Military Power*, “Parameters” 47(2) 2017.
11. Center for Preventive Action, *Territorial Disputes in the South China Sea*, Council on Foreign Relations Global Conflict Tracker, 2021.
12. CEPR, *Russia’s invasion of Ukraine has led to higher inflation expectations of individuals in Germany*, April 2022, <https://new.cepr.org/voxeu/columns/russias-invasion-ukraine-has-led-higher-inflationexpectations-individuals-germany>.
13. CNBC, *Goldman Sachs says oil prices could be higher for much longer*, October 2021, <https://www.cnbc.com/2021/10/14/goldman-sees-sustained-high-prices-for-oil-in-the-coming-year.html>.
14. Charap S., Massicot D., Priebe M., Demus A., Reach C., Stalczyński M., Han E., Davis L.E., *Russian Grand Strategy: Rhetoric and Reality*, Santa Monica, Ca: RAND Corporation, RR-4238-A, 2021.
15. Cochrane J.H., *Fiscal Histories* “The Journal of Economic Perspectives” 2022, Vol. 36, No. 4.
16. Cordesman A.H., P. Cormarie, *Creating a New Energy Strategy for a Post Ukraine War World*, CSIS, August 2022.

BIBLIOGRAFIA

17. *Czy złote lata mijają? Wyzwania dla polskiej gospodarki na najbliższe lata*, <https://obserwatorgospodarczy.pl/2022/03/30/czy-zlote-lata-mijaja-wyzwania-dla-polskiej-gospodarki-na-najblizsze-lata-raport-og/>.
18. Ćwikliński H., *Wyzwania dla polityki makroekonomicznej na początku XXI wieku*, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2012.
19. Das K.N., Devjyot Ghoshal, *Ukraine war but business as usual with Russia*, Reuters, September 28.
20. Deni J.R., Alden Ch., Brattberg E., Cliff R., Duckenfield M., R. Ellis R.E, Nelson N., Speranza L., China, Europe, and Pandemic Recession: Beijing's Investments and Transatlantic Security, US Army War College Press, 2022.
21. Denmark A.M., *Trends of the Times: Foundations of Beijing's View on Competition with the United States*, [w:] *US Versus China: Promoting "Constructive Competition" to Avoid "Destructive Competition"*, eds. R. Elder, N. Peterson, B. Bragg, Washington, D.C., Strategic Multilayer Assessment, U.S. Department of Defense, May 2021.
22. Diehl P., Goertz G., *War and Peace in International Rivalry*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 2000.
23. Dynamiczny Indeks Konsumpcji, <http://www.indekskonsumpcji.pl/>.
24. *Europejczycy porażeni galopującymi cenami energii*, <https://energia.rp.pl/ceny-energii/art36763851-europejczycy-porazeni-galopujacymi-cenami-energii>.
25. Fundacja Forum Energii, Miesięcznik: Dane o energetyce, <https://www.forum-energii.eu/pl/dane-o-energetyce/miesiecznik>.
26. Garcia P., "Annals of Economics and Statistic", March 2022, No. 145, pp. 5–28.
27. Gilpin R., *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, New York 1983.
28. Glaser Ch.L., *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2010.
29. *Global Economic Outlook*, The Conference Board, <https://www.conference-board.org/topics/global-economic-outlook>.
30. *Global Low-Carbon Energy Technology Investment Surges Past \$1 Trillion for the First Time*, Bloomberg NEF, January 26, 2023, <https://about.bnef.com/blog/global-low-carbon-energy-technology-investment-surges-past-1-trillion-for-the-first-time/>.
31. Goldin I., *The World after Coronavirus*, "Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development", SUMMER 2021, No. 19: *Building Forward Better: After the Rain*, pp. 46–63.
32. Ha L., *Labour market tightness likely to continue, despite potential increase in unemployment*, Economies in 2023: Key Trends to Watch, Euromonitor International, 01.05.2023.
33. Heath T.R., *The "Holistic Security Concept": The Securitization of Policy and Increasing Risk of Militarized Crisis*, RAND Corporation, June 27, 2015.
34. Henig D., Knight D. M., *Polycrisis: Prompts for an emerging worldview*, "Anthropology Today", 1 April 2023, Vol. 39, nr 2, <https://doi.org/10.1111/1467-8322.1279>.
35. Hirsch R., *W polskich sklepach tego nie widać, ale żywność na świecie potaniała w ciągu ostatniego roku o ponad 20%*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/wielkie-zmiany-w-e-receptach-i-teleporadach-ciebie-takze-dotkna/pk959qj>.
36. Hofer M., *A new economic reality shaped by geopolitical tensions, high inflation and rising interest rates*, Economies in 2023: Key Trends to Watch, Euromonitor International, 01.05.2023.
37. Homer-Dixon, T. et al., *A call for an international research program on the risk of a global polycrisis*. Technical paper 2022-2, version number 2.0. Cascade Institute, <https://cascadeinstitute.org/wp-content/uploads/2022/03/ACall-for-an-international-research-program-on-the-risk-of-a-global-polycrisis-v2.0.pdf>.
38. International Monetary Fund, *World Economic Outlook*, October 2022, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022>.
39. Janecki J., *Pomiar i ocena stabilności makroekonomicznej w Polsce*, Folia Oeconomica, Acta Universitas Lodzensis, 2(328) 2017.
40. Jervis R., *Cooperation Under the Security Dilemma*, World Politics, Vol. 30, No. 2, 1978;
41. Komorowski P., *Przebieg kryzysu gospodarczego w wymiarze cyklu życia*, [w:] *Wiedza i bogactwo narodów, Kapitał ludzki, globalizacja i regulacja w skali światowej*, red. R. Bartkowiak, P. Wachowiak, OW SGH, Warszawa 2013.

BIBLIOGRAFIA

42. Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 13 stycznia 2023 r. w sprawie średniorocznego wskaźnika cen konsumpcyjnych nośników energii w 2022 r.
43. Krajowa Izba Gospodarcza, Wyniki przemysłu w styczniu 2023, <https://kig.pl/wyniki-przemyslu-w-styczniu-2023-nizsze-od-prognoz-kig-i-oczekiwan-rynkowych/>.
44. Lague D., *Special Report: China's Military Hawks Take the Offensive*, Reuters, January 16, 2013.
45. Libman A., *A New Economic Cold War?*, "Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development", SUMMER 2022, No. 21.
46. Lungu A., *The U.S.-China Clash Is About Ideology After All*, "Foreign Policy", April 6, 2021.
47. Mazarr M.J., *Understanding Competition Great Power Rivalry in a Changing International Order—Concepts and Theories*, RAND Corporation (2022).
48. Mazarr M.J., *The Essence of the Strategic Competition with China*, PRISM, Vol. 9, No. 1, October 2020a.
49. Mazarr M.J., Blake J., Casey A., McDonald T., Pezard S., Spirtas M., *Understanding the Emerging Era of International Competition: Theoretical and Historical Perspectives*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, RR-2726-AF, 2018.
50. Mearsheimer J., *The Causes and Consequences of the Ukraine War*, "Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development," SUMMER 2022, No. 21.
51. Menguy S., *Fiscal Stimulus in the European Union to Stabilize the COVID Shock*, "Journal of Economic Integration", December 2022, Vol. 37, No. 4.
52. Munich Re's Economic Outlook 2023: High inflation and geopolitics to shape the global economy in 2023, <https://www.munichre.com/landingpage/en/economic-outlook-2023.html>.
53. Narodowy Bank Polski, Projekcja inflacji i PKB – marzec 2023, <https://nbp.pl/projekcja-inflacji-i-pkb-marzec-2023/>.
54. Neely C.J., *Inflation and the Real Value of Debt: A Double-edged Sword*, Federal Reserve Bank of St. Louis, August 1, 2022.
55. O'Connor T., Donovan S., *With World's Eyes on Beijing, Here's How China Ranks Relations Across Globe*, "Newsweek", 2/16/2022, <https://www.newsweek.com/worlds-eyes-beijing-heres-how-china-ranks-relations-across-globe-1679183>.
56. OECD Economic Outlook, Vol. 2022, Issue 2: Preliminary Version © OECD 2022.
57. OECD, *The supply of critical raw materials endangered by Russia's war on Ukraine*, August 2022, <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-supply-of-critical-raw-materials-endangered-by-russia-s-war-on-ukraine-e01ac7be/>.
58. Oksińska B., *Wydobycie z polskich kopalń mocno spadło. Czy powtórzy się kryzys węglowy?*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/czy-zabraknie-wegla-w-tym-roku-jakie-beda-ceny-wegla-branza-wyjasnia/xmdbqtt>.
59. Overholt W.H., PRISM, 2021, Vol. 9, No. 2 (2021).
60. Parlament Europejski, *Zielony Ład: klucz do neutralnej klimatycznie i zrównowazonej UE*, https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20200618STO81513/zielony-lad-klucz-do-neutralnej-klimatycznie-i-zrownowazonej-ue?&at_campaign=20234-Green&at_medium=Google_Ads&at_platform=-Search&at_creation=RSA&at_goal=TR_G&at_audience=zielony%20%C5%82ad&at_topic=Green_Deal&at_location=PO&gclid=CjwKCAjw9pGjBhB-EiwAa5jl3E4ByOJa4cxCy99Ni24CUOXj26jW3lrWOZv-5SAcX2Z1ITkgrYyifXxoC4QAQAvD_BwE.
61. PKEE: 600 miliardów złotych w 7 lat – transformacja energetyczna w Polsce wymaga gigantycznych nakładów, Serwis Samorządowy PAP, <https://samorzad.pap.pl/kategoria/materialy-partnerskie/pkee-600-miliardow-zlotych-w-7-lat-transformacja-energetyczna-w>.
62. Polska Wieś i Rolnictwo 2022, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
63. *Polska w potrzasku zakładnikiem energii węglowej? Wyjątkowo wysoki import energii elektrycznej*, <https://globenergia.pl/polska-w-potrzasku-zakladnikiem-energetyki-weglowej-wyjatkowo-wysoki-import-energii/>.
64. *Polska w światowych łańcuchach dostaw. Szanse globalne a ryzyka lokalne*, Raport ING Banku Polskiego i Europejskiego Kongresu Gospodarczego, kwiecień 2023.
65. *Polska w Zielonym Ładzie – korzyści, możliwości i ocena SWOT*, Kancelaria Senatu, Biuro analiz, dokumentacji i korespondencji.

BIBLIOGRAFIA

66. Prezentacja Raportu „Polska wieś 2022. Raport o stanie wsi”, notatka prasowa, <https://www.fdpa.org.pl/prezentacja-raportu-polska-wies-2022-raport-o-stanie-wsi-notatka-prasowa>.
67. Razvadauskas F., *Urban consumer spending to be curbed by inflation and cost of living crisis*, Economies in 2023: Key Trends to Watch, Euromonitor International, 01.05.2023.
68. Remote work statistics – 2023, <https://truelist.co/blog/remote-work-statistics/>
69. *Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2019.
70. Rudke M., *Wzrost cen żywności w Polsce nie chce hamować. Odwrotnie niż na świecie. Kiedy nadejdzie ulga?*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/ceny-zywnosci-w-polsce-szybuja-odwrotnie-niz-na-swiecie-kiedy-nadejdzie-ulga/d916jce>.
71. Schuman M., *China Is Watching Ukraine with a Lot of Interest*, “The Atlantic”, January 13, 2022.
72. Scissors D., *An outstanding recent survey of evidence on this point is Derek Scissors, China’s Growth Spurt Ends: What’s Next?*, Washington, D.C.: American Enterprise Institute, 2021.
73. Sinek S., *Do You Know the Game You’re Playing?* webpage, undated.
74. Sinek S., *The Infinite Game*, New York: Portfolio Press, 2019.
75. State of World Population Report, 2023.
76. *Struktura produkcji elektrycznej – marzec 2023*, <https://www.rynekelektryczny.pl/produkcja-energii-elektrycznej-w-polsce/>.
77. The Economist, *Who are Russia’s supporters?*, <https://www.economist.com/graphic-detail/2023/03/31/who-are-russias-supporters>.
78. *The Global Risks Report 2023*, World Economic Forum, Davos, January 2023.
79. Transformacja energetyczna w latach 2021-40 może kosztować ok. 1,6 bln zł - PEP2040 (w): <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/181881-transformacja-energetyczna-w-latach-2021-40-moze-kosztowac-ok-1,6-bln-zl-pep2040>.
80. Tsoulfidis L., Tsaliki P., *The long recession and economic consequences of the COVID-19 pandemic*, “Investigación Económica”, JULIO-SEPTIEMBRE DE 2022, Vol. 81, No. 321.
81. Tvn24.pl, *Tak było w czasach komunizmu. Wszyscy na tym stracą*, <https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/inflacja-i-stopy-procentowe-glowna-ekonomistka-ebor-u-beata-javorcik-do-tak-niskich-stop-jak-przed-2022-rokiem-juz-nie-wrocimy-7055169>.
82. Waldkirch A., *Firms around the World during the COVID-19 Pandemic* “Journal of Economic Integration”, March 2021, Vol. 36, No. 1.
83. Weber M., D’Acunto F., Gorodnichenko Y., Coibion O., *The Subjective Inflation Expectations of Households and Firms: Measurement, Determinants, and Implications*, “The Journal of Economic Perspectives”, Summer 2022, Vol. 36, No. 3.
84. *Wzrost eksportu produktów rolno-spożywczych w 2022 roku*, <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/wzrost-eksportu-produktow-rolno-spozywczych-w-2022-roku>.
85. „Zielony Ład” i transformacja energetyczna – jaki scenariusz dla Polski?, Regionalna Izba Gospodarcza w Katowicach.

Konrad Raczkowski

Ekonomista i menedżer, profesor nauk ekonomicznych, dyrektor Centrum Gospodarki Światowej UKSW. Pełnił funkcje zarządcze, nadzorcze i doradcze w spółkach notowanych na giełdach w Warszawie (GPW), Nowym Yorku (NYSE) i Londynie (LSE). W latach 2015-2020 członek Narodowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP, były wiceminister finansów. Członek Royal Economic Society, British Academy of Management, czy UN Global Compact. Autor ponad 120 publikacji naukowych. Laureat nagrody Prezesa Polskiej Akademii Nauk „za wybitne osiągnięcia naukowe w zakresie finansów”.

„Globalna gospodarka jest w trudnej sytuacji - a winę za to ponosi zarówno niezwykle seria poważnych wstrząsów gospodarczych, jak i poważne błędy w polityce. Jednak wiele lat przed pojawieniem się COVID-19, rządy już odwracały się plecami od wolnego i uczciwego handlu. I na długo przed wybuchem pandemii, rządy na całym świecie rozwinęły apetyt na ogromne deficyty budżetowe. Przymknęły oko na niebezpieczeństwa związane z rosnącymi wskaźnikami zadłużenia do PKB. Jeśli chcemy uniknąć straconej dekady, błędy te muszą zostać naprawione - teraz, nie później”.

Indermit Gill, maj 2023

Senior Vice President and Chief Economist World Bank Group

„Przez ponad dekadę byliśmy świadkami niezwykle okresu de facto zerowych stóp procentowych, odpowiednio łagodnych warunków finansowania i względnej globalnej stabilności geopolitycznej. Ale te łagodne warunki właśnie się skończyły - i to gwałtownie”.

John C. Berrigan, czerwiec 2023

DG Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union

„Jako organizacje branżowe, tj. POHiD i EuroCommerce, rozumiemy doskonale, jak duża zmiana zachodzi w europejskiej i światowej gospodarce, i jak trudno jest właściwie odczytać i interpretować zjawiska ekonomiczne. Dlatego z tak dużym zadowoleniem i uznaniem należy powitać publikację, która może być w wielu obszarach drogowskazem realizowanych lub zmienianych strategii handlowych i inwestycji, będąc jednocześnie kompendium wiedzy dla polityki gospodarczej”

Renata Juszkiewicz

Prezes Zarządu Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji

Vice-President EuroCommerce

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

ISBN 978-83-8281-291-6

9 788382 812916 >